

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2017. ŐSZ

INTERJÚK

Bródy János, Farkas Gábor,
Kézdy Luca, Besh o droM

KERTESI INGRID

Bel canto est Pavarotti emlékére

EURÓPAI MUSTRA

Beszámolók külföldi
fesztiválokról

nka
Nemzeti Kulturális Alap

XII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 771416 110003

ÁRA:
900 Ft

2017
október
06-22

CAFe BUDAPEST
KORTÁRS
MŰVÉSZETI
FESZTIVÁL

Töltsd fel
magad!

TAN DUN

LOLA MARSH

AFTER CRYING

IZRAEL BALETT

THOMAS QUASTHOFF

JACOB COLLIER

NYITOTT MŰTERMEK DÉLUTÁNJA

LUKÁCS MIKLÓS

MARTIN KOHLSTEDT

BOZSIK YVETTE TÁRSULAT

COMPAGNIE PÁL FRENÁK

FEJÉRVÁRI ZOLTÁN

ROYAL CONCERTGEBOUW ORCHESTRA

OLÁH KÁLMÁN

PIIA KOMSI

AVI AVITAL

STUDIOS

Információ:

cafebudapestfest.hu

+36 1 555 3300 / +36 1 269 0470

ELŐHANG

„A művészt a sikerei viszik a hátán”

Bródy János zenéről, szövegekről, Illésről, Fonográfól 4

KLASSZIKUS

Operakóstolók Münchenben

Lindner András beszámolója négy előadásról 8

Salzburgi változások: a Hinterhäuser-korszak nyitánya

Dr. Székely György írása 12

Londoni és nápolyi opera-beszámolók

Réfi Zsuzsanna írása 14

„Céлом, hogy széles látókörű zenész legyek”

Találkozás Farkas Gábor zongoraművésszel 16

CÍMLAPSZTORI

„Minél szabadabban, minél természetesebben”

Kertesi Ingrid koncerttel tiszteleg Pavarotti emléke előtt 20

Körkép

- Műpa, Zeneakadémia, Budapesti Fesztiválzenekar, Concerto Budapest, Budafoki Dohnányi Zenekar, Miskolci Szimfonikus Zenekar, Pannon Filharmonikusok, Szegedi Szimfonikus Zenekar, Duna Szimfonikus Zenekar, Honvéd Együttes, Szent István Zene
- A Gramofonnak nyilatkozó művészek: Selmeczi György, Vigh Andrea, Marin Alsop, Várjon Dénes, Hollerung Gábor, Gál Tamás, Horváth Zsolt, Kovács László, Strausz Kálmán, Deák András, Makovecz Pál 24

JAZZ

„Az én zeném egy nagyon hosszú távú projekt”

Találkozás Kézdý Luca jazzhegedűssel 44

Magyar avantgárd és nemzeti jazz a nyolcvanas években – Binder Károly, Dresch Mihály és Grensó István pályakezdése
Retkes Attila tanulmánya 48

Száz éve született Thelonious Monk, „a jazz Bartókja”
Márton Attila megemlékezése 52

VILÁGZENE

Besh o drom – Üld meg az utat! 54

Prímások seregszemléje – már Kalotaszegen is 58

Utolsó Óra – Zene az idők végeztéhez 59

GRAMOFON-HANG

Elhivatott hangadó
Beszélgetés a nyolcvan éves Ujházy Lászlóval 60

Az akusztikus művészetek mostohagyereke: a hangfelvétel-esztétika
14. rész: A zenei historizmus és a hangfelvétel – IV. közlemény Ujházy László tanulmánya 64

GRAMOFON ZENEKRIKAI MŰHELY

Klasszikus zene, opera, jazz, népzene és világzene 67

Kiadói információk 82

TALÁLKOZÁS FARKAS GÁBORRAL (16–18. oldal)

KÉZDÝ LUCA JAZZHEGEDŰS (44–47. oldal)

BESH O DROM – ÜLD MEĞ AZ UTAT! (54–56. oldal)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bérecsi Barbara** Főmunkatársak: **Réfi Zsuzsanna, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zípernovszky Kornél**
Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **KERTESI INGRID**. Fotó: Németh András Péter / Gramofon

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68. Telefon: +36 20 998 1499. E-mail: retkesattila@retkesattila.hu; zene@gramofon.hu • **Internetes folyóirat:** www.gramofon.hu • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Kapitális Nyomdaipari Kft. 4002 Debrecen, Balmazújvárosi út 14. Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Megjelenik évszakkonként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben. Az éves előfizetés ára 2017-ben: 3000 forint

A Gramofon támogatója:

A Gramofon az ICMA nemzetközi zsűrijének tagja

A portrait of Bródy János, a middle-aged man with grey hair and glasses, wearing a grey jacket over a plaid shirt and blue jeans. He is looking directly at the camera with a slight smile.

**Bródy János zenéről, szövegekről,
Dylanről, Illésről, Fonográfról**

„A művészt a sikerei viszik a hátán”

Bródy János októberben dupla nagykoncertet ad, jövő februárban a Fonográffal tér vissza. A szövegíró, dalszerző, zenész túl a hetvenen is fontos és aktív résztvevője a hazai zenei életnek. Újabb dalai vetekszenek a régi slágerekkel, miközben a fiatal generáció képviselői is felfedezik maguknak. A Gramofon 1996 óta klasszikus zenével, jazz-zel és népzenevel foglalkozik. Ez az interjú tehát kakukktójás, amellyel Bródy János korszakos nagysága előtt tisztelgünk.

➡ Gulyás István

Gramofon: Már hat évvel ezelőtt, az *Illés szekerén* című lemez megjelenése kapcsán arról beszéltél, hogy akár le is zárhatod pályafutásodat. Az album sikert aratott, a 70. születésnap apropóján rábeszéltek egy ráadáslemeze és koncertre. Ez volt tavaly, most ősszel jön két újabb nagykoncert, október 21–22-én a Budapest Kongresszusi Központban. Mit gondolsz most a jövőről?

Bródy János: A művészt a sikerei viszik a hátán. Szörényi Levente úgy mondta, hogy az idő múlásával újra felfedezik az embert, és valószínűleg ebben van valami. Amikor telt házak fogadnak és kellemes kritikákat kapok, nem érzem, hogy itt a vég. Holott nyilvánvaló, hogy a könnyűzene mégiscsak a fiataloké. Amikor a hatvanas években elkezdünk játszani, általános volt a vélemény, hogy aki harmincévesnél öregebb, az nem normális.

G.: Az is inspirál a folytatásra, hogy néhány éve Kirschner Péter vezetésével egy jóval fiatalabb zenészekből álló csapat játszik veled?

B. J.: Igen. A lelkesedés, amivel körülvesznek, azt az érzetet kelti, hogy még fontos, amit csinálok. Nekem is furcsa a koncertek utáni szelfizés, hogy annyi ember gondolja, a dalaim hozzátartoznak az életükhöz. A régi dalok a társadalmi forgószínpad következtében időről időre ismét aktuálisnak tűnnek, ezekhez jönnek a két legutóbbi anyag, Az *Illés szekerén* és a *Ráadás* számai. Jól tudom, hogy nem rendelkezem olyan előadói adottságokkal, amelyek feltétlenül nagy színpadra predesztinálnának, de jó érzés, hogy mindenfelé örömmel fogadnak. Ha véletlenül még írok egy-két dalt, valószínűleg azokat is Kirschner Péter stúdiójában és ezekkel a zenészekkel fogom felvenni.

G.: Jelbeszéd az életünk – írtad 45 évvel ezelőtt az *Illés együttesben*. Szövegvilágodra mindig jellemzőek voltak a keresztutalások, célzások, ez a szöveget rakódik rá minden egyes dalra.

B. J.: Nem valamilyen hagyomány folytatója vagyok a dalszövegírásban. Szinte öntudatlanul és véletlenek sorozata következtében lettem zenész, aztán dalszerző és szövegíró. Vonzódok a magyar költészet kiemelkedő alkotóihoz és remekműveihez, illetve a népdalok egyszerű szimbolikájához. Közel áll hozzám az amerikai countryzenészek körében ismert műfaji meghatározás, a zenei krónikás; helyzetjelentéseket, történeteket adok közre én is. Amikor első néhány önálló dalomat, köztük a Személyi igazolványt és a Filléres emlékeimet írtam, már látszott, hogy az ironikus társadalmi szatírától a sanzonos érzelmi húrokig tart a repertoárom.

G.: Mennyi köze van a hagyományos költészethez annak, amit csinálsz?

B. J.: Nem tartom magam költőnek, bár az 52 év dalszövegei című kötetben (Park Könyvkiadó – a szerk.) versekként jelennek meg a szövegeim. A dalszövegek befogadása, hatása, kommunikációs algoritmusai nagyon más, mint a nyomtatásban megjelenő verseké, de egyre többen vannak, akik

költészetet látnak a dalokban. A hagyományos irodalom határait egyre tologatják kifelé, ezt bizonyítja Bob Dylan irodalmi Nobel-díja is.

G.: Egy negyven évvel ezelőtt megjelent interjúkötetben azt mondtad, szövegeid között két személyes kedvenced van: az *Illés-korszakból* a *Kugli*, illetve a *Csillag Hajnalka*. Utóbbi folytatását 45 évvel később tavalyi lemezedre, a *Ráadásra* tetted rá, *Felföldiné estéje* címmel.

B. J.: Nem szeretek kiemelni egyet sem jobban sikerült dalszövegeim közül. A dalok működésének és létezésének rendkívül fontos része és éltető eleme a közönség befogadása. Meg szoktam lepődni, amikor úgy tűnik, mintha váteszként működne, vagyis amikor egy-egy szövegem eredeti jelentésére az idők újabb rétegeket raknak. Nyilvánvalóan ez soha nem volt tudatos, csak valamiféle rim- és ritmus-kényszer vitt rá. Itt van A Kárpáthyék lánya, ami először 1983-ban jelent meg Koncz Zsuzsa előadásában, kislemezen. A dal végén az 1956-os történet főszereplője befizet harminchárom Stefániára. Sokan mondták, hogy hozzáadták a 33-at 1956-hoz és kijött a rendszerváltás éve, 1989. A sajátos magyar politikai és társadalomfejlődésben bizonyos jelenség- és magatartásformák visszatérnek, hasonlóképpen a Kondratyev-féle gazdasági ciklusokhoz. Az egykori kritikus és lázadó dalok ma is annak minősülnek. A velem leginkább azonosított dal, a Ha én rózsá volnék egy városi népdal megalkotására tett kísérlet volt. Betiltották, sokaig nem szerepelhetett sehol, a nyolcvanas években megint kiadták, része lett önálló előadóestjeimnek, és még mindig rendelkezik a tiltott gyümölcs vonzerejével. A rendszerváltás idején már-már egy egész nemzedék életérzésének kifejezőjévé, szabadsághimnusszá vált.

G.: Úgy tudom, még az *Illés* előtt próbálkoztál azzal, hogy Bob Dylan szövegeit magyarítsd.

B. J.: A nekem tetsző angol nyelvű dalokat próbáltam átültetni magyarra, de ezek még nem voltak komoly dolgok. Később, a hetvenes években Tolcsvay Laci írt egy zenét, amelynek a szerkezete hasonlított egyik kedvenc Bob Dylan dalomhoz, a Don't Think Twice, It's All Righthoz, amiben egy fiú búcsúzik egy lánytól. A zenére megírtam a szám lehetséges magyar megfogalmazását, így született meg a Sajnálom, hogy így esett című Fonográf-szám. Ezt eddig még senki nem fedezte fel, pedig erős átérzésnek lehetne nevezni, ami történt, hiszen beleírtam azt a Dylan-sort is, ami számomra a legszebb volt: I gave her my heart but she wanted my soul – Szívem adtam és te mégis követelted lelkemet.

G.: Az *Illés* után majdnem abbahagytad a zenélést. Miért?

B. J.: A hetvenes évek elején, 1968 utóhatásaként jött egy bizonyos ideológiai fegyvelmezés, érezhető volt, hogy az *Illés* zenekarral szemben egyre keményebb indulatok feszülnek a hatalom oldaláról. Ez a folyamat csúcsonyosodott ki abban, hogy 1973-ban, a miskolci popfesztiválon mondott néhány mondatom ürügyén elővettek és államellenes izgatás gyanú-

jával folyt ellenem eljárás. Láttam, hogy a rendszer nem engedi meg, hogy a műfaj kiteljesedjen, komoly művészeti formává váljon, hogy a szórakoztatás a politikai vélemények színtere legyen. Ráadásul lakhelyelhagyási tilalommal sújtottak és egy ideig úgy tűnt, nem fogok tudni működni, mint zenész.

G.: Volt *B* terved?

B. J.: Igen, jelentkeztem az ELTE szociológia kiegészítő szakra Huszár Tiborhoz. Készültem a felvételire, és közben beleszerettem a felkészítő tanárnőbe. Ő mondta nekem, hogy a tanszékvezetővel együtt úgy látják, meg kellene maradnom zenésznek, úgy sokkal hasznosabb tagja lehetek a

társadalomnak, mint egy kezdő szociológus. Rábeszéltek a folytatásra. Illés Lajos is számított rám, mint szövegíróra, de nem akart Koncz Zsuzsinak dalokat írni, plusz tovább akarta vinni az Illés zenekar elnevezést, pedig le kellett volna zárni azt a korszakot. Így vele megszakadt a munkakapcsolat, közben meg kiderült, hogy a megalakuló Fonográfban is szükség lenne rám.

G.: Zeneileg egészen mást akartatok, mint az Illés?

B. J.: A Fonográf hangzásvilágát alapvetően Levente és Tolcsvay Laci barátsága határozta meg, ez többé-kevésbé már Levi első szólólemezőn, a Fonográf előtti, 1973-as Uta-záson megmutatkozott. Az albumon megjelent a country-

Fotó: Zárkutat Színpadi Ügynökség

rock és az ezzel összekapcsolható stílusirányzatok, ez vált aztán a Fonográf meghatározójává. Igazán akkor lettünk country zenekar, amikor 1978-ban a cannes-i MIDEM-en akusztikus hangszereken adtuk elő műsorunkat és a zenénket elnevezték Country & Easternnek. Ha valaki végighallgatja az utolsó, és talán legjobb Fonográf-lemezt, az 1984-ben megjelent Jelenkort, érezheti, elég messze járt az igazi Fonográf-hangzás az átlagos countrytól.

G.: Amikor az Illés 1990-ben másodszor is visszatért, készített két vadonatúj dalt, az Új világot és a Kenyér és vért. 2018-ban születhet új Fonográf-dal?

B. J.: Jogos a kérdés, de nem hiszem. Ez a két Illés-szám nagyon jól sikerült, mégsem épült be szervesen az együttes életművébe. Szörényi Levente több mint húsz éve nem írt új dalokat, csak színpadi műveket. Ezekben persze van egy-két dal, amely önállóan is él, de ennyi. Levente ugyanakkor a közelmúltban izgalmas kísérleteket csinált a régi dalokkal, egyrészt a Vujicsics együttesel, másrészt a Budapest Jazz Orkestrával.

G.: Mi volt a ti különleges kémiaátok a komponálásban?

B. J.: A kémia talán abban volt, hogy nagyon különbözőek vagyunk. Teljesen más mentalitással közelítjük meg a világ dolgait, ettől válik teljessé, amikor közösen hozunk létre valamit. Nem olyan barátok voltunk, akik egymás felé fordulva összekapaszkodnak, inkább egymásnak támasztottuk a hátunkat és így védtük egymást, szemmel tartottuk a teljes környezetet.

G.: Dalszövegkönyvedben 501 tétel szerepel, a honlapodon 549, de ezekhez hozzá kell számítani a színházi munkákat is. Hány szöveget írtál összesen?

B. J.: A szerzői jogvédő hivatalnál bejelentett listán 890 szerzői számmal szerepelek, közülük 170-180-nak a zenéjét is én írtam. Nyolc önálló előadói lemezem volt, ezen mintegy nyolcvan dal szerepelt, ami csak egytizede az úgynevezett életműnek, mégis alapvetően ezekkel azonosítanak, hiszen a közönség az előadót jegyzi meg. Kivéve persze az István, a királyt.

G.: Az Illés és a Fonográf mellett sok szöveget szereztél Koncz Zsuzsának és Halász Juditnak, álnéven dolgoztál az Omegával is a hetvenes évek végén, és írtál Zoránnak, Somlónak, a Bikininek, a Beatricének is. Mi a macerásabb: másnak vagy saját magadnak alkotni?

B. J.: Kétfajta személyiség keveredik bennem, néha össze is vesznek: az egyik az előadó, a másik az alkotó. Általában magányos alkotóként kell jellegzetes karakterek számára általuk hitelesen előadható szövegeket írnom. Volt például a Pofonok völgye, avagy Papp Lacit nem lehet legyőzni című 1981-es dokumentumfilm, és felkértek, írjam meg a betétdalt. Ez volt a Mire megy itt a játék, és mondtam, hogy Nagy Feró lenne az adekvát előadó. Tudtam, hogy a Beatrice le van tiltva, viszont a filmre nem voltak érvényesek a szórakoztató zenei szabályok, a cenzúra útvesztői, ezt annak idején az Illéssel is kihasználtuk. Mindig élvezettel írtam másoknak dalt, például az Omega úrrock korszakában is, izgalmas kihívás volt, hogy tudok-e számukra is tartalmas szövegeket írni.

G.: Az soha nem vonzott, hogy prózát írj?

B. J.: Alkotói fantáziámat a színház jobban vonzza, mint egy könyv. Évek óta készülünk egy új darabbal Kocsák Tibor zeneszerzővel, akivel korábban nem dolgoztam együtt. A címe Képmutatók – nagyszabású muzikomédia, és remélem, lesz színház, ahol bemutatják.

G.: Jó a kapcsolatot a fiatal hazai zenészgeneráció néhány képviselőjével. Írtál szöveget a Margaret Islandnek és az Ivan and the Parazolnak is. Tudsz gondolkodni a mai fiatalok fejével?

B. J.: Nem tudom, mennyire sikerül, de szívesen segítek, ha úgy érzik, szükségük van rám. Nem gondolom, hogy tudom, mi a mai fiatalok útja és mit kellene csinálniuk, a döntés az övék, minden szempontból. A történet már nem a mi generációról szól, és az a fajta kritikai hang, amit én a szövegeimben használok, a mai könnyűzenei színtéren nem igazán kívánatos.

G.: Jövőre, február 16-án újra koncertet ad a Fonográf, tizenégy év szünet után. Újra elő kell vinned a steel gitárt is...

B. J.: Bizony, holott 2004 óta nem játszottam rajta. Nehéz és bonyolult hangszer, technikailag rendkívül igénybe veszi az embert, de most kénytelen leszek újra elővenni. Megpróbálom reprodukálni a régi hangzást, mert a közönség mindig örömmel fogadja az eredeti előadókat.

Operakóstolók Münchenben

A bajor főváros nagy múltú operaháza nyaranta sem zárja be kapuit, hagyományosan Operai Ünnepi Játékokat rendeznek itt. Gazdag programkínálattal, meghívott sztárenekesekkel igyekeznek versenyre kelni a szomszédos Salzburggal is. Ezúttal a müncheni operaszentély négy produkcióját láttam, és háromban női főszereplők vitték a prímet.

◆ Lindner András / München

Rossini ritkán játszott Semiramide-jában a „szép ének” királynőjének becézett amerikai Joyce DiDonato bővölte el a közönséget. A jellegzetes Rossini futamokkal és magasságokkal nehezített címszerepet mezzó létére végig tündöklő fényességgel és játszi könnyedséggel tolmácsolta, ráadásul azzal a ritka technikai tudással a birtokában, amelynek köszönhetően csodás pianissimókkal is képes volt elvarázsolni. A koloratúrákat nem csupán fényes gyöngyszemekként, csillogó girlandokként formálta meg, hanem ezeket is mindvégig a szerep élethű megformálásának szolgálatába állította.

Semiramide

Ahogy Rodolfo Celletti a Belcanto története című könyvében megfogalmazta, Rossini Melodramma tragicója a barokk tradíciókra épülő utolsó nagy opera. A belcanto Giuditta Pastát, Giulia Grisit, Adelina Pattit felvonultató

hőskorszakában a Semiramide mindig is nagy sikerre számíthatott, a 19. század vége felé azonban eltűnt a színpalokról és még a múlt század első felében sem adták elő, mert hiányoztak hozzá a szükséges Rossini hangok, virtuóz énekesek nélkül pedig értelmetlen színre vinni. Aztán 1962-ben a milánói Scala megtörte a hallgatás csendjét és Joan Sutherlanddal az élen előadta a Semiramidét. Az énekesnő férje, Richard Bonyngé karmester bányászt elő a méltatlanul mellőzésre ítélt partitúrát, és azzal is kedveskedni akart a feleségének, hogy átforgatta a tragikus végű finálét. Azóta közel nyolcvan operaszínpad tűzte műsorra a világban, és több helyen is ezzel a megszépített zárójelenettel.

Most Münchenben azonban – az Alberto Zedda professzor és Philip Gossett által fémjelzett pesarói kritikai összkiadás szellemében – a babilóniai királynő a darab végén elnyerte méltó büntetését. A hosszú operát egyébként Idreno első áriája kivételével húzások nélkül adták elő, a mellőzésért leginkább azért kár, mert a parádés Rossini tenorszerepek

Forrás: Bayerischer Staatoper

Alex Esposito, Joyce DiDonato és Daniela Barcellona a Semiramide müncheni előadásában.

Jelenet A végzet hatalma müncheni előadásából, Marzin Kusej rendezéséből

ben Juan Diego Flórezzel folyamatosan rivalizáló kiváló amerikai énekes, Lawrence Brownlee már az opera elején brillírozhatott volna a magas D-ig ívelő nagyária tolmácsolásával. Amúgy Pesaro szelleme lengte körül sejtelmesen a nagy múltú bajor operaház produkcióját, mert az itáliai Rossini fesztivál egyik motorjaként ismert dirigens, Michele Mariotti ezzel az operával debütált Münchenben. A Bayerische Staatsorchestert képes volt bűvkörébe vonni, tökéletes stílusismerete magával ragadta a német zenészeket. Mariotti az itáliai operai hagyományok szellemében itt is a tenyerén hordozta az énekes szólistákat, ami talán a piano éneklés varázslatos közös megvalósításában volt leginkább érezhető. A Pesaróban gyakori vendégnek és a nadrárszerepek jeles megformálójának számító Daniela Barcellona Arsace jelmezében erőteljes mezzójával és virtuóz koloratúráival aratott hatalmas sikert, de a Rossini operák hasonlóképpen ünnepelt tolmácsolójaként ismert olasz basszbariton Alex Esposito (Assur) sem maradt el mögötte. A korábban Münchenben már több barokk operát, Monteverdit, Cavallit is megrendező amerikai David Alden Rossini operáját Közép-Kelet egykori fényűző palotájába helyezte, és a színpadon eltolható falak segítségével alakították ki az egyes helyszíneket. Baal istenség papjai turbánt, a nép aszszonyai pedig fátylat viseltek, a nagy ünnepeken ugyanakkor historikus jelmezekben jelentek meg az uralkodó osztály méltóságai. Aldennek már az opera legelején sikerült mehökkenteni a nézőt azzal, hogy egy kolosszust állított a színpadra, amely több mindenre célozhatott. Lehetett az óriás szobor Nino, a meggyilkolt uralkodó vagy maga Baal, netán a modern kor hatalmi harcaira utalva akár egy személyi kultuszban fürdő diktátor figurája? Ki tudja? Ahhoz viszont semmi kétség nem férhetett, hogy a pompás opera zenei csúcspontjai közül is kiemelkedett az első felvonás záró nagyjelenete, amely közel félórás időtartamával valamennyi Rossini opera leghosszabb fináléja.

A végzet hatalma

Verdi A végzet hatalma című nagyoperáját a 2013-as premier után ezúttal több új énekessel vitték itt színre. Carlost és Melitonét is más alakította, ugyanakkor nem változtattak a minap már a bécsi Burgtheater új igazgatójává kinevezett osztrák Martin Kusej mozgalmas rendezésén, és az izraeli Asher Fisch karmestert sem váltotta senki a zenekari árokból. Maradtak a helyükön a produkció magas színvonalának érdekében Anja Harteros és Jonas Kaufmann is. A Münchenben álomparként emlegetett német énekes-páros közül azonban egyértelműen a nagy operaszínpadokat immár közel tíz éve uraló szoprán vitte a prímet. Harteros már több drámai Verdi-szerepben diadalmaskodott, de művészetével még Händel Alcínájában is hódítani tudott. Rendkívül megbízható énekesnőről van szó, minden sztárrallúr nélkül, aki ellentétben Anna Netrebkóval ritkán mondja le a fellépéseit, okosan vigyázza a hangját, nem vállal megerőltető szerepeket, így aztán a most 45 esztendőes szoprán remélhetően még hosszú ideig marad a csúcson. Ideális partner volt számára az ugyancsak több stílusban és mostanában új szerepekben is megmártózó 48 esztendőes Kaufmann, aki modern borszerkóban egy minden nőt meghódítani képes vérbeli macsót alakított. Bár hangja nem kifejezetten Verditenor, rendkívül intelligens énekével, a szükséges magasságok magabiztos megszólaltatásával, nem utolsósorban pedig mesteri színészi vénájával Harterost is megközelítő sikert aratott, ami itt a szülővárosában szinte magával értetődő, hiszen minden fellépésén hosszú tapsorkánnal fogadják. Alakítását figyelve úgy tűnt számomra, hogy sikerült legyűrnie a hangját tavaly ősszel fenyegető komoly veszélyeket, amikor hangszálai bevérreztek és számos fellépését le kellett mondania. Talán még sötétebb, néhol kifejezetten baritonba hajlóbb lett a drámai tenorja, és a lényeg, hogy a Harteroshoz hasonlóan rendkívül szimpatikus és intelli-

Sosztakovics: Kisvárosi Lady Macbeth

gens énekes újra „sinen van”, és várhatóan még éveken át ünnepelhetik bárhol lép is fel a világban.

Maga Verdi sem volt biztos abban, hogy vajon a darab dramaturgiai szerencsésen ér-e véget az ősbemutató verziójaként, ha Alvaro Leonóra halála után megátkozva az emberiséget, öngyilkos lesz. Át is formálta a kritikusok szerint is túlságosan kegyetlen finálét az 1869-es milánói premierre, amelyben Alvaro az öngyilkosság helyett már a vallási megtisztulást választotta. Ezt a verziót adják elő azóta mindenütt. Verdi több helyen változtatott a zenén is, a rövid előjátékból például az opera fő témáit felvonultató grandiózus nyitányt varázsolt. Kusej az egész történetet keretbe foglalja oly módon, hogy miközben az opera elején egy imát mondó, vacsorázó családot látunk egy széles asztal előtt ülve, ahol Leonóra rendkívül izgatottan Alvaro érkezését várja, a záróképben egymásra hányt hatalmas feszületek nagy összevisszaságában ugyanez az asztal áll a színpad közepén, igaz az asztalfőn ezúttal már nem Calatrava márki, hanem Páter Gvardián foglal helyet; Leonóra és Carlos bátyja pedig holtan az asztalon, illetve arra borulva láthatók. Az opera utolsó hangjai közben Alvaro rémülten menekül innen, de búcsúzóul még egy kis feszületet vet a nagy Krucifixek közé.

A kiváló olasz buffo bariton, Ambrogio Maestri alakította Melitonét, az operába némi humort vívó szerzetes figuráját. Ha szerepe szerint csupán néhány percre, mégis képes volt apró jeleneteinek a füzéréből főszerepet varázsolni. Biztos pontja volt a produkciónak két szerepben is (Gvárdián és Calatrava márki) az orosz Vitalij Kovaljov, a veronai születésű Simone Piazzolának ugyanakkor sajnos sem hangilag, sem színészilag nem sikerült Harteros és Kaufmann magasságába emelkednie. Ő maradt a triász leggyengébb pontja Carlosként, pedig a súlyos szerep vérbeli „Verdi-bariton” hangért kiált. De hol van már Bastianini, Cappuccilli és a többiek?

Kisvárosi Lady Macbeth

Ahogy DiDonato Rossini, Harteros pedig Verdi operájában dominált, úgy uralta Katyerina Izmajlovaként Sosztakovics

tragikus-szatirikus darabját, a Kisvárosi Lady Macbeth-et a főként Wagner-szerepekben kítűnő németolasz drámai szoprán, Anja Kampe. Három monológja, kiváló stílusérzéke, a zenével tökéletesen egybeforró színpadi játéka felejthetetlen estével ajándékozott meg.

Az operarendezők doyenjének tekinthető 81 esztendő, örökifjú Harry Kupfer a cselekményt egy impozáns gyár-csarnokba helyezte, amelynek közepét lépcsőn megközelíthető emelvényen egy nagy franciaágy uralta. Az életét reménytelennek látó főhősnő egy jobb életről álmodozik, ami a tipikus orosz lélekre vall. Egy ideig élvezi is a nézők sajnálatát és szimpátiáját, de ahogyan fokozatosan belesodródik a gyilkosságokba, ezt felváltja az elítélés érzése, hiszen lehet-e megértően viszonyulni egy többszörös gyilkoshoz? Ebben a férfiakkal uralta kilátástalan és erőszakos világban Katyerina az ellen-erőszakot választja, és számára nem marad más, mint a gyilkosság, mint a szabadság egyetlen formája. Az operát záró öngyilkosság sem más, mint a kilátástalan tiltakozás egy darabja, mert amikor már szerelmében is csalódik, nem marad más neki, mint saját maga, a lelkiismerete és mély vallásossága. Kupfer végig talán túlságosan is naturalisztikusan ábrázolta a drámát, például Szergej és Katyerina aktusát, továbbá a két gyilkosságot, ez azonban nyilván tudatos elhatározás volt a részéről és a darab kegyetlen miliójét tekintve el is fogadható.

Az operaház főzeneigazgatója, Kirill Petrenko mesterien fogta össze a teljes ensemble-t; bizonyítva, mennyire otthon van az orosz zenében, mennyire képes átérezni, ami a darab szereplőinek lelkében végbe megy. Az emóciókra és nem a tragikus történet horrorisztikus, sokszerű elemeire építő zenekarvezetés meglehetősen szép lírai színekkel is képes volt megajándékozni a zenekari közjátékokban. A kórus végig remekelt, és Kampe mellől is kiemelkedett a szólisták közül a kegyetlenül önző és erőszakos családfő szerepében Anatolij Kocserga, akit már sok évvel ezelőtt is hallottam és Muszorgszkij Borisz Godunovjának címszerepében is nagy sikert aratott. Bár fényesen zengő basszusa az évek során gyengült, színészi képességei nem halványultak, az idős és

durva kujon alakját hátborzongatóan tálalta elénk. De meggyőzőtt a karrierjét Kijevben indító Misha Didyk is a szerelmes Szergej szerepében, és a kisebb szerepekben is basszus-nagyhígyúkat vonultattak fel: Alexander Cimbalkjuk rendőrfőnökként, a horvát Goran Juric pedig pópaként nyújtott emlékezetes alakítást.

Oberon

Izgatottan vártam, miként lehet a mai korban úgy színpadra vinni Carl Maria von Weber utolsó operáját, a csupán néhány részletében közismert, 1826 áprilisában, Londonban bemutatott Oberont, hogy az végig érdekfeszítő legyen. Nem az operaházban, hanem a Prinzregententheaterben volt a müncheni premier, amelynek rendezésére a fiatal osztrák színházi rendezőt, a bábművészetben is kitűnő Nikolaus Habjant kérték fel, aki összecsukható, mozgatható szájú ember nagyságú groteszk bábjaival (Klappmaulpuppen) zseniális showt vitt a színpadra. Jó ideának találtam, hogy a Weber-operákra jellemző túlságosan sok prózai jelenetet nagyrészt ezekkel a bábokkal töltötte ki, és így le tudta kötni a nézők figyelmét. Legfeljebb az jelenthetett némi gondot, hogy ezáltal a csodás áriák és romantikus szimfonikus zenék helyett inkább a zseniális képességű báb-játékosok mozgatta bábukra terelte a fület és tekintetet.

Habjan két síkon mozgatta a szálakat: egyfelől elmesélte az eredeti, mesészerű sztorit, másfelől modernizálta is a tündérvilágot oly módon, hogy egy 20. századi agykutató labor-

ba helyezte, ahol a főnök Oberon és munkatárs-felesége Titánia azon vitatkoznak, vajon lehetséges-e örök hűség nő és férfi között. Kísérleti alanyoknak a Hüon-Rezia páros mellé kísérőiket a Serazmin-Fatime kettőst is kiválasztják, majd a pszichiátria eszközeivel, például Rorschach teszttel vizsgálják őket.

A már Bayreuthban és Salzburgban is jegyzett Annette Dasch énekelte Rezia Óceánáriával nehezített szólamát, Hüonét pedig az amerikai Brenden Gunnell. Mindketten igyekeztek helytállni, de a szoprán számára túl nagy falatnak bizonyult az ominózus bravúraria megformálása. Ráadásul sajnos előnytelen, sőt mondhatni komikus látvány volt az egy fejfel alacsonyabb tenorista a sudár szoprán mellett. De talán Hüon is nagyobb formátumú tenort érdemelt volna, mert a szerep ritkaságszámba megy az operavilágban, ott bújik meg benne Tamino és Belmonte líraisága, ugyanakkor Max ereje és fénye is. A másik szerelmespár az amerikai Rachael Wilson és a német Johannes Kammler fiatalos lendületével üde színfoltot jelentett mellettük. Luxus volt azonban Oberonként szerepeltetni a szép hangú Julian Prégardien tenoristát, mert zeneileg Weber neki feltűnően keveset szánt. A főként Salzburgból ismert Ivor Bolton végig biztos kézzel, és látható hatalmas kedvvel szólaltatta meg a ritkán hallható partitúrát. Az agykutató pszichiátriai laborban folytatott kísérlet eredménye azonban végül titok maradt. Számomra rejtély az is, hogy az operát záró rövid áriája után vajon miért esett össze Oberon holtan?

Maestro
Solti Nemzetközi
Karmesterverseny
nyitókoncert

Jegyek kaphatók a Filharmónia budapesti irodájában és a www.jegymester.hu-n.
Október 27-től az M5 műsorán!

filharmónia
MAGYARORSZÁG

2017.
okt. 3.
19:00

Magyar Állami Operaház
Erkel Színháza, Budapest
#solticompetition
filharmonia.hu

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKÉZELŐ

nka
Nemzeti Kulturális Alap

jegymester.hu

Salzburgi változások: a Hinterhäuser-korszak nyitánya

Herbert von Karajan halála (1989) után a Salzburgi Ünnepi Játékok nagy formátumú vezető nélkül maradt. A világ egyik legnagyobb, s mindenképpen legpatinásabb fesztiválja kereste az útját, míg végül 1991-ben a művészeti vezetést egy neves kortárs rendezőre, Gerard Mortier-ra bízta. Ő lett a felelős a fesztivál új arculatáért és a legkényesebb területért: az opera-programért és annak megvalósításáért, a rendezők, fellépők, dirigensek kiválasztásáért. A hangversenyek igazgatója, Hans Landesmann a bécsi Konzerthaus igazgatói székéből érkezett Salzburgba, és mellettük megjelent egy fiatal, agilis zongoraművész, kortárs zenei interpretátor: Markus Hinterhäuser. Negyedszázaddal később, idén nyártól Hinterhäuser már első számú vezetőként, intendánsként folytatja salzburgi tevékenységét. Az idei program alapján megállapítható: a régi-új ember a művészet korszerűségét és tudatosan felvállalt felelősségét képviseli.

➡ Dr. Székely György / Salzburg

Gerard Mortier művészeti irányítása alatt Salzburg a kortárs művészetek központja (is) lett: a már nevet szerzett zeneszerzők – köztük Kurtág, Ligeti, Eötvös – külön ciklusokat kaptak, a fiatal zeneszerző- és előadóművész-generációt ugyancsak szívesen foglalkoztatták. Zeitfluss címmel egy kortárs zenei sorozat szervezését Hinterhäuserre bízta. Eközben zajlott a hagyományos klasszikus zenei, valamint a színházi fesztivál is. Sztárok továbbra is nagy számban jelentek meg Salzburgban, de a sztárkultusz akkoriban nagyon messze állt Mortier elképzeléseitől. Híressé vált a művészeti igazgató egyik kiszívárgott, s kisebb felzúdulást is keltett mondata, miszerint: „Pavarottit nem szeretném itt hallani”. Ám ezt nem kellett komolyan venni, hiszen minden világhíresség szívesen jött ide, és megkapta a megfelelő tiszteletet.

A konzervatívabbak persze felháborodottan fogadták a kortárs rendezéseket, és végül Mortier-nak (igaz, tíz év múlva) mennie kellett. „Bosszúja” egy botrányos, provokatív Johann Strauss: Denevér rendezés volt, amely hangos ellentétésébe torkollott. A következő intendáns Peter Ruzicka

Peter Sellars

kortárs zeneszerző lett. Kellemes modora és kommunikációs készsége sem volt elég ahhoz, hogy sokáig maradhasson, hiszen ő elődjéhez hasonlóan a kortárs művészet dominanciáját képviselte. Ám nevéhez fűződik a fantasztikus Mozart-év: 2006-ban, Mozart születésének 250. évfordulóján valamennyi színpadi művét előadták nagy sikerrel, s csak egy-két, a hagyományokat kedvelő közönség számára „botrányos” rendezés csúszott be. Az elkövetkező évek intendánsai – talán okulva elődeik sorsából – már nem követték ezt az utat. Sőt, az utolsó ciklust irányító svájci Alexander Pereira nem sokat foglalkozott a modern művészettel. Azonban a háttérben ott volt egy stabil ember, a salzburgi Markus Hinterhäuser – hol koncertigazgatóként, később megbízott intendánsként is. Végül eljött az ő ideje, s 2017 júliusában hivatalba lépett öt éves megbízással az 59 éves művész, mint a fesztivál első számú művészeti vezetője. Az idei, 2017. évi program már az ő keze nyomát viseli. A színházi fesztiválnak szintén új vezetője lett: Bettina Hering. A gazdasági és a koncertprogram vezetői is Hinterhäuser közeli munkatársai. A fesztivál elnökösszonya, Helga Rabl-Stadler – aki a gazdaság és a politika világából érkezett 22 évvel ezelőtt az elnöki székbe – Mortier-val való hangos konfliktusai után már nem kíván a művészeti programokba beleszólni, csak a fesztivál anyagi stabilitására és Salzburg patinás hírnevére ügyel.

Markus Hinterhäuser

Fotó: Anton Závajlov

Teodor Currentzis

De mi is az új intendáns művészi koncepciója? Hinterhäuser nem rejtette véka alá: az időközben elhunyt Mortier nagy tisztelőjeként és volt munkatársaként szeretné ismét a fesztivált korunk művészetének első számú központjává tenni, miközben a klasszikus művészet minden korszakát is reprezentálni kívánja. Az idei program e koncepciót teljes egészében tükrözte – színes, érdekes és egy határozott eszméiség köré csoportosította a tematikus rendezvényeket. Ez pedig a háborúk, kirekesztés, rasszizmus és migrációs probléma, hiszen évszázadok művészeti alkotásait is fel lehet fűzni erre a szálla. Úgy az operarendezések, mint a koncertek tematikája illeszkedett ehhez a gondolatkörhöz. És salzburgi marcipánillatú hagyomány ide, konzervatív közönség oda, Salzburg régi és új közönsége láthatóan értékelte a koncepciót, mely korunk legélesebb konfliktusait veti fel a művészetek eszközeivel.

Hinterhäuser egyébként Schiff András nagy tisztelője, így első évadában háromrészes ciklust ajánlott fel neki. Schiff az évek során egyre többször nyilvánul meg szóban, és most magyarul is megjelenő könyvében tanulmányok, esszék találhatók a zenéről. Londonban már jól ismerik „Zenebeszéd”-programjait, ahol kis előadás formájában vezeti be a hallgatóságot a megszólaló művek világába. Itt Salzburgban ez teljesen formabontó, ám nagyon értékes törekvés volt, hogy ritkábban megszólaló műveket is érdemben élvezhessen a közönség. Négy zeneszerző „dialógusait” mutatta be: Bach, Bartók, Janáček és Schumann olyan műveit, amelyek reflektálnak a világra, a lelkiállapotokra, a zeneszerzők életrajzi vonatkozású történéseire. „Ne gondolják, hogy a művészet semleges szépelgés és mentes a politikától” – közli Schiff a közönséggel, amit taps fogad. Janáček szonátája például egy 1905-ös felkelés diákáldozatának állított emléket. Bartók művei élő tiltakozások a kirekesztő nacionalizmus ellen. Bach művészi ars poeticája pedig az volt, hogy nincse-

nek „egyszerű”, lebutított gyermekművek. A gyermeknek is tökéletes zenét kell írni. Bartók Gyermkeknek sorozata szintén ezt a gondolkodást képviseli. Schumann művei pedig mind tükrözik életének el-
lentmondásait, személyiségének kettős (Florestan-Eusebius) maszkulin-feminin jegyeit, az élet komplexitását, s hogy a dolgok nem fehérek vagy feketék. A rövid előadások után a közönség egészen más „füllel” hallgatta a műveket, és talán elgondolkozott azon, hogy a zene nem csak a felhőtlen szórakoztatásra való.

A Mortier által anno elsőként meghívott amerikai fiatal rendező, egykori fenegyerek, Peter Sellars azóta jócskán felnőtt, idén 60 éves. Most újra ő lett az első vendég, Mozart operája, a Titusz kegyelme megrendezésére hívták meg. Szimbolikus jelentésű, hogy Mortier igazgatása alatt ez volt az első operaelőadás. Várható volt – és be is következett – hogy nem mindennapi, egyesek felháborodását kiváltó bemutató lesz. S erre Hinterhäuser még rátett egy lapáttal: karmesternek meghívta salzburgi debütálóként a híres-hírhedt Teodor Currentzist, az excentrikus, de az

utóbbi években hihetetlen sikereket elérő karmestert. A görög származású, de magát oroszoknak tartó művész a Novoszibirszki Opera vezetőjeként keltett feltűnést. Kevesen tudták róla, hogy egykor ő is Mortier felfedezettje volt. 2006-ban egy a távoli iparváros, Perm vezetése kérte fel Currentzist, vállalja el az operaház művészeti vezetését. Currentzis ígént mondott, de magával vitte szinte teljes szibériai zenekarát és kórusát is, amely MusicAeterna néven közben világjáró együttessé vált, fesztiválok kedvence lett. A 45 éves Currentzis supermaximalista, a zenészeket fanatizáló magatartása végül a közönséget is magával ragadó produkciókat eredményezett, főként Mozart-interpretációi híresei. A három Da Ponte-operát a Sony lemezre is vette vele, ezek jelentős nemzetközi sikert arattak. Mozart Requiem-jével ők nyitották a fesztivált – az eredmény standing ovation lett. Visszatérve a Tituszra, az előadás két kivételes, „enfant terrible” – Currentzis és Sellars – találkozása lett. A koncepcióban is egymásra találtak, mindketten mérséken belenyúltak a darabba: a nem Mozart által írt recitativók nagy részét kihagyták, csak a cselekmény szempontjából fontosakat hagyták meg. Az is bátorság volt, hogy Currentzis Mozart c-moll miséjéből tételeket illesztett be, megszólalt két külön Mozart-mű: a c-moll Adagio és fuga, valamint a Szabadkőműves gyászzené. A történet nem az ókorban játszódik, hanem a békés, az erőszaktól iszonyodó Titusz császár alakját egy másik történelmi személyiséggel azonosítja: Nelson Mandelával. Köré csoportosul a történet, amely az emigránsok, a terrorcselekmények történeti és lelki hátterével foglalkozik. Aktuális téma? Operaházba való? Az előadást a két karizmatikus művész és a kiváló énekesek sikerre vitték, a konzervatívnak kikiáltott salzburgi operaközönség lelkesen ünnepelt. Kiemelkedő volt a fiatal francia mezzoszoprán, Marianne Crebassa Sixtus-alakítása. A kritika szerint új sztár született Salzburgban.

Szalmabálás szerelem

Traktoros Nemorino, ütött-kopott kamionon közlekedő Dulcamara és motorkerékpáron száguldozó Adina. Firenze környéke helyett Dél-Olaszországban járunk, a 20. század közepén. Laurent Pelly nagyon pezsgő, remek ötletekkel és humorral teli Szerelmi bájtál-rendezése sokadszorra is telt ház előtt került színre a londoni Covent Gardenben.

❖ Réfi Zsuzsanna / London

Hatalmas sikert aratott a feltörekvő dél-afrikai szoprán, Pretty Yende

Bár már közeledett a szezon vége, s a Donizetti-vígoperából született előadás 2007 óta szerepel a Covent Garden műsorán, most is nagy érdeklődés kísérte. A sokszor hűvösnek nevezett londoni közönség gyakorta hangosan nevetve, sok-sok tapssal jutalmazta a szereplőket, s magát a színrevitelt is. A legkeresettebb alkotók közé tartozó francia Laurent Pelly – aki nemcsak a rendezésért, hanem az igazán karakteres jelmezekért is felelt – minden részletében hiteles világot teremtett. A dél-itáliai településen éppen zajlik a betakarítás, szalmabálákból épült dombnál vagy egy lepattant trattoria asztalainál gyűlik össze a közösség. Az asszonyok mintás otthonkákból dolgoznak, helyes kalapokban ünnepelnek. Időnként még egy aprócska eb is átszalad a színpadon, a szántóföld felett pedig igazán fényesen ragyognak a csillagok. A falusi idill különleges szereplője a földbirtokos Adina, akinek – ebben a férfiak dominálta világban, ahol a nők csupán a kerékpárok csomagtartóján kapnak helyet – saját motorkerékpárja van... Nem csoda, hogy Nemorino rajongással figyeli, s bár kapcsolatuk időnként óvodások civódását idézi, éppen az apró gesztusokból, gyerekes játé-

kokból születik meg hitelesen a szalmabálák tövében szövődő szerelem. Dulcamara ócska, sok mindenné alakítható kamionja is szenzációnak számít; a helyiek azonnal elhisznek mindent a szemükben igazán nagyviláginak tűnő „doktornak”. Elíxirjeinek köszönhetően pedig szépen halad minden a boldog végkifejlet felé, amikor mindenki megtalálja a párját.

A remek rendezéshez parádés alakítások is társulnak. Bár nagy sajnálatomra nem a produkcióban korábban szereplő magyar énekessel, Molnár Leventével láttam az előadást, hanem Paolo Bordognával, az olasz baritonista szintén kiválóan alakítja az ostoba, időnként vásári komédiásnak tűnő, nőcsábász Belcorét. Néhány poénja kicsit alpríbb a kelleténél, de szépen szól hajlékony baritonja. Minden felbukkanása nevetést fakaszt, akárcsak nyakigláb és törpe termetű katonáinak menetelése. A szicíliai Ivan Magri, aki Pavarottitól is tanulhatott, igazi olaszos hanggal, remek bel canto technikával bír, s bár az első részben kicsit halványabbnak tűnt az általa megformált Nemorino, áriája viszont igazán szívbemarkolóra sikerült. Éneklése feszült figyelmet keltett, és sokak szemébe csalt a nézőtérén könnyeket. Hol fehér izompólóban, tetoválásokkal, aranyláncokkal ékesítve, hol piros zakóban, napszemüvegben Alex Esposito remekül keltette életre a kisstílusú olasz maffiózót, s Dulcamara remek színészi teljesítményéhez erőteljes hang társult.

Az előadás legnagyobb sikerét a dél-afrikai Pretty Yende aratta. A fiatal szoprán londoni debütálása ebben a szerepben kiválóan sikerült. Tökéletesen éneklő Adina nem könnyű áriáit, illúziókeltően játszik, hús-vér figurát teremt a néha kissé túlzottan ábrándosnak tűnő földbirtokosnőből. Okos és büszke nő, aki a férfiakat orruknál fogva vezeti, s még Dulcamara sem marad iránta érzéketlen... Életteli, vídamsággal teli nőalakot kelt életre, aki kiragyg a környezetéből. Yende debütált már a New York-i MET-ben, Bécsben sikerrel ugrott be Cecilia Bartoli helyett, s hogy milyen felívelő a karrierje, talán az is jelzi, hogy a most kezdődő szezonban a berlini Deutsche Operben Lammermoori Luciat énekel, s a jövő év elején pedig a MET-ben alakítja Adinát. Az előadásban főszerepet kapott a Covent Garden kórusa, amelynek tagjai nemcsak remekül énekeltek Bertrand de Billy vezényletével, hanem egytől-egyig hiteles itáliai figurákat formáltak a pódiumon. A londoni előadás remek énekesi teljesítményekből, kiváló rendezésből kevert elixír, s elvarázsolja a kevésbé vajtűlű operalátogatókat is.

Argentin trubadúr, uruguayi torreádor

Négy produkcióval, 19 előadással várta nyáron az érdeklődőket Itália egyik jelentős és patinás dalszínháza, a nápolyi Teatro di San Carlo. A kínálatban két opera – a Carmen és A trubadúr –, valamint két táncelőadás: a Soirée Roland Petit és a Zorba, a görög szerepelt. Furcsa rendezések, kiváló énekesi teljesítmények jellemezték a két operát, amelyet a sorozatból megnézhettem.

♦ Réfi Zsuzsanna / Nápoly

A nápolyi operaház 1737-ben nyitotta meg kapuit, s olyan neves zeneszerzők voltak karmesterei és művészeti vezetői, mint Rossini vagy Donizetti. A San Carlóban hangzott fel először a Mózes Egyiptomban, s ennek a teátrumnak komponálta Donizetti a Lammermoori Luciát vagy a Roberto Devereux-t. A dalszínház ma is Itália rangos intézményei közé tartozik; zeneigazgatója a szlovák karmester, Juraj Valčuha.

Elsőként Verdi operáját, A trubadúrt hallgattam meg, s az eredetileg Vizcayában és Aragóniában játszódó történet spanyol előadókkal – a Leonórát éneklő Saioa Hernandezzel, valamint a karmesteri dobogón álló Josep Caballé Domenech-vel – kelt életre. A királyi díszítésű, s földszintjén kényelmes, vörös karosszékeket kínáló operaház az első estre (július 15.) nem telt meg – némileg foghíjas nézőtér előtt került színre Verdi műve. Pedig az énekesi teljesítmények – annak ellenére is, hogy Violeta Urmana a másik szereposztásban alakította Azucenát – kiválóak voltak. Ami azért is nagy szó, hiszen ahogy Enrico Caruso egyszer megfogalmazta: egy Trubadúr sikeréhez egyetlen dolog kell - szerződtetni a világ legjobb négy énekesét... Talán a legnagyobb tetszést Saioa Hernandez aratta – teljesen megérdemelten, hiszen Leonóra kényes szólamát remekül abszolválta. Számomra ez az este mégis Manricóról szólt. Az argentin Gustavo Porta olaszos éneklése a régi nagy itáliai tenorokat idézte, szép hangszínnel, kiváló technikával énekelt. Már akkor igazi trubadúr volt, amikor még csak a takarásból hangzott fel a hangja. Az ukrán Vitaliy Bilyy – aki Lunaként az elmúlt évadban debütált a londoni Covent Gardenben – kifejező hanggal, illúziókeltő színpadi megjelenéssel formálta meg a grófot, s meggyőző színészi játékkal keltette életre Azucenát Cristina Melis is. Michal Znaniecki időtlenséget sugalló rendezése a vetített képekkel, a hegycsúcsok felett úszó, óriási, félelmetes Holddal tartogatott ihletett pillanatokat, de akadtak benne kissé furcsa jelenetek is, mint például az Inezt kényeztető kezek Leonóra áriája alatt... Kegyetlennek és szigorúnak szokták

Jelenet A trubadúr és a Carmen nápolyi előadásából

nevezni a San Carlo közönségét, s ezt a vélekedést ez az este is igazolta. Egy-egy jól előadott ária, duett után a taps mellett kórusban hangzottak fel a bravók; ha azonban valami nem volt tökéletes, akkor füttyülésben és „búúúzásban” sem volt hiány.

A másnapi Carmenre már szinte teljesen megtelt a teátrum, s a granadai Alhambra jellegzetes motívumait felvontató színpadképek között kelt életre Bizet története. Daniele Finzi Pasca rendezésében akadtak szellemes ötletek, bár furcsa volt a Carment kísérő, cigaretta formájú, világító neonrúdakkal felszerelkezett férficsoport. A francia mezzoszoprán, Clémentine Margaine érzéki cigánylányt keltett életre, tele szenvedéllyel, indulattal. A fiatal énekesnő szép színű hanggal bír, s egyre több neves operában alakítja sikerrel Bizet hősnőjét. Don Joséként Stefano Secco szerzett szép perceket a közönségnek, nagy tetszést aratott például duettjük a Micaelát éneklő Jessica Nuccióval. Az uruguayi baritonnál, a legvonzóbb férfiszíttárok közé választott Erwin Schrottnál pedig talán nem is lehetne jobb Escamillót találni, hiszen minden megnyilvánulásában igazi, rajongott Torreádor, kiváló hanggal. Nápolyban is elvarázsolt a közönséget, sőt még a partnereit is. A Carmen nyári előadása hatalmas tetszést aratott, a San Carlo publikuma tízperces tapssal jutalmazta a produkciót.

Találkozás Farkas Gábor zongoraművésszel

„Célom, hogy széles látókörű zenész legyek”

Farkas Gábor Liszt-díjas zongoraművész mozgalmas évadot tudhat maga mögött. A Steinway Artist cím birtokosaként Steinway Spirio zongorán rögzíthetett egy lemezt, kiadott egy Schumann-albumot, továbbá a neves Tokyo College of Music meghívta őt vendégprofesszornak két évre.

☛ Tóth Endre

Gramofon: Az elmúlt időszakban szinte összeforrott a neved a Steinway zongoragyárral, hiszen március 30. óta a Steinway Artist cím birtokosa vagy, valamint a zongoracég kiadásában jelent meg egy Liszt-albumod. Hogyan alakult ilyen szorosra a kapcsolat, és milyen előnyökkel jár?

Farkas Gábor: A zongoristáknál a Steinway olyan, mint a hegedűsökénél a Stradivari, ők uralják a zongorapiacot mindenhol. A kapcsolat úgy indult, hogy 2015-ben megnyertem a New York Concert Artist & Associates által kiírt verseny fődíját, amelynek értelmében debütálhattam a Carnegie Hallban, valamint készíthettem egy lemezt a Steinway Hallban, amely februárban jelent meg. Steinway Artistként nagyon nagy megtiszteltetés egy olyan impozáns névsorba tartozni, amelynek a legnagyobb zongoraművészek a tagjai. Másrészt természetesen ennek gyakorlati haszna is van, hiszen ha olyan teremben kerülne sor koncertre, ahol nincs megfelelő zongora, akkor megkérhetem a helyi Steinway-képviselőt, hogy juttassanak a terembe egy Steinway-zongorát. Ennek már májusi kínai turnémon hasznát is láttam. Továbbá mivel a Steinway elkezdte a Spirio-lemezek kiadását, máris szóba került, hogy a jövő év folyamán egy újabb lemezt rögzítenének velem. Bizonyos helyeken, főleg Ázsiában nagyon nagy támogató erő tud lenni, ha látják a plaká-

ton a nevem mellett, hogy Steinway Artist, hiszen ez mégiscsak segít abban, hogy biztosan komolyan vegyenek olyan helyeken is, ahol eddig még nem hallottak rólam.

G.: Egy különleges zongorán készült el az említett Liszt-lemez. Mesélnél a Steinway Spirióról?

F.G.: Beleszerelmesedtem ebbe a hangszerbe és nagy terveim vannak vele. Ez egy igazi csodazongora. Nemcsak annyit tud, mint más zongoragyárak azon remekei, amelyek már képesek visszajátszani, amit eljátszottál rajtuk, hanem ez az eddigi legérzékenyebb ilyen hangszer, mert amíg általában ezek a zongorák körülbelül háromszázféle módon tudják megjegyezni a billentés sebességét, a leütés hangszínét, addig a Spirio ezerötvenféleképpen tudja ugyanezt. Hallottam a Spirióval kapcsolatban, hogy a legszínesebben játszó zongoraművészek is négyszáz-ötszázféle színt tudnak kicsalni a zongorából. Itt fontos, hogy hogyan ütöd meg a billentyűt, milyen módon, milyen sebességgel, de idetartozik a pedálhasználat is. Szóval lassan nekünk zongoristáknak kell majd még fejlődünk, hogy kiaknázhassuk a Spirio által kínált lehetőségeket. Az a csodálatos – és ezért is kezdett a Steinway lemezeket rögzíteni –, hogy ha megveszed a Spirio zongorát, ahhoz jár egy iPad, amelyen van egy Spirio alkalmazás, ami rendel-

Farkas Gábor idén tavasszal megkapta a Steinway Artist címet, ami igen jelentős szakmai elismerés

kezik egy hatalmas adatbázissal, számos művész Steinway által kiadott lemezeivel, tehát így otthon a saját nappalidban hallgathatod Martha Argerichet vagy Yuja Wangot. De felkerültek archív felvételek is, és most már meg lehet hallgatni Horowitzot, Rubinsteinet vagy akár Gershwint is.

G.: Gondolom, főleg arab sejkék lesznek a vásárlók.

F. G.: Nem feltétlenül. Persze maga egy Steinway D modell sincs elérhető áron mindenki számára, de a Spirio-nak az a lényege, hogy bármilyen Steinway-be beépíthető. Persze akik nem engedhetik meg maguknak, hogy megvegyenek egy ilyen Spirio zongorát, azok számára készül a lemez, és azt is hozzá kell tennem, hogy a lehető legmagasabb minőségben. A CD-k borítóin pontosan le van írva, hogy milyen hangrendszerrel használták a rögzítéshez, és a Bartók Rádió Kritikus füllel című műsorában Ujházy László tanúsította, hogy valóban a ma elérhető legjobb eszközöket használják.

G.: Ha már a nevek összeforrása felmerült első kérdésemben, tulajdonképpen magával Liszttel is elválaszthatatlan a kötelek, ami talán az itthoni 2001-es, majd a weimari 2009-es Liszt-versenyhez vezethető vissza. Beskatulyáztak Liszt-specialistaként, és ha igen, nehéz-e kitörni belőle?

F. G.: Nehéz belőle kitörni, de Lisztnek nagyon sokat köszönhetek, hiszen különösen a weimari verseny után be tudtam járni az egész világot és a legrangosabb koncerttermekbe jutottam el. Természetesen mindenütt Lisztet kértek tőlem – mi mást is kérnének egy Liszt-verseny győztestől –, így mindenki beskatulyázott ebbe és ha felkértek, akkor mindenféleképpen kellett Lisztet játszanom. Igyekeztem ezt idővel kompenzálni, amit eleinte csak kamaradarabokkal tudtam megtenni, de most már szerencsére egyre több szerző művét bevélogathatom a koncertjeimbe, de Liszt még így is szinte mindegyik műsoromban szerepel. Szóval igyekszem kitörni ebből a skatulyából, mivel az én szememben egy igazi muzsikos olyan, aki Bachtól a kortársakig mindent játszik és otthon van a stílusokban. Most felülhetnék egy olyan szekérre, ami tényleg jól haladna és egymás után falhatnám a Liszt-darabokat, készíthetném a Liszt-lemezeket, de nekem az a célom, hogy széles látókörű zenész legyek. Minden szerzőnek vannak gyenge pontjai, éppen emiatt összkiadásokat készíteni sosem akartam. Én szerettem azokat a darabokat eljátszani, amelyekkel valamiféle rokonszenvet érzek, de természetesen vannak olyan darabok, amiket azért tanulok meg, mert azt az oldalamat erősíteni kell. De különösen örülök az olyan felkéréseknek, mint amikor nemrég Farkas Ferenc Concertinóját kellett lemezre vennünk, továbbá a Kaposfestet is azért szeretem, mert eklektikus a műsor és az ideire például elvállaltam egy Fazil Say-darabot is. Annak idején Földes Imre mondta nekünk, hogy addig semmiről ne mondjunk véleményt, amíg nem kóstoltuk meg: igenis tanuljunk meg kortárs műveket, Schönberg-darabokat, Bach előtti zenéket, és csak azután döntsük el, hogy tetszik-e vagy sem. Mindent ki kell próbálni, hogy ki tudjuk válogatni azokat a szerzőket, műveket, akik és amik közel állnak hozzánk.

G.: Lisztből kikeveredve Schumann emblemikus ciklusait rögzítetted lemezre a Hungarotonnál, a felvételt pedig Kocsis Zoltán emlékének ajánlottad. (Recenziónk a 66. oldalon olvasható – a szerk.)

F. G.: Kocsis Zoltán volt a Doktori Iskolában az egyik konzulensem, és amikor az első szólóestemet adtam a Zongora sorozatban, felhívtam őt, hogy épp Schumann Szimfonikus etűdök című sorozatát tanulom és szeretném eljátszani neki, mert bonyolult nekem ez a zene, akkor még valahogy nem értettem. Ő csak a kottából kiindulva, néhány mondatnál helyre tette az egészet. Párszor eljátszottam neki a művet a koncert előtt, és gyakorlatilag ő volt az, aki rávilágított sok mindenre ezzel a ciklussal kapcsolatban. Nagyon jó kritikákat kapott aztán a koncert, és a Szimfonikus etűdöket külön kiemelték: Molnár Szabolcs megjegyezte, hogy Schumann azt mondta erről a darabról, hogy nem koncertterembe való, de az én előadásom bebizonyította, hogy igenis működik hangversenyen. Aztán a Carnegie Hall-os műsoromba is beválasztottam, mert annyira közel került hozzám ez a Schumann-kompozíció. Kocsis Zoltánnak nagyon sokat köszönhetek, hiszen pályám elejétől rengeteget segített, és egy példakép esetében ez a legkevesebb, amit tehetek, hogy a lemezt az ő emlékének ajánlom. Sajnálom, hogy már nem mutathattam meg neki. Schumann azért is áll nagyon közel hozzám, mert szerintem ez a fajta bonyolult személyiség mindenkit vonz. Amikor a Karneválban szinte pár hangon belül kell személyiséget váltanod, az egy fajta színészi gyakorlat egy zongorista számára.

G.: Azt mondják, hogy manapság a lemeziparnak leáldozóban van. Te hogy látod ezt?

F. G.: A lemez még mindig egy jó névjegy a művésznek. Lehet, hogy ma már nem vesznek nagyon lemezeket és inkább letöltik a zenéket, de olyan szempontból fontos, hogy egy lenyomat arról az időszakról, amikor készült, és dokumentálja, hogy a művészi kiteljesedésnek épp melyik fázisában tartok/tartottam. Azonban Európával ellentétben Ázsiában nagyon is virágzik a lemezipiac. Ha én egy koncertre lemez nélkül megyek, akkor a közönség nagyon csalódott, mivel nekik ez egy szertartás, hogy a koncert után a lemezre kérnek autogramot, amit szinte ereklyeként tartanak becsben. Ez talán itthon is működhetne, ha egy kicsit nagyobb reklámot kapna egy-egy dedikálással egybekötött hangverseny. Persze ez nem azt jelenti, hogy csak a koncert után kellene lemezeket vásárolni, de a youtube és spotify korában a lemezeladás valóban nem könnyű műfaj, de igenis fontos. Ha egy felvételt elkészítek, akkor legjobb esetben tudásom legjavát tudom nyújtani. Stúdióban zongorázni és koncerten zongorázni két különböző dolog: a mikrofon annyira érzékeny, hogy szükség van a folyamatos kontrollra. Valamelyik zongoraművész mondta, hogy a legjobban mindig a lemezfelvételen tanulta meg a darabot.

G.: Nemcsak koncertező és lemezfelvételeket készítő művészként könyvelhetsz el szép sikereket, de tanárként is, hiszen a zeneakadémiai munkád mellett most Japán nagynevű egye-

Farkas Gábor: Kocsis Zoltánnak nagyon sokat köszönhetek – egy példakép esetében ez a legkevesebb, amit tehetek, hogy a lemezt az ő emlékének ajánlom

teme, a Tokyo College of Music hívott meg vendégprofesszornak. Hogyan jött a lehetőség és hol helyezed el a tanítást az életében?

F. G.: Én magam is sokat tanulok a tanítás által, sok dolog kölcsönhatásban van az előadói pályával. Gyakorlás közben sok mindent nem magyarázunk el magunknak, mert ösztönösen jön, viszont amikor jön egy növendék, el kell tudni mondani, hogy ez vagy az miért szólal meg úgy, ahogy. Így a tanítás során a tanárban is nagyon sok minden tudatosul a szakmával kapcsolatban. A meghívás úgy jött, hogy néhány évvel ezelőtt növendékek jöttek Budapestre erről a tokiói egyetemről, és néhány professzor hallott is engem tanítani, továbbá tartottam mesterkurzust. Amikor Japánban koncerteztem, meghívtam az igazgatót, akinek nagyon tetszett, amit hallott, így meghívtott mesterkurzust tartani. Ez volt három évvel ezelőtt. Azóta minden évben tartottam ilyen mesterkurzust, a tavalyi év pedig olyan jól sikerült, hogy nyolcszoros volt a túljelentkezés. Ezután kaptam tőlük felkérést, hogy legyek a külföldi vendégprofesszoruk. Két évig leszek kint, de azzal a feltétellel mentem ki, hogy vannak már lekötött fellépéseim, viszont szerencsére rugalmasak, és kifejezetten szempont volt nekik, hogy én még fiatal koncertező művész vagyok, aki egyfajta zenei nagykövetként népszerűsítheti majd az egyetemet is. Tíz növendékem lesz, mindenki heti egy órával, de állítólag később még érkeznek új hallgatók. Én főképp olyan hallgatókat fogok kapni, akik a szólistaképzésben vesznek részt, tehát a legjobbakat.

G.: *Ahogy elnézem a Zeneakadémián végzett zongoristák számát, ma különösen nehéz szólista karriert felépíteni. Hogy látod a mostani fiatal zongoristákat, saját kortársaidat és a tanítványokat? Kik tudnak igazán érvényesülni?*

F. G.: Én azt veszem észre, hogy a fiatal zongoristák nagy többsége valamilyen versenygyőzelemnek köszönhetően indul el. Természetesen vannak kivételek, de úgy érzem, hogy

ezek az eredmények jó ajánlólevelek bizonyos menedzserekhez, koncertügynökségekhez. Most már elég sok olyan verseny van, amely el tudja indítani a karriert. De elsősorban az a legfontosabb, hogy a zongorista, aki tényleg szólista akar lenni, rendelkezik-e kötélidegekkel, azzal a képességgel, hogy pillanatok alatt kell megtanulni darabokat, vagyis kell egy alkati adottság is, másrészt természetesen kell valami jó ajánlólevél, meg egy kis szerencse is, hogy jó helyen, jó időben legyen az ember és olyanokkal találkozzon, akik fölfigyelhetnek a tehetségére és bátoríthatják, egyengethetik a pályáját. Önmagában egy zongorista nem tud a bizniszvilágban is eligazodni. Kell egy olyan ember, aki külső szemmel terelgeti a művész útját.

G.: *A versenyek vagy a kapcsolatok fontosabbak?*

F. G.: Mindkettő egyaránt fontos, leginkább a versenyek által megszerzett kapcsolatok.

G.: *Akkor úgy kérdzem: milyen versenyek és milyen kapcsolatok a fontosak?*

F. G.: A versenyek nemcsak azért hasznosak, mert felkészül három-négy órányi anyaggal és két héten keresztül a legmagasabb színvonalon kell tudnod teljesíteni, hanem mert ez egy jó mérce neked is, hogy mennyire bírod a terhelést. Persze ha sikerül megnyerned az adott versenyt, az onnantól kezdve teher is, hiszen mindig számolnod kell azzal, hogy elvárják tőled, hogy jól teljesíts. A verseny azért is fontos, mert egy jó fórum, ahol sok ember összejön, akik a későbbiek során segíthetnek, harmadrészt pedig a jó versenyeknek jó kapcsolati tőkéjük van, ami talán a legfontosabb abban, hogy egy szólista elindulhasson. Azért is bízatom a növendékeimet, mert kell egy bizonyos tapasztalat a versenyen való játékról, hogy aztán elindulhassanak egy nagyobb versenyen. Jó erőpróba ez, ahol aztán bármi alakulhat.

G.: *Mintha azt lehetne látni, hogy nincs középút: vagy sztárzongorista vagy és hotelekben, reptereken, koncerttermekben élsz évi több mint száz koncerttel és sokezer eurós gázsikkal vagy időnként csurran-cseppen egy-két hakni, ami mellett zeneiskolában kell tanítani éhbérért. Mik a tendenciák?*

F. G.: Az én példám pont nem ilyen: szándékosan nem vállalom el évi több száz koncertet, azért, mert mérlegelni kell azt is, hogy családom van és őket is szeretném látni. Vannak ilyenek, mint én, akik ilyesfajta hibrid életet folytatnak és egyetemi tanítás mellett koncerteznek. Ez is egy járható út, és én ezzel boldogabb vagyok, mintha repterről reptérre kellene mennem. Csináltam azt is, és tudom, hogy milyen érzés a csillogás, az, hogy minden egyes koncertemen megtapsolnak, és ha jól sikerül, akkor én is elégedetten térek vissza a szállodába, ahol aztán egy úr fogad, ami nem túl kellemes. Ezt lehet csinálni egy ideig, de engem ez nem vonz, hogy csak és kizárólag így éljek. Ezért jó bejönni tanítani időnként, mert akkor hazamehetek a családomhoz, gyakorolhatok a következő koncertekre és lehet, hogy kevesebb koncertet vállalom szándékosan, de én így jól érzem magam. Család nélkül elég üres lenne az élet. ■

A MEZTELEN VÁLLAKTÓL EGY PUNK UTAZÓIG

Csípők, karok és vállak – milyen lehet a világ Don Giovanni szemüvegén keresztül? A Budapesti Fesztiválzenekar évadnyitó hangversenyein többek között ez is kiderül. Ezen túl újra lesz Európai Hidak fesztivál, a fantasztikus Marin Alsop személyében először vezényli nő a BFZ-t, és kivételes zongoristák sokasága muzsikál együtt itthon Fischer Iván együttesével.

„Amikor Don Giovanni egy térben körülnéz, nem látja meg az asztalt vagy a székeket, helyette látja a csípőket, vállakat, melleket, karokat és lábakat – egyedül ez vonzza a tekintetét” – mondja Fischer Iván karmester, akit Mozart operájának megrendezésekor az érdekelte: milyen lenne egy teljes előadás, amiben Don Juan szemével nézzük a világot, és amiben ezért csak testrészeket látunk?

Fischer 2011-ben rendezte meg először az operát, amit a New York Times már akkor „magával ragadóbbnak, kreatívabbnak és merészebbnek” tartott, mint a legtöbb operaházi Don Giovanni-előadást. A darabot idén új szereposztásban, a világ egyik legnépszerűbb Don Giovannijával, Christopher Maltmannel a főszerepben láthatja a közönség a már jól ismert scenírozott koncert formájában. Augusztusban az Edinburgh-i Nemzetközi Fesztiválon és a New York-i Mostly Mozarton, szeptember 21-én, 23-án és 24-én pedig Budapesten a Müpában játssza az előadást a Budapesti Fesztiválzenekar.

A szeptemberbe belefért még egy pezsgő hangulatú fesztivál is. A Müpa és a BFZ újra megszervezik az Európai Hidakat, melynek főszereplője ezúttal Spanyolország lesz. A fesztivál barokk koncertjén (szeptember 28.) együtt nevetünk Don Quijotéval, örült táncot lejtethetünk, és szinte a bőrünkön érezhetjük a déli napsugarakat – mindezt egy visszatérő jóbarát, Jonathan Cohen értő vezetésével. A BFZ kortárs koncertjének (szeptember 29.) zeneszerzői, Ramon Lazkano, Alberto Posadas és Héctor Parra tudós muzsikások. Műveik elmélyült figyelmet igénylő, mélyen felkavaró zenei nehézbombázók, melyekben ott a felfedezés vágya, a lélek, a világot mozgó természeti erők és a tudomány is. Aki pedig elhozza nekünk a műveket: a francia Pascal Rophé, aki ugyanolyan magabiztossággal nyúl a 18-19. század szimfóniaihoz, mint a kortárs zenéhez.

A BFZ által kínált koncertek mellett a Müpa rengeteg ingyencséget tartogat: a fesztivál vendége lesz a világzenei ikon, a boszorkányos Mercedes Peón. Elmerülhetünk Federico Garcia Lorca verssoraiban, vagy Pedro Almodóvar szenvedélyes világában, és láthatjuk a bús donnákat is merengeni a barna balkonon, hiszen parádés szereposztásban jön a Bernarda Alba-musical is. Flamenco lesz minden mennyiségben, és a spanyol klasszikus szerzők is teret kapnak.

Október 4-én és 5-én a BFZ történetében először érkezik női karmester a zenekar élére: „Nagyon örülök Marin Alsopnak, de korántsem csak azért, mert nő, hanem mert nagyon jó karmester. Nem csak arról híres, hogy jó koncerteket csinál, hanem nagyon fontos dolgokat épített fel azokban a városokban – Sao Paulóban és Baltimore-ban – ahol tevékenykedik. Ugyanolyan gonddal és fele-

lősségérzettel fordul a város zeneszerető polgárai és a gyerekek felé, mint ahogy ezt mi Budapesten tesszük, ezért nagyon erős lelki rokonságot érzek vele” – nyilatkozta Fischer Iván.

Ugyancsak októberben (19-20-21.) találkozhatunk az inspirálóbbnál inspirálóbb zongoraművészeket bemutató szezon első fellépőjével, a hétszeres Grammy-díjas Emanuel Ax-szel, aki Mozart d-moll zongoraversenyét játssza. Október második felében érkezik egy valódi „punk”, a nyughatatlan utazó: Piotr Anderszewski, aki Haydn temperamentumos cigány motívumokkal fűszerezett D-dúr zongoraversenyét játssza október 28-án és 29-én. November 9-én, 10-én és 12-én Dmitrij Kitajenko vezényli a világhírű orosz zongoraművészt, Lilya Zilbersteint, aki Rachmaninov az „ördög hegedűsét” és a halált is megidéző Rapszódia egy Paganini-témára című darabját játssza.

budapesti
fesztiválzenekar

További információ és jegyvásárlás:

www.bfz.hu

**„Minél szabadabban,
minél természetesebben...”**

**Kertesi Ingrid
koncerttel tisztelig
Pavarotti emléke
előtt**

Kertesi Ingrid úgy véli, minél szabadabban, természetesebben kell énekelni, hangszerként használva a hangot, és erre igyekszik megtanítani a növendékeit is. Imád kamarázni, instrumentális gondolkodását a nyole esztendőn keresztüli csellótanulás alapozta meg. Az eltelt évtizedekben a legnagyobb koloratúrszoprán szerepekben lépett pódiumra, de ugyanilyen fontos számára a dal- vagy az oratóriuméneklés. Ma is tele a naptára fellépésekkel. Az elmúlt szezonban Melinda volt az Operaházban, nyáron templomi koncerteken, szabadtéri előadásokon találkozhatott vele a közönség. A produkciónak tükrében szinte hihetetlen, hogy az idei már a harmincharmadik évadja lesz a dalszínházban.

❖ Réfi Zsuzsanna

📷 Németh András Péter

Gramofon: *Pedig nem indult könnyen az a bizonyos legelső szezon...*

Kertesi Ingrid: A diplomázást követően azonnal – az operavizsgám alapján, amelyen Olympiát, Luciát, Adinát énekeltem – szerződtek. Főszerepek vártak volna őszől, augusztus végén azonban volt egy autóbalesetem. Teljesen összetörtem. Bár gyorsan gyógyultam és novemberben már elkezdtem próbálni, Mikó András (aki még a kórházban is meglátogatott) Mihály Andrással egyetértésben igyekezett szépen, lassan adagolni a feladatokat. Így a Gara Mária, Blonde helyett maradt csupán az Oszkár, amitől persze akkor teljesen boldogtalan voltam. Három évig a repertoárom nem állt másból, mint Az álarcosbálból, valamint a Carmen Frasquitájából és a Ceprano grófnéből. El voltam keseredve nagyon, és csak hosszú évek után jöttem rá, mindez mekkora szerencsét is jelentett a számomra. Biztos vagyok benne, hogy a hangom ma már lebegne, hogy évek óta nem énekelnék, ha nem ilyen fokozatosan indul a karrierem.

G.: *S így jutott ideje arra is, hogy megtanulja a színpadi játékat...*

K.I.: Így igaz, hiszen nem elég valamit zongora mellett elénekelni, tudni kell mindenre és mindenkire figyelni, reagálni a pódiumon, közben a technikán sem görcsölni. Ebben az időszakban jártam énekórákra Geszthy Szilviához is, később pedig Adorján Ilonához. Velük folytattam mindazt, amit a Zeneakadémián Sziklay Erikával elkezdtem. Így mindez szépen, lassan beérett. S mivel nagyon fontosnak tartom ma is a „külső fület”, mindig kikértem és kikérem a számomra fontos kollégák véleményét egy-egy előadásról. Arról, hogyan szól a hangom. Az ember ugyanis nem ugyanúgy hallja belülről az éneklését, mint ahogyan az való-

jában, a nézőtérén szól. Ezért is szoktam arra biztatni a növendékeimet, hogy vegyék fel az énekórákat is, objektívebben tudják így értékelni a saját teljesítményüket. Akkor szól ugyanis a legszebben a voce, hogyha minél szabadabban, minél természetesebben énekel valaki. S ezt a felvételek is igazolják. Ha azt mondanák nekem, lebeg, vagy nagyon vibratóssá vált a hangom, nem énekelnék tovább.

G.: *Úgy vélem, nem lehet ilyen gond, hiszen az elmúlt szezonban Melindák sorát énekelte a dalszínházban, és temérdek koncerten aratott sikert.*

K.I.: A zenekar véleményére mindig adok, s a Bánk bánok után a muzikusok közül sokan gratuláltak. Fontosak számomra ezek a visszajelzések. Ma is, ha például szerepről, felkérésről kell döntenem, van olyan kolléga, akinek kikérem a tanácsát. Érdekes, hogy amikor gyerek voltam, megkaptam Kalmár Magda egyik lemezét, amely annyira elvarázsolt, hogy folyton-folyvást hallgattam. Később boldoggá tett, hogy Magda kollégája lehettem, s akadt olyan darab, amelyben együtt szerepeltünk. Ma is rendszeresen meghallgatom a véleményét, mert tudom, hogy nagyon egyenes ember, aki azt mondja, amit gondol. Rám egyébként jellemző – még most is –, hogy állandóan kételkedem. Soha nem éreztem, hogy valamit tökéletesen csináltam és nem lehetne rajta javítani...

G.: *Mivel lehet még jobbá tenni a produkcioit?*

K.I.: Az eddigi pályám során arra jöttem rá – s ezt próbálom a növendékeimnek is továbbadni – hogy követni kell azt a bölcs meglátást, mely szerint az éneklés nem más, mint felnagyított beszéd. Ha valakinek az látszik az arcán, hogy mindez nehézséget okoz számára, ha grimaszol, akkor

előbb-utóbb hallatszódni fog az is, hogy erőlteti a hangszalagjait. Pedig fontos, hogy minél lazábban menjen, s jobban essen az éneklés. Nem szabad például, hogy a nyelv máshol legyen, mint beszéd közben. Nekem soha nem tetszett, ha valaki minél nagyobb hangon próbál énekelni. A hangszeresüséget szeretem, s persze ebben biztosan szerepet játszik az is, hogy korábban nyolc éven keresztül csellóztam. Minden énekesnél nagyon sokat számít, hogy tanult-e hangszeren. Hiszen az instrumentummal azt is elsajátítja az ember, hogy milyen kamarázni, s rájön, az énekléssel is arra kell törekedni, hogy a hang úgy szóljon, akár egy hangszer. Ahogy az is fontos – Sziklay Erika erre is megtanított bennünket –, hogy minél több dalt, és oratóriumot kell előadni. Ugyanis onnan jön az a fajta éneklés, amely gyógyír a hangra. Nem szabad túlságosan nyomni, forszírozni, és akkor nem születik meg belőle az a némileg komikus operaéne-

kesi ágálás, amely annyira visszariasztja a műfajtól a fiatalokat. Egyébként ebből az erőltetésből fakad később az a fajta lebegés is, amit én utálok, mert megöli a dallamot. Ezért követelem meg magamtól is – s persze a tanítványoktól –, hogy minél simábban, természetesebben szóljon a hang. S bár minél többet, s tovább szeretnék még énekelni, de csak addig, amikor úgy szól a vocém, ahogyan azt magamtól is elvárom.

G.: *Abban, hogy most is illúziókeltően alakítja a koloratúrszoprán hősnőket, jelentős szerepe van annak, hogy okosan építette fel a repertoárját.*

K.I.: Azért kezdetben minden fiatal énekes megpróbálja elénekelni mindazt, amit kap... Amikor elmúlt az „összetört az Ingrid, kímélnünk kell” időszak, akkor – még magyarul – énekelhettem a Lammermoori Luciát. Boldog voltam, hogy három alkalommal is életre kelthettem ezt a Donizetti-hősnőt, de éreztem, nem esik jól. Szerencsém volt, hogy éppen akkor vették le a repertoárról, és amikor több évvel később ismét műsorra került, már nem jelentett gondot. Bizonyos szerepekre meg kell érni hangban, technikában, s akkor az ember valóban szép időtartamú pályát tudhat maga mögött, nem csupán néhány esztendőt.

G.: *Ma valahogy egyre gyakoribbak a rövid karrierek... Mit mond a növendékeinek, hogyan lehet az énekesi hivatás nehézségeire felkészülni?*

K.I.: Amikor végeznek, már az sem biztos, hogy találnak feladatot... Ráadásul ekkor még – kevés kivétellel – a saját hangfajuk szerepkörét sem tudják elénekelni, hiszen egy-egy ária még nem egy teljes opera. Nem beszélve arról, hogy a hang mellett színpadi jelenlétre, külső kontrollra is szükség van. Arra oktatom őket, hogy minél több dalt tanuljanak, minél több koncerten próbáljanak meg énekelni, törekedjenek egyensúlyra a két repertoárban. S járjanak előénekelni a világban, hiszen itthon nincs túl sok lehetőség, vidéken is egyre kevesebb a társulat.

OLYMPIA, MELINDA, ROMILDA

Kertesi Ingrid 19 évesen kezdte a Zeneakadémiát, előtte nyolc esztendőn keresztül csellózni tanult. Sziklay Erika növendékeként szerzett diplomát 1986-ban. Még abban az évben szerződtette a Magyar Állami Operaház, ahol magánénekesként egyre jelentősebb szerepeket kapott. Fél évig Geszthy Szilviával tanult Stuttgartban. Több nemzetközi énekverseny nyert díjat. Az egyik győzelmét követően a bécsi Volksoper szerződtette, 1988-90 között pedig a berlini Komische Operben lépett fel. Rendszeresen vendégszerepel olyan városokban, mint Graz, Amszterdam, Bregenz, Párizs vagy Verona, s turnézott Japánban, Kanadában, az Egyesült Államokban, Thaiföldön, Kínában. Az 1997-98-as szezonban a düsseldorfi opera szerződtette, s a bonni operának is a tagja volt. Repertoárján olyan hősnők szerepelnek, mint Olympia, Lucia, Gilda, Adina, Blonde, Dzsufo, Melinda, Tünde, Romilda. Ötvennél is több lemezfelvétele jelent meg. A szimfonikus zenekarok kedvelt szólistája, a koncertpódiumok gyakori fellépője. Hat esztendője a Zeneakadémia adjunktusa. Liszt-díjas, érdemes és kiváló művész.

G.: *Az Ön pályájára mennyire hatott, hogy már fiatalon külföldi operaházak tagja lehetett?*

K. I.: Rengeteget jelentettek azok az évek. Visszajelzés, s egyben hatalmas motiváció volt. Amikor a Neue Stimmen-versenyt nyertem meg, akkor a Komische Oper igazgatója hívott, s magával Harry Kupferrel dolgozhattam. Nagyon intenzív munkában vehettem részt, ahonnan azt, aki nem teljesített jól, rögtön hazaküldték. Utána szerződést kaptam abba a dalszínházba, s ez olyan volt, akár egy második operaszak. Abban a Szöktetésben Blondeként egy „go-gogirl rúdon” kellett lecsúsznom, egy nehéz vízipipával a kezemben szaladgálni és közben énekelni a színpadon. Ekkor tanultam meg, ha olyan az a rendezői koncepció, akkor igenis fekve, háttal, mindenhogyan kell tudni énekelni. S bár rengeteg táncsal, mozgással járt, de nagyon élveztem például Kovalik Balázs Xerxesét is. Több ház szerződtetett, de közben a budapesti operának is a tagja maradtam. Fárasztó volt azonban az állandó ingázás, ráadásul külföldön koncertezni sem tudtam eleget, így örültem, amikor ezeknek a lekötött szezonoknak vége lett. Viszont ezeknek a munkáknak köszönhettem, hogy aztán vendégként számos operába meghívást kaptam.

G.: *Mikor kezdett el tanítani?*

K. I.: Néhány éve lehettem az Operaház tagja, amikor már lett növendékem, s ennek most már több mint két évtizede. Nagyon szeretem. S mindig azt élveztem igazán, amikor már művészi eszközökről, kifejezésről lehet beszélgetni a fiatal kollégákkal. Először a Nyugat-Magyarországi Egyetemre hívtak, aztán Pécsen foglalkoztam a fiatalokkal, majd a Zeneakadémiára kaptam felkérést, ahol már hat esztendeje oktatok. Nyolc növendékem van, magántanítványként pedig két tehetséges fiattal, Szemere Zitával és Zemlényi Eszterrel foglalkozom. Zita a szerepkörömet kezdte énekelni, s nagyon jó érzés volt látni, hogy nemrégiben éppen az én ruhámban alakította Gildát.

G.: *Jövőre elkezdí a harmincharmadik szezonját az Operaházban, de emellett sok koncerten találkozhat Önnel a közönség. Különleges hangversenyre készül szeptember 20-án is, a Zeneakadémián.*

K. I.: Ács János (ahogy a nagyvilágban ismerik: Janos Acs) rengeteget kísért, vezényelte Luciano Pavarottit, s az ő ötlete volt, hogy a legendás tenor emléke előtt koncerttel tisztelegjünk, akit éppen tíz évvel ezelőtt veszítettünk el. Megtisztelő, hogy engem kért fel szólistának, s igyekeztünk olyan darabokat válogatni, amelyek Pavarotti repertoárján szerepeltek. Örülök, hogy velem dolgozhatom, hiszen elképesztően sokat tud a bel cantóról, ami úgy vélem, minden éneklés alapja. Ritkán hallható operákból, például Verdi Kalózából vagy Rossini Korinthusz ostromából is felhangzik részlet, a második részben pedig Donizetti-művek sora szerepel, amelyből Lucia Örülési jelenete sem hiányozhat. Haja Zsolt mellett növendékem, Sárközi Xénia is pódiumra lép, ezen az In Memoriam-esten az Inventum Dei Vonóskvintett muzsikál még velünk. ■

Boldogasszony lovagja

– új opera Szent László királyról

Fotó: Éder Vera

Selmeczi György zeneszerző

Magyarországi operabemutatónak örvendhetnek az érdeklődők október 17-én, a Müpa Fesztivál Színházában. Selmeczi György másfél évig dolgozott Boldogasszony lovagja című darabján, s László király legendáriumának motívumai különleges és vidám epizódokkal, a Kolozsvári Magyar Opera vendégjátékában elevenednek meg a színpadon. A szerző nyilatkozott a Gramofonnak a mű születéséről, valamint az őszi előadásról.

„Négy esztendővel ezelőtt Béres Attila – akivel sokat dolgozom együtt, s nagyszerű írónak tartok – elém tette egy korábban írt rádiójátékát. Nagyon szórakoztató, könnyed, kedves és szellemes történet a Boldogasszony lovagja, s ahogy elolvastam, azonnal azt éreztem, a szöveg alapján már holnap el tudom kezdeni írni az új darabot” – mondja Selmeczi György. „A Boldogasszony lovagja nagyszerű történet. Szent Lászlóról szól, de a király meg sem jelenik benne. Egy Nagyvárad melletti kis falu a templomát Lászlónak szeretné szentelni, de akad egy bökkenő – 1192-ben a ki-

rály még nincs szentté avatva. Ezen a parasztok rettentően felháborodnak, és úgy határoznak, küldöttséget menesztenek a váradi püspökségre, a pápai legátushoz, hogy annak tagjai megbizonyodjanak a csodákról, s szentté avassák Lászlót. A deák, a diakónus, a kurta nemes, a fogadósne, valamint annak gyönyörű lánya útra kelnek, s aztán egyszer csak szembe találják magukat a szigorú esperessel, aki eleinte szeretné őket elhessegetni. De roppant kitartóak, s igazán népmesészerű, ahogy előadják sorra a csodákat. A legátus szerint azonban egyik sem használható... Lassan

PÁLYAKÉP

Selmeczi György – született Kolozsváron, 1952. március 8-án
Szülei: Dr. Selmeczi János karnagy, egyetemi oktató, a Kolozsvári Magyar Opera karmestere, Lokodi Marcella zenepedagógus

Tanulmányok: Kolozsvár (Tulogdy Sarolta, Guttman Mihály, Szalay Miklós, Vermes Péter), Bucharest (Halmos György, Olah Tiberiu), Budapest (Kadosa Pál), 1976–77, Paris, IRCAM (Pierre Boulez), Paris, CERIS, (Daniel Charles), 1979–1981

Karmester a Kolozsvári Magyar Színháznál, hangversenyek, rádió- és TV-felvételek Románia-szerte

1976–77: Liszt Ferenc Zeneakadémia Miskolci Tagozata, tanár

1976: a Miskolci Új Zenei Műhely alapítója és vezetője

1977–1992: mintegy 50 magyar nagyjátékfilm zeneszerzője

1978: Zeneigazgató a budapesti 25. Színháznál és a Miskolci Nemzeti Színháznál, a Hungaroton szerkesztője

1980-as évek: a budapesti Várszínház és a József Attila Színház zeneigazgatója

1987–: a Mérték Egyesület elnöke, a Vetületek Kortárs Opera Fórum alapítója

1989: a Camerata Transsylvania kamarazenekar újraalapítója Budapesten

1990-től a Kolozsvári Magyar Opera állandó vendégkarmestere és rendezője

a Budapesti Kamaraoopera megalapítója és első igazgatója

1996–2000: a szolnoki Szigligeti Színház zeneigazgatója

Az AURIS Operatársulat alapítója és művészeti vezetője

2000–2002: A Millenáris Park és Kulturális Programiroda művészeti vezetője

2000–2008 között a Nemzeti Színház zeneigazgatója

2002–: A Színház- és Filmművészeti Egyetem docense, 2015-től egyetemi tanár

2008–2010: A kaposvári Csiky Gergely Színház zenei vezetője

2008–: A Kolozsvári Magyar Opera mb. művészeti vezetője

Rádió-, TV- és CD-felvételek, operafilmek, koncertek és előadások karmesterként, zongoraművészként és zeneszerzőként Európa-szerte

DÍJAK

Artisjus-díj a legjobb kortárs zenei előadásért (1987, 1990, 2007)
 A Budapesti Filmszemle díja a legjobb filmzenéért (1983, 1986)
 Reményi-díj (1989)
 A kecskeméti Animációs Filmszemle zeneszerzői díja (1995)
 Erkel-díj (1999)
 Liszt Ferenc Hanglemez Nagydíj a Liszt - Late works (Liszt - Kései művek - hangszerelte és vezényel: Selmeczi György) (CD) (2002)
 Pro Urbe Miskolc (2006)
 Duna-díj (2008)
 Pro Urbe Nyírbátor (2010)
 A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2010)
 Lajtha-díj (2011)
 Érdemes művész (2012)
 Reményik Sándor díj (2012)
 Bartók-Pásztory-díj (2015)
 a Kolozsvári Magyar Opera örökös tagja (2015)

viszont megpuhul az esperes, a pápai küldöttség pedig elcsodálkozik a magyarok végtelen fantáziáján és használhatatlan ötletein. Kapnak még egy utolsó lehetőséget, s egy népi játék keretében bemutatják a magyar leány és a kun vitéz történetét, s olyan szuggesztíven csinálják mindezt, hogy a végén szinte feldereng Veronika (a fogadósne lány) fején a glória.”

Nagy szerepekkel teli a darab, s a humora mögött komoly mondanivaló rejlik, hiszen az összetartás, a szeretet ereje, a hit jelenti itt az igazi csodát. A falusiak el akarják érni, ami nekik fontos, s végül kitartásuknak, hitüknek köszönhetően sikerrel is járnak. Szent László nevét sok falu viseli, folklorisztikus figurává vált, számos irodalmi mű, festmények ábrázolják, opera azonban eddig még nem idézte meg az alakját. „Nagyon foglalkoztatott, hogy hogyan lehet a népi hagyományt is ebben a darabban megjeleníteni, úgy, hogy közben klasszikus vígoperát komponáljak, Rossini nyomdokain. S végül a darabban remekül megfért a népeinek, a zsoldárosság, a piaci színjáték, alakoskodás, a krónikás ének, valamint a különböző buffo motívumok. Örülök, hogy most kerül színre, hiszen ezzel az előadással a Szent László-emlékévé előtt is tisztelgünk. A Kolozsvári Magyar Operában lesz az ősbemutató, s aztán kerül színre a darab a Műpában is. Rendezője Novák Eszter, dirigense Szabó Sipos Máté lesz, a díszletet és a jelmezt pedig egy kiváló román tervezőpáros készíti, Ianos és Florina Belinda Vasilatos. Az énekesek közül pedig meg kell említem a Fogadósne alakító Wittinger Gertrúdot, az Esperest életre keltő Kovács Istvánt, Szilágyi Jánost (András úr), valamint a Veronikát éneklő fiatal szopránt, Chiuariu Líviát is. Remélem, a Fesztivál Színház után másutt is játsszák majd A Boldogasszony lovagját: Nagyváradon, Győrben? Én mindenestre családi operaelőadásnak szánom” – fogalmazza meg terveit a zeneszerző.

A WARNER MUSIC KLASSZIKUS AJÁNLATA

MARIA CALLAS ÖSSZKIADÁS

MARIA CALLAS REMASTERED

Élő hangfelvételek újrakevert változatban. Teljes operák együtt és külön is. Szólóestek Londonban, Hamburgban és Párizsban.

42 CD + 3 BR 0190295844707

MARIA CALLAS

20 teljes opera külön kiadványokban

Az alvajáró, Norma, Boleyn Anna, Lammermoori Lucia, Médea, André Chénier, Tosca, Armida, A vesztaszűz, Traviata, Aida, Rigoletto, Macbeth, Parsifal

MARIA CALLAS LIVE & ALIVE

Válogatás a legnagyobb szerepekből

Norma, Tosca, Violetta, Turandot, Lucia

LP 0190295844677

2 CD 0190295844684

MARIA CALLAS - VERDI HŐSNŐK

LP 019295844431

MARIA CALLAS A MILÁNÓI SCALÁBAN

LP 0190295844448

Magyarországon forgalmazza a Magneoton Zrt.
www.warnerclassics.com www.magneoton.hu
www.maria-callas.com

Bartók Világverseny és Fesztivál – idén hegedűsöknek

Bartók Béla szellemét, örökségét idéző, egyedülálló verseny és fesztivál várja az érdeklődőket szeptember 10–17. között. Nemcsak a megmérettetés programja, hanem a hangversenyek és a kísérő rendezvények sora is rendhagyó: szerepel közöttük gyermekeknek szóló foglalkozás, városnéző túra, tudományos szimpózium. Vigh Andrea hárfaművész, a különleges rendezvény ötletadója, életre hívója, a Zeneakadémia rektora beszélt a sorozat első ciklusáról.

Foto: Zeneakadémia / Felvégi Andrea

Dr. Vigh Andrea: Bartók zenéjével nekünk, magyaroknak ritka kincs van a birtokunkban

„Nagy örömkre máris óriási érdeklődést váltott ki a Bartók Világverseny és Fesztivál, hiszen száznál is több ifjú művész jelentkezett, végül 51 hegedűs méri össze tudását szeptemberben Budapesten. Erős lesz a mezőny és magas a színvonal, amint az a videós, online zajlott előválogatásból is kitűnik. Nagyon jó, hogy ennyi fiatal kiválóság hajlandó megtanulni a magyar zeneszerző műveit, s elmélyedni Bartók zenéjében. Meggyőződésem, hogy e hagyományteremtő sorozattal sikerült megszólítanunk a világot, s Bartók zenéjével valóban nemzeteket és nemzedékeket összekötő hidakat építünk.”

A rektor a Zeneakadémia egy összejövetelén vetette fel először e seregszemle ötletét, felidézve, hogy itt található a legteljesebb Bartók-örökség, nálunk élnek a legnevesebb Bartók-kutatók, így itthon sokat tehetünk zenei óriásunk műveinek autentikus előadásáért, népszerűsítéséért. A megmérettetés igazi művészeti csemege, hiszen nem egyetlen hangszerre, hanem több kategóriában is meghirdették. Figyelemmel a világversenyek sorára is, idén a hegedűsöké a főszerep, két év múlva a zongoraművészeket, majd a kamarazenét és a vonósnegyeseket állítják középpontba.

„A Bartók-oeuvre alapján választottunk hangszereket, s fontosnak tartottuk, hogy a zeneszerző szellemiségére reflektálva a mai, fiatal komponisták is bemutatthassák tudásukat. Ők a köztes esztendőben versengenek, s mindig a következő év hangszeres seregszemléjéhez illő műveket kell írniuk. Így a győztes darabok azonnal felhangozhatnak, s ifjú reménységek egész sora tanulhatja meg az új alkotásokat. Úgy vélem, hogy mindez hihetetlen frissességet biztosít a sorozatnak. A zeneszerzőversenyt a tervek szerint először 2018-ra hirdetjük meg: zongoradarabokat várunk a jelentkezőktől, amelyek 2019-ben hangzanak majd fel. S éppen e komplexitásnak köszönhető, hogy a hat éven átívelő verseny egyedülálló a világon, nem létezik hasonlóan összetett, több hangszert, valamint alkotói és előadói seregszemlét egyaránt felvonultató megmérettetés.”

Vigh Andrea hozzáteszi: a sorozattal a magyar és az egyetemes kultúrát egyaránt gazdagító Bartók a hazai közönséghez is közelebb kerülhet. Nyilvános sorsoláson, szabadtéri színpadon döntenek a versenyprogram szereplőinek sorrendjéről, s a fesztiválok hangulatát idéző, utcai nyitóprogramhoz szabadtéri koncert is kapcsolódik. Az egyes fordulók között zenetörténészek vezetnek be a közönséget Bartók hegedűműveinek rejtelseibe, s fedik fel a darabok előadásának titkait. A Bartók Budapestje címmel hirdetett városnéző túra résztvevői a zeneszerző mindennapjainak fontos helyszíneit ismerhetik meg, és ellátogathatnak a Bartók Emlékházba is. A gyermekeket a Liszt-kukacok Akadémiájának foglalkozásai várják, a középpontban természetesen Bartók alkotásaival. Világszerte elismert kutatók mutatják be a Bartók-kutatás legújabb eredményeit egy tudományos szimpózium keretében az MTA Zenetudományi Intézetében. A Zeneakadémia összes tanszéke, valamint a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara is részt vállalt a programban. A Világverseny következő ciklusa az elképzelések szerint már a Zeneakadémia partnereivel, a Müpával és a Nemzeti Filharmonikusokkal karöltve zajlik majd 2019-ben.

Az első megmérettetés-sorozatot szeptemberben rendezi a Zeneakadémia; a zongoraciklus, illetve az azt követő seregszemlék azonban a zeneszerző március végi születésnapjához kapcsolódnának. „Szeretnénk megmutatni, hogy Bartók zenéjével nekünk, magyaroknak ritka kincs van a birtokunkban, s ez a világban is újdonságnak számító szerkezet, valamint a rendhagyó programok minden korábbinál hatékonyabban irányítják a figyelmet Bartók műveire és művészetére.”

PANNON FILHARMONIKUSOK

ENERGIAÁRAMLÁS 2017-18

2017. SZEPTEMBER 29
Szláv kaleidoszkóp
 Kabalevskij/Csajkovszkij/Dvořák/Csajkovszkij
 Benjamin Schmid – hegedű, Vezényel: Bogányi Tibor

2017. NOVEMBER 17.
Élet és halál táncai
 Bartók/Liszt/R. Strauss/Debussy
 Bogányi Gergely – zongora, Vezényel: Cristian Mandeal

2018. FEBRUÁR 23.
Kontinenseken át
 Adams/Barber/Prokofjev
 Baráti Kristóf – hegedű, Vezényel: Gilbert Varga

2018. MÁRCIUS 23.
Ereje teljében
 Elgar/Walton/Rimszkij-Korszakov
 Várdai István – gordonka, Vezényel: Bogányi Tibor

2018. MÁJUS 4.
4G: Grieg, G-dúr, g-moll
 Grieg/Ravel/Grieg-Vass
 Dejan Lazic – zongora, Vezényel: Vass Andás

Koncertsorozat a Műpában pénteki napokon.
 Bérletek kaphatók a Műpa jegypénztáraiban és
 a Jegymester webáruházban.

műpa
 Budapest

jegymester.hu

Orbán György
70

ZENEAKADÉMIA
2017. OKTÓBER 7. SZOMBAT, 19.30

MŰSORON: ORBÁN GYÖRGY MŰVEI

MEDÁLIÁK KÖNYVE
CANTICO DI FRATE SOLE (ASSISI SZENT FERENC NAPHIMNUSZA)
 Ars Nova Enekegyüttes (karigazgató: Kiss Katalin)

TIMOR ET TREMOR
VENI CREATOR SPIRITUS
 Alma Mater Kórus (karigazgató: Somos Csaba)

ALBUMLAPOK RAZUMOVSKIJ GRÓFNAK
 Budafoki Dohnányi Zenekar
 Vezényel: Werner Gábor

RORATE COELI
 Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar (karigazgató: Szabó Soma)
 Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tóri Csaba)
 Budafoki Dohnányi Zenekar
 Vezényel: Hollerung Gábor

Jegyek kaphatók a jegy.hu oldalon, valamint az ismert jegyirodáknban.

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

ZENEAKADÉMIA

„A karmesterség fantasztikus utazás”

A Budapesti Fesztiválzenekart dirigálja Marin Alsop

Marin Alsop volt az első hölgy, aki a BBC Proms záróestjét vezényelhette 2013-ban. Most a Budapesti Fesztiválzenekar első női karmestereként lép pódiumra október 4-én és 5-én a Müpában. A második nap éjjelén a Midnight Musicon vezényel, 6-án pedig Pécsett muzsikál az együttesel. Marin Alsop talán napjaink leghíresebb női dirigense, aki jelenleg a Baltimore-i Szimfonikusok és a São Pauló-i Szimfonikus Zenekar vezetője. A magyar sajtóból elsőként a Gramofonnal osztotta meg gondolatait.

Arra a kérdésre, hogy milyen előítéleteket kellett legyőznie karmesternőként, s hogyan tudott ezek ellen a legeredményesebben harcolni, Marin Alsop azt feleli: rettenetesen nehéz sikert elérni fiatal dirigensként – függetlenül attól, hogy valaki nő vagy férfi. „Lehetetlen megkülönböztetni, hogy mely kihívások kapcsolódnak az ember neméhez, és melyek erednek a szakma sajátosságaiból. Számomra ezért az volt a megfelelő megközelítés, hogy sosem feltételeztem, hogy a kihívások a nőiségemhez kötődnek. Inkább mind-egyiket arra használtam, hogy motiváljon, hogy azért is jobb karmester lehessenek.” Arra a felvetésre pedig, hogy néhány év múlva talán végre már nem az lesz a hír, ha női karmester lép pódiumra, azt válaszolja: reméli, hogy valóban így történik. „Ehhez több és több nőt kellene látnunk vezetői szerepben: a pódiumon, a társadalomban, mindennütt, annak érdekében, hogy valóban az egyenlőség váljon normává.”

Marin Alsop létrehozott egy alapítványt is női vezetők számára. „A Taki Concordia Fellowship Alapot 2002-ben hívtam életre, hogy a lehetőség kérdéskörével foglalkozzon. Ahhoz ugyanis, hogy bárki sikeressé válhasson, sok-sok lehetőségre van szüksége. Arra, hogy kísérletezhessen, hibázhasson vagy akár meg is bukjon... Ha valakinek csupán egyetlen lehetőség adatik, akkor nagyon nehézkes lesz a fejlődése, és nem lesz módja rá, hogy a szükséges számú eséllyel éljen. Tizenegy támogatottamból ma öten amerikai zeneigazgatók, ketten saját együttest irányítanak, négyen pedig neves, nagy társulatoknál asszisztensek. Tehát száz százalékos a siker, mindegyikükre nagyon büszke vagyok!” Marin Alsop hegedűsként nőtt föl, a zenekari játék része volt az életének, hét éves kora óta. „Tiszteletet, szeretetet és érzékenységet tanúsítok a muzsikusok iránt, hiszen magam is az vagyok. S ez a fajta megértés sokat segített nekem karmesterként is.” Azt ugyanis már tízesztendősen eldöntötte, hogy dirigens lesz... Nagy tisztelője Fischer Ivánnak, imádja azt az újszerű gondolkodást, amelyet ő és zenészei képviselnek a repertoár, valamint a szakma tekintetében. „A koncertek, amelyeket hallhattam, frissek és izgalmasak voltak. Ilyennek kell lennie a zenének. Izgatott vagyok, hogy az együttesel egy olyan monumentális darabon dolgozhatom, mint Sosztakovics 7. szimfóniája. A közös munka nem más,

Marin Alsop

Fotó: Adriane White

mint egy utazás, fontos visszatükröződése a világszemléletünknek és a közös történelmünknek.”

Marin Alsopnak Sosztakovics mellett Bartók-repertoárja szintén nagyon jelentős, s azt mondja, szereti a magyar zeneszerzőt zenei nyelve, a kompozícióiban megjelenő erős érzelmek miatt. „Lehetséges, hogy a népzene és az amerikai jazz iránti szenvedélyem segít abban, hogy ezen a szinten tudjak azonosulni Bartókkal.” Felidézi dirigensi ars poeticáját is, mely szerint az együttesel való munkát fantasztikus utazásnak tartja. „Akkor vagyunk sikeres karmesterek, ha ezen utazás alatt olyan tájképet festünk, ami a lehető legjobbat hozza ki minden zenészből, és segíti a muzsikusokat abban, hogy minél magasabbra törjenek, jobban játszanak. A közös célunk ugyanis az, hogy kiszolgáljuk a zeneszerzőt és a közönséget, és bizony ez nagy kiváltság.”

HOLST PLANÉTÁK

A zene világnapján
2017. SZEPTEMBER 30. 19.00 óra
Miskolci Egyetem, Díszaula

THEO VERBEY: Fractal Symphony - I. tétel
SZENTPÁLI ROLAND: Concerto for ClaXoTon and Orchestra
HOLST: Planéták

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

KÖZREMŰKÖDIK: JEGYINFORMÁCIÓ:

a ClaXoTon Quartet (Menyhárt Ferenc, Bárány Zoltán,
Czimer Sándor, Czakó Péter),

a Forrás Kamarakórus (kórusvezető: Balásné Molnár Ildikó),
Piller Imre (a Miskolci Egyetem Matematikai
Intézetének munkatársa)

VEZÉNYEL: David Curtis

Jegyek kaphatók a Miskolci Kulturális Központ jegyirodájában
(3525 Miskolc, Rákóczi u. 2., Telefon: +36 46 508 844),

a Filharmónia Magyarország jegyirodájában

(3525 Miskolc, Kossuth ú. 3., Telefon: +36 46 505 656),

valamint a www.jegy.hu és a www.mso.hu oldalakon.

JEGYÁRAK: 1900 Ft, Diák/nyugdíjas: 1500 Ft, Bérleteseinknek: 1000 Ft

A műsor- és szereplőváltás jogát fenntartjuk!

www.mso.hu

m MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

Keressen minket
a Facebookon!

miskolciszimfonikuszenekar

„Nagy szabadságot adunk egymásnak”

Várjon Dénes a Concerto Budapesttel való együttműködéséről

Várjon–Keller duplán. Ezt a címet viseli a Concerto Budapest szezonnyitó koncertje, amelyet valóban két alkalommal, szeptember 23-án és 24-én este hallgathatnak meg az érdeklődők a Zeneakadémián. A program Dévény Anna gyógytornász, művészet-terapeuta emléke előtt tiszteleg. A hangversenyekről a zenekar és a karmester rendszeres partnere, Várjon Dénes zongoraművész beszélt a Gramofonnak.

„Nagyon szeretem azt a kamarazenei hozzáállást, ami a Concerto Budapest játékát jellemzi. Örömmel próbálok velük a megszokottnál is többet, mert mindent úgy gyakorlunk, akár egy kamaraművet. Keller Andrással régóta kamarázunk, legalább tizenöt esztendeje muzsikálunk együtt rendszeresen. Szinte mindenféle felállásban játszottunk már; szonátáztunk, trióztunk – meséli a zongoraművész. „A Keller Kvartetttel is pódiumra léptem már többször. A kamarázás során nagyon keveset beszélünk, annyira jól ismerjük egymást, s annyira hasonló a zenei gondolkodásunk, hogy szavak nélkül is megvan köztünk az összhang. Nagyon nagy szabadságot adunk egymásnak a játékban. Persze egy nagyzenekari műnél már több dolgot kell szavakba önteni. De a zenei kommunikáció ekkor is ugyanaz kettőnk között, hiszen a szólista-zenekar viszony szintén kamarazenei elveken alapul. Nagy nyitottságra van szükség egymás iránt, de ez már eleve jó alaplétkört biztosít, s az szintén remek, hogy az ember tudja, bármennyire ismeri is a darabot, mégis folyton új impulzusok érik, ugyanis a partnere azonnal reagál mindenre. Ezekből a pillanatokból tud valami új megszületni, ami mássá és különlegessé tesz minden egyes hangversenyt.

„Az utóbbi években rendszeresen szerepelek a Concertóval. Olyan nagyszabású produkciókban vettem velük részt, mint a Beethoven-zongoraversenyek, amelyekből díjnyertes lemez is készült; vagy a Mozart-zongoraversenyek sorozata, ennek során a Köchel-jegyzékben a 449-től egészen a 456-ig haladtunk. S már tavaly is volt egy duplázó koncertünk, amelyen Dohnányi- és Weiner-műveket játszottunk” – folytatja Várjon Dénes. „Most ismét szokatlan programmal lépünk közönség elé, hiszen a szeptemberi esteken két zongoraverseny és Bruckner IX. d-moll szimfóniája hangzik fel, Keller András vezényletével. Bartók III. zongoraversenye valahogy adott eleme volt a műsornak, eddig ugyanis csak egyszer játszottuk el együtt, és szeretnénk volna ismét előadni. A K. 451 jelzésű Mozart-művet pedig én választottam. Az, hogy a programban két zongoraverseny legyen, András ötlete volt. A szokásos nyitány, zongoraverseny, szimfónia struktúrájú programok helyett mi mindig a rendhagyóbb összeállításokban hiszünk, és szeretünk időről-időre változtatni. Azt hiszem, ez a hozzáállás a műsorokhoz szintén a kamarazenei gondolkodásunkból fakad. Andrásnak tetszett a D-dúr zongoraverseny ötlete. Ritkábban játszott al-

Fotó: Németh András Péter

Várjon Dénes: „Nagyon szeretem azt a kamarazenei hozzáállást, ami a Concerto Budapest játékát jellemzi”

kotás, eddig csak egyszer tudtam előadni, de azonnal beleszerettem. Örülök, hogy most ismét eljátszhatom. Pezsgő mű, tele élettél, olyan akár egy vígopera, mintha a Figaro házasságának egy részlete volna... Az elhangzó darabok hatnak egymásra, s Bartók és Mozart kompozíciói kiválóak együtt. Annak ellenére, hogy a két alkotás jelentősen eltér egymástól, nagy köztük a kontraszt, mégis remek párosítást jelentenek. Sokszor egyébként nem is attól válik különlegessé egy este, hogy rendhagyó, ritkán játszott művek hangzanak fel, hanem attól, hogy mit mihez társítunk, hogyan állítjuk össze a programot. Bízom benne, hogy a Concerto Budapesttel közös két est is élvezetes zenei palettát nyújt a közönségnek.”

Grigorij Szokolov

Ránki Dezső

Jevgenyij Koroljov

Bogányi Gergely

MVM KONCERTEK

A Zongora

2017. április 5. (szerda), 19.30 óra, Zeneakadémia
– **Evgeni Koroliov – Bach-sorozat 2.**
2017. október 16. (hétfő), 19.30 óra, Zeneakadémia
– **Evgeni Koroliov – Bach-sorozat 3.**
2017. október 24. (kedd), 19.30 óra, Müpa – **Balázs János**
2017. november 6. (hétfő), 19.30 óra, Zeneakadémia – **Ránki Dezső**
2017. december 6. (szerda), 19.30 óra, Zeneakadémia – **Evgeni Koroliov**
– **Bach-sorozat 4.**
2017. december 12. (kedd), 19.30 óra, Müpa – **Andrew Tyson**

Müpa-bérlet – 2018

2018. január 26. (péntek), 19.30 óra – **Fazil Say**
2018. február 21. (szerda), 19.30 óra – **Arcadi Volodos**
2018. március 28. (szerda), 19.30 óra – **Grigory Sokolov**
2018. október 30. (kedd), 19.30 óra – **Ránki Dezső**
2018. november 19. (hétfő), 19.30 óra – **Bogányi Gergely**
2018. december 11. (kedd), 19.30 óra – **Piotr Anderszewski**
Bérletárak (6 koncertre): 42.000 – 36.000 – 30.000 – 24.000 – 21.000 – 18.000 Ft
Jegyárak: Szokolov: 14.000 – 12.000 – 9.000 – 7.000 – 6.000 – 5.000 Ft
Volodosz: 12.000 – 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 Ft
Fazil Say, Anderszewski, Bogányi, Ránki: 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 Ft

Zeneakadémia-bérlet – 2018

2018. január 7. (vasárnap), 19.30 óra – **Andrei Korobeinikov**
2018. január 17. (szerda), 19.30 óra – **Mitsuko Uchida**
2018. április 4. (szerda), 19.30 óra – **Vadym Kholodenko**
2018. április 25. (szerda), 19.30 óra – **Alexei Volodin**
2018. november 9. (péntek), 19.30 óra – **Boris Berezovsky**
2018. november 30. (péntek), 19.30 óra – **Várjon Dénes**
Bérletárak (6 koncertre): 40.000 – 33.000 – 26.000 – 20.000 – 16.500 – 13.000 Ft
Jegyárak: Uchida: 14.000 – 12.000 – 9.000 – 7.000 – 6.000 – 5.000 Ft
Berezovszkij: 12.000 – 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 Ft
Korobejnnyikov, Volodyin: 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 Ft
Holodenko, Várjon: 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 – 2.000 Ft

Jegyek és bérletek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában,
megrendelhetők a jakobikoncertinfo@gmail.com e-mail-címen.
Internetes jegyvásárlás: www.jakobikoncert.hu – a Jegyvásárlás és
a Bérletvásárlás menüpontokban. Bővebb információ a www.azongora.hu honlapon.

A hangversenysorozat névadó szponzora:

Koncert Orbán György tiszteletére

Négy kórus, négy dirigens, egy szimfonikus zenekar és 70 esztendő. Az egyik legmeghatározóbb kortárs zeneszerzőnk, Orbán György születésnapja előtt hangversennyel tisztelegnek október 7-én. A Zeneakadémián az alkotó eddigi életművét reprezentáló darabok hangzanak fel, s ezek közül a Rorate coeli a Budafoki Dohnányi Zenekar bérletében is helyet kapott. Hollerung Gábor karmester, zeneigazgató az ünnepi előadásról, együttese és a kortárs szerzők kapcsolatáról nyilatkozott a Gramofonnak.

Meg kell becsülni az olyan kortárs alkotókat, akik nem érzik dehonasztalónak, hogy dūr és moll akkordok is felbukkannak a műveikben...

„A születésnap koncert több társulat, valamint a Zeneakadémia összefogásából született. Az esten az Ars Nova Énekegyüttes az Alma Mater Kórus, a Cantemus Vegyeskar, a Budapesti Akadémiai Kórustársaság, valamint a Dohnányi Zenekar lép pódiumra – olyan együttesek, amelyek rendszeresen előadják a zeneszerző műveit. Ez igaz a dirigensekre is, hiszen Kiss Katalin, Somos Csaba, Werner Gábor – akárcsak jómagam – gyakorta vezényli Orbán György kompozícióit. Az alkotó életművében ugyanis a vokális centrális szerepet játszik. Elképesztő repertoárt adott az énekaroknak, amelynek darabjai nem könnyűek, azonban igazán fergetegesek; sok-sok kórusversenyen arattunk sikert velünk. Orbán György életműve kettős jelentőségű, hiszen repertoárt ad egy széles kör számára, amelyet aktívan énekelhetnek, terjeszthetnek, s a zenekarra született művei szintén utat találnak a közönséghez. Ez Orbán

György óriási érdeme, amiért tiszteletet, elismerést érdemel” – mondja Hollerung Gábor.

Az ünnepi koncert befejező számaként hangzik fel a Rorate coeli, ami emberpróbáló mű, néhány évvel ezelőtt adták elő először. A nehézsége ellenére fantasztikus alkotás, nagyon igényes és magávalragadó. „Úgy döntöttem hát, hogy nemcsak a születésnap koncerten, hanem néhány héttel később, saját bérletünkben, a Megérthető zene hangversenyén is felhangzik, s ismét közösen adjuk elő a nyíregyházi Cantemus Vegyeskarral” – folytatja Hollerung. „Az idei szezonban egyébként azért is különleges ez a sorozatunk, mert csupa magyar darab szerepel benne, kortárs és klasszikus alkotások. Orbán oratóriumának szintén köztük a helye, hiszen alkotója egyre többekkel tudja megszerettetni a mai műveket. A Megérthető zene-sorozat koncertjei is megmutatják, vannak olyan zeneszerzőink, aki az átlagos hallgatóság számára is közhathetően és élvezhetően komponálnak. Mi mindig igyekszünk olyan kortárs zenét játszani, ami képes utat találni a közönséghez. Az elsődleges célunk, hogy növeljük a publikum bizalmát a mai szerzőkkel szemben. S hogy az érdeklődők megtapasztalják: lehet, hogy első alkalommal hallják, de már akkor is élvezhetik a darabot. Én pedig a magam módján, a saját eszközeimmel elkövetek mindent azért, hogy a közönségnek nagyobb esélye legyen megérteni a műveket. E téren persze az én ízlésem is meghatározó, hiszen hinnem kell benne, hogy az adott kompozíció a publikum számára is követhető és élvezhető lesz.”

Szép kortárs zeneszerzői kör alakult ki a Budafoki Dohnányi Zenekar és az Akadémiai Kórustársaság körül, amelynek tagjai között van Orbán mellett Selmeczi György, Gyöngyösi Levente, Csemiczky Miklós vagy Vajda János, aki mindig ajánlja a fiatalokat, és felhívja a figyelmet a legtehetségesebb új alkotókra. „A magyar zeneélet meghatározó alakjai, s zenéjük nem egy vélt örökkévalóságnak íródik, hanem a hús-vér embereknek. Ezáltal esélyt adnak a hallgatóságnak arra, hogy élvezze a darabokat. Nekik köszönhetően olyan műveket tűzünk műsorra, amelyekben az érték megragadható, s a közönség számára is közvetíthető. Sok évtizedes tapasztalatból már jól tudom, meg kell becsülni az olyan alkotókat, akik nem érzik dehonasztalónak, hogy dūr és moll akkordok is felbukkannak a műveikben, s nem gondolják azt, hogy ez egyfajta elárulása a jövőnek, a korszerűségnek...”

SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

ÍZELÍTŐ PROGRAMJAINKBÓL

2017 —
2018

VASZY-BÉRLET SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZ

2018.
február 20.

kedd, 19.30 óra

FRANCIA-EST
P. Dukas: **A bűvészinas**
F. Poulenc: **Versenymű két zongorára és zenekarra, d-moll, FP61**
C. Franck: **d-moll szimfónia**

közreműködik: Görög Enikő és
Görög Noémi – zongora
vezényel: Gyüdi Sándor

2018.
május 22.

kedd, 19.30 óra

MAGYAR-EST
Szervánszky Endre: **Fuvolaverseny**
Bartók Béla: **A csodálatos mandarin, op. 19, Sz 73**

közreműködők: Matuz István – fuvola
Vaszy Viktor Kórus
(karigazgató: Gyüdi Sándor)
vezényel: Pál Tamás

FRICSAY-BÉRLET SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZ

2017.
november 28.

kedd, 19.30 óra

KLASSZIKUSOK ÉS A JAZZ
Wolf Péter: **Cine-fónia (bemutató)**
E. Fischer: **Az Alpoktól délre**
D. D. Sosztakovics: **Ünnepi nyitány, op.96**
G. Gershwin: **Kubai nyitány**
G. Gershwin–Kovács László: **Dalok**

közreműködők: Farkas Zsófi – ének,
Fekete Kovács Kornél – trombita
Hárs Viktor – basszusgitár-nagybőgő,
Pusztai Csaba – ütőhangszerek
vezényel és zongorán közreműködik: Kovács László

2018.
február 6.

kedd, 19.30 óra

OROSZ-ÖRMÉNY EST
P. I. Csajkovszkij: **1812 – ünnepi nyitány, op.49**
P. I. Csajkovszkij: **VI., "Patetikus" szimfónia, h-moll, op.74**
A. G. Arutjunjan: **Trombitaverseny, Asz-dúr**

közreműködik: Tóth László – trombita
vezényel: Pál Tamás

MATINÉ-BÉRLETEK

VASÁRNAPI MATINÉ SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZ

2018.
február 18.

vasárnap, 11 óra

ZENÉS ASZTROLÓGIA
G. Holst: **Planéták – szvit**

közreműködik: M. Kecskés András – pantomim
vezényel: Molnár László
műsorvezető: Lukácsné Győző

2017.
november 18.

szombat, 11 óra

SZIMFONIKUS JAZZ
G. Gershwin: **Kék rapszódia**
G. Gershwin: **Egy amerikai Párizsban**

közreműködik: Tanaka Kendzsi – zongora
vezényel: Török Géza
műsorvezető: Lukácsné Győző

2017.
december 9.

szombat, 11 óra

CSOKIMATINÉ KISSZÍNHÁZ

MESÉS ZENEJÁTÉK
Balogh Sándor–Lukácsné Győző:
Ludas Matyi

közreműködik:
a Szegedi Szimfonikus Zenekar kvintettje
mesélő: Lukácsné Győző

MIBŐL LESZ A CSEREBOGÁR?
**Szeged tehetséges
ifjú virtuózai muzsikálnak**

közreműködik:
a Szegedi Szimfonikus Zenekar
vezényel: Gyüdi Sándor
műsorvezető: Lukácsné Győző

Fraktálok és bolygók Miskolcon

Ősbemutató, romantikus és klasszikus művek, számos Kodály-kompozíció is szerepel a Miskolci Szimfonikus Zenekar következő szezonzájában. Sok vendég érkezik az együtteshez, amely ősztől ismét Hangforrás- és Tűzvarázs-bérletekkel várja a közönséget. Az évad érdekes előadásairól, a következő időszak terveiről Gál Tamás, az együttes művészeti vezetője nyilatkozott a Gramofonnak.

Folyamatos építkezést folytat Miskolcon Gál Tamás, a társulat vezető karmestere, s azt reméli, három közös év után már egyre jobban ismerik egymást az együttessel. Maga is a városban él, nem akart Budapestről ingázó karmester lenni. Művészeti vezetőként pedig fontosnak tartja, hogy sok vendéget hívjon, és minél több új impulzust kapjanak a zenészek. A hazai művészek mellett rendszeresen érkeznek hozzájuk külföldi előadók is. Az együttes rengeteget muzsikál, az elmúlt szezonban kilencvennél is több koncertet adott, s a tervek szerint a következő évadban sem lesz kevesebb a fellépés. A miskolci hangversenyek mellett külföldi turnék is várnak a zenekarra, és ismét többször szerepelnek a fővárosban. Olyan fellépők játszanak velük, mint Leon Bernsdorf, Onczay Csaba, Egri Monika és Pertis Attila, Pasztircsák Polina, Kállai Ernő, Oláh Vilmos, Réti Balázs. A karmesterek között a rendszeresen szereplő David Curtis mellett Fabrice Bollon, Philippe de Chalendar is dirigál náluk, akárcsak Medveczky Ádám, Madaras Gergely, Cser Ádám vagy Szabó Sipos Máté.

A karmester a koncertek sorából kiemeli azt a tavaszi estélyt, amelyen Elek Szilvia nemcsak csembalózik, hanem új művét is bemutatja majd. Ezzel a hangversennyel szeretnék ismét a figyelem középpontjába állítani a csembalót, amely nem csupán a régizene-játék nélkülözhetetlen hangszere, hanem egyre több kortárs darabot is komponálnak rá. Erre az estre született Győre Zoltán II. csembalóversenye, ami szintén ősbemutatóként hangzik fel. „Elek Szilvia a mai magyar művésztszadalm egyik legsokoldalúbb alakja” – vélekedik róla a dirigens, aki a mai művek mellett Bach- és Bartók-kompozíciókat is felvonultató estet vezényli.

„Vesszőparipám, hogy szólista feladatokban a saját muzsikusainknak is bemutatkozási lehetőséget nyújtsunk. Így idén kétharsonás versenyművet és klarinétversenyt is előadunk. Örülök annak is, hogy a programunkban felhangzik Stravinsky A katona története című darabja, hiszen ebben jelentős szerep jut az egész fúvóskarunknak.” Gál Tamás arról is beszél, hogy olyan ritkán hallható alkotást is előadnak, mint Hindemith Mathis, a festő című szimfóniája, a reformáció évfordulója előtt pedig Mendelssohn Lobgesangjával tisztelegnek. Emellett – már hagyományként – idén is különleges koncerttel lepi meg közönségét a zenekar a Zene világnapja alkalmából. Szeptember 30-án, a Miskolci Egyetem Diszaulájában csendül fel Theo Verbey: Fraktál Szimfóniájának I. tétele, Szentpáli Roland Concerto for ClaXoTon and Orchestra című alkotása és Holst Planéták című zenekari szvitje. A hangverseny témájában illeszkedik a Kutatók Éjszakájához, így egy kicsit tudományos jelleget is ölt: lesz a fraktálok kapcsán a zene és a matematika összefüggéseit bemutató vetítés, s a bolygók is meglepnednek majd a vásznon.

„Arra törekszünk, hogy megfelelő arányt alakítsunk ki a különlegességek és a népszerű alkotások között, s a közönség mindig találjon kedvére való alkotásokat. Az utóbbi években sokszor úgy érkezett a publikum, hogy nem tudták, szeretni fogják-e az adott programot, de aztán úgy távoztak, hogy örültek, hogy megismerték, s meghallgatnák máskor is...” Gál Tamásnak még a felsoroltak mellett is sok terve van: örülne például, ha erősítenék a kapcsolatukat a Magyar Nemzeti Táncegyüttessel, akikkel legutóbb a Páva-variációkat adták elő.

Élmény!
Minden tekintetben.

**J. S. Bach:
h-moll mise**
2017. október 25.

**JAZZLEGENDÁK
Stanley Clarke**
2017. november 7.

**Prunyi Ilona
és kamarapartnerei**
Hommage à Dohnányi
2017. november 9.

mupa.hu

Stratégiai partnerünk

Stratégiai médiapartnereink

PORT.hu

A Műpa támogatója
az Emberi Erőforrások
Minisztériuma

Jegyek kaphatók a Műpa jegypénztáraiban,
és online a www.mupa.hu oldalon.
További információ: +36 1 555 3300, +36 1 555 3310

ISO 9001:2000

A fiú, a mentor és a barát

Kocsis Zoltán- emlékbérlet a Pannon Filharmonikusokkal

Forrás: PFZ

Horváth Zsolt

Kocsis Zoltán rengeteget tett azért, hogy fejlessze a magyar zenekari kultúrát, s örömmel ellátogatott minden hazai együtteshez. A Pannon Filharmonikusok különösen kedves volt szívének, ezért is vállalta, hogy 2009-től az állandó vendégkarmestere legyen. A pécsi zenekar most három koncertből álló sorozattal tisztel meg egykori mentora előtt. A hangversenyekről, a fellépőkről, valamint Kocsis Zoltán szerepéről Horváth Zsoltot, a Pannon Filharmonikusok igazgatóját kérdeztük.

Gramofon: Milyen kapcsolat fűzi a Pannon Filharmonikusokat Kocsis Zoltánhoz?

Horváth Zsolt: Sokrétű és különleges volt a viszonyunk, mert bár Kocsis Zoltán missziónak tekintette az egész magyar zenekari kultúra színvonalának emelését, a pécsi együttes megújulását a kezdetektől fogva nagy szimpátiával figyelte. Először 2005-ben lépett színpadra a zenekarral zongoraművészként, majd ezt követően évente eljött vezényelni, s hét esztendőn át az állandó vendégkarmestere lett az együttesnek. Otthon érezte magát a koncerttermünkben, sok időt töltött a társulatunkkal. Az évi többszöri, közös munkának köszönhetően szakmai mentorként állt a Pannon Filharmonikusok mellett. Ismerte a készülő évad hangversenyait, melyekről rendszeresen véleményt cseréltünk. Némileg olyan volt, mintha a Pannon Filharmonikusok a második zenekarra lett volna. Pótolhatatlan munkája elismeréseként tavaly átvehette Pécs Város Kulturális Nagydíját is.

G.: Milyen hatással volt mindez a zenekar működésére, életére?

H. Zs.: Meghatározó szerepet töltött be a társulatunk mai játékában, abban, hogy a zenészeink hogyan gondolkodnak a muzsikáról, s mekkora felelősséggel viszonyulnak az előadásokhoz. Úgy éltük meg az eltelt éveket, mintha Kocsis Zoltán is a társulatunk tagja lett volna, így viszonyult hozzá a közönségünk is, ezért különösen fontos számunkra, hogy megőrizzük az emléket. Ezek alapján szinte magától értetődő volt, hogy ebben az évadban adózunk emléke előtt, és létrehozuk az In memoriam Kocsis Zoltán-sorozatot, amely három hangversenyből áll, s bár egy nagyobb bérletünk része, külön is megvásárolható.

G.: Hogyan kapcsolódik a három hangverseny Kocsis Zoltánhoz?

H. Zs.: A koncertek programjában olyan művek szerepelnek, amelyek a karmester-zongoraművész munkásságában

is jelentős szerepet kaptak. Az előadók között pedig megtalálni mindazokat, akikhez Kocsis Zoltánt szakmai barátság fűzött.

G.: Mikor és milyen koncerteket hallgathat meg a közönség a sorozat keretében?

H. Zs.: Az első, novemberi estünk A fiú címet viseli, s ezen a hangversenyen Kocsis Krisztián muzsikál az együttesel. Azt a Beethoven-zongoraversenyt játssza, amellyel 18 évesen édesapja berobbant a magyar zenei életbe, majd Richard Strauss-művek szólalnak meg, Kocsis Zoltán repertoárjának kiemelt darabjai. A sorozat márciusban, A mentor elnevezésű hangversennyel folytatódik, az estre egy fiatal zongoraművészt, Palójtay Jánost kértünk fel, s egy Bach-művet ad elő. Fontos elv volt, hogy minden koncerten szerepeljen zongoraverseny, s mindig igyekszünk az ifjú tehetségeknek is lehetőséget biztosítani, hiszen Zoltán ajtaja is mindig nyitva állt mindenki előtt, aki játszani szeretett volna neki. Kurtággal való barátságát felesleges részletezni, Kocsis Zoltán is rengeteget tett a zeneszerző műveinek előadásáért, népszerűsítéséért. Ugyanez mondható el Rahmanyinov műveiről is: abban, hogy az orosz komponista darabjait ma rendszeresen tűzik műsorra a magyar együttesek, oroszlánrésze volt Kocsisnak. A sorozat befejező estje: A barát. Karmestere Hamar Zsolt lesz, aki nyolc év után ezen a hangversenyen vezényli újra a Pannon Filharmonikusokat. Zsoltnak nagy szerepe volt abban, hogy annak idején először eljött hozzánk Kocsis Zoltán, hiszen ők együtt dolgoztak a Nemzeti Filharmonikusoknál. Az április koncert szólistája egy kedves barát, Ránki Dezső lesz. A programban Liszt, Bartók és Brahms kompozíciói kapnak helyet, s a zeneszerző Kocsis is megjelenik, hiszen az Obermann völgyének átíratát ő készítette. A sorozat iránti nagy érdeklődésre tekintettel azt tervezzük, folytatjuk a következő szezonban is. Úgy gondolom, Kocsis Zoltán emlékének megőrzése mindannyiunk kötelessége.

MAGYAR NEMZETI TÁNCGYÜTTES

MŰVÉSZETI VEZETŐ: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

A TENKES KAPITÁNYA

MÜPA, 2017. SZEPTEMBER 09.

Design: Lerch Péter Grafold Studio | Foto: Váradi Levente Lumidance

Kubától az Alpokig a Szegedi Szimfonikusokkal

Szokatlan és szórakoztató műsorösszeállítással várja az érdeklődőket november végén Kovács László a Szegedi Nemzeti Színházban. Karmestere, zongoristája, sőt még hangszerelője is a Szegedi Szimfonikus Zenekarral adott koncertnek, amelynek programjában kortárs bemutató, szalonzene, Sosztakovics- és Gershwin-nyitány is helyet kapott.

Forrás: Gramofon-archív

George Gershwin – művei olyan rejtett szépségeket tartogatnak, amiket a zenebarátok közül is kevesen ismernek

„Amikor felkértek erre az estre, akkor a szegediek Gershwin-kompozíciót szerettek volna a műsorba, én pedig úgy döntöttem, nem a megszokott műveket társítom mellé, hanem rendhagyó, de színes és szórakoztató programot állítok össze” – meséli Kovács László karmester. Talán az utóbbi években már megszokhatták tőlem ennél a társulatnál is, hogy szívesen vezénylek különleges műsorokat. A Gershwin-dalok hangszerelését is magam készítettem, s ezeket a darabokat többször, szinte az összes hazai zenekarral előadtuk már – Farkas Zsófiával, Fekete-Kovács Kornéllal, Hárs Viktorral és Pusztai Csabával. Mindig örülök, ha ilyenkor a zongora mellé ülhetek, kamarázhatok, s eljátszhatom ezeket a dalokat a műfaj rangos művészeivel. Nem vagyok jazz-zongorista, de próbálok azt az illúziót kelteni a hallgatóságban, hogy én ugyanolyan avatott képviselője vagyok a műfajnak, mint a muzsikustársaim... Mindig nagyon várom,

hogy ismét bemutassuk ezeket a dalokat, s azt tapasztalom, hogy a művek a közönséget is állandóan magával ragadják.”

„A másik Gershwin-darab, a Kubai nyitány ritkábban játszott mű, mert elég bonyolult ritmusokkal van megtűzdelve, én azonban nagyon beleszerettem, az utóbbi időben gyakran dirigálok, és biztos, hogy a Szegedi Szimfonikusok számára is izgalmas feladatot jelent. Akárcsak a programból látszólag kilógó Sosztakovics-kompozíció, az Ünnepi nyitány. A szerző könnyen befogadható alkotásai közé tartozik, és színesíti a zenekar repertoárját. Ez sem állítja az együttest könnyű feladat elé, hiszen roppant nagy virtuozitást igényel, viszont a közönség számára lehangoló alkotás. Akárcsak a szalonzenének nyilvánított Fischer-mű, Az Alpoktól délre. Színvonalas, reprezentatív darab, amely szépen illik a koncert ívébe. Az est meghatározó kompozíciója pedig az elsőként felhangzó alkotás, Wolf Péter Cine-fóniája. A zeneszerző számos jelentős művet írt, amelyek születésénél jómagam is gyakorta bábáskodtam. A Concertino zongorára és zenekarra című művét sokszor adtam elő hangszer mellől, s azokat a zongoraversenyt, amelyeknek Balog József volt a szólótája, én dirigáltam. Ezek az ősbemutatók mindig nagy örömmre szolgáltak. Wolf Péter új műve másfél esztendővel ezelőtt készült el, már régóta szerettem volna bemutatni, és most

ez a Gershwin-est remek apropót jelentett az előadására. Amikor készen volt vele, Péter sokat gondolkodott a címén, és mivel úgy véltem, olyan akár a képek sorozata, arra bízattam, valami moziszerű nevet adjon neki, így lett végül Cine-fónia. Olyan színekkel dolgozik, akár Ravel Daphnis és Chloéja.”

Kovács László úgy véli: nem könnyű a zongora mellől irányítani az együttes, hiszen pianistaként a játék ugyancsak nagy figyelmet kíván. „Természetesen a szünetekben az ember lelkesen dirigál, de nem biztos, hogy éppen akkor, amikor arra szükség volna... Ilyenkor az együttesnek is kétszeres a felelőssége, mert nem számíthat a karmesterre. Akárcsak a dirigensnek, akinek a zongorajátékra kell koncentrálnia, s mégis egyben hallani a művet, ügyelve a hangzásra, a részletekre, és segíteni a zenekarnak is bizonyos pontokon.”

VÁRJUK ÖNÖKET KONCERTJEINKRE A 2017/18-AS ÉVADBAN IS!

BEREZOVSKY / KOROLJOV / BUNIATISHVILI
VINNITSKAYA / PERÉNYI / ROST / VÁRDAI
WEITHAAS / DEBARGUE / SNÉTBERGER
ZIMMERMANN / VÁRJON / KELLER

**concerto
BUDAPEST**
zene szenvedéllyel

www.concertobudapest.hu

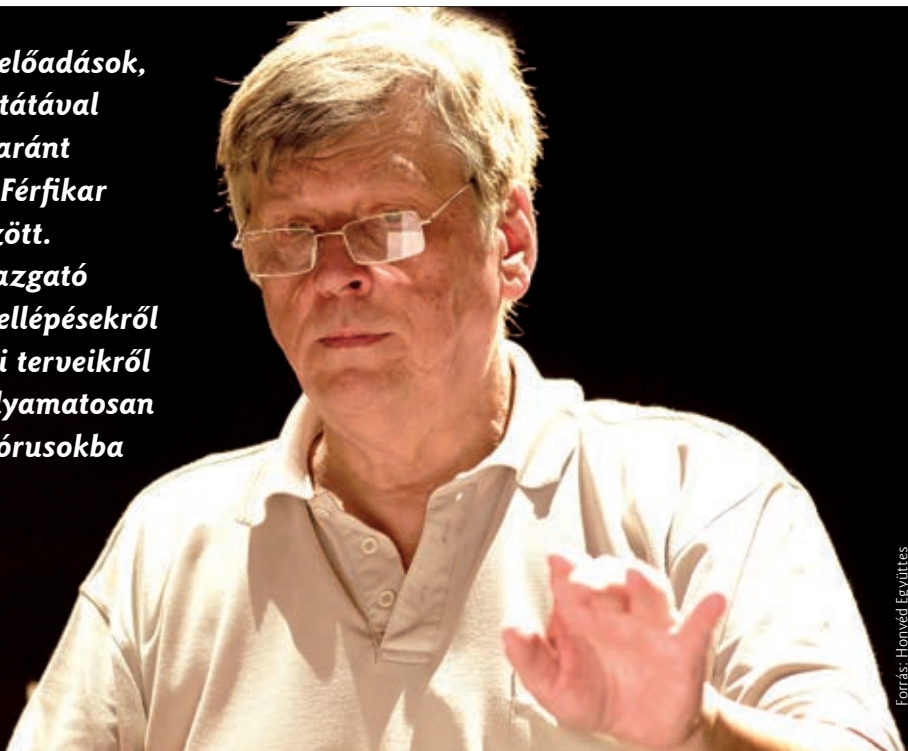

Kodály összes férfikara – két koncerten

Hangversenyek, operaelőadások, turné az új Zrínyi-kantátával és lemezfelvételek egyaránt szerepelnek a Honvéd Férfikar gazdag őszi tervei között. Strausz Kálmán karigazgató nemcsak az aktuális fellépésekről beszélt, hanem képzési terveikről is, hiszen azt látja, folyamatosan esökken a hivatásos kórusokba jelentkezők száma.

Strausz Kálmán

Forrás: Honvéd Együttes

A Kárpát-Haza OperaTúrával kezdi a szeptembert a Honvéd Férfikar, az Operaház erdélyi, partiumi vendégszereplésén nyolc városban vesznek részt a Hunyadi László előadásában. Majd egy szintén különleges produkció közreműködői lesznek, hiszen a Stiffelio című operában énekelnek, Verdi darabja koncertszerűen kerül színre októberben az Erkel Színházban. A következő hónapban pedig ugyanitt hangzik fel – első alkalommal, s szintén a Férfikarral – Rossini vígoperája, Az olasz nő Algírban. A vezető karnagy azt mondja, az operai fellépések csupán egy részét jelentik a feladataiknak, hiszen emellett szeretnék az összes Kodály-férfikart előadni két őszi koncertjükön. Az első esten Kodály és a költészet, a másodikon pedig a magyar népzenevel való kapcsolát állítják a középpontba. S nemcsak a pódiumon mutatják be a műveket, hanem lemezfelvételre is készülnek; Strausz Kálmán ugyanis nagyon fontosnak tartja, hogy megmutassák, ma hogyan gondolkodnak ezekről a darabokról, milyen előadásmód, mondandó társul a férfikarokhoz, ha a 21. században hangzanak fel. A további hangversenyek sorában szerepel a karnagy számára külön kedves Liszt-darab, A négy elem című mű, amelyben már megjelennek a Les Preludes motívumai. Most majd Bizjak Dóra zongorakísérettel, Riederauer Richard vezényletével hallgathatják meg az érdeklődők.

De nemcsak a Kodály-művekből készülnek lemezfelvétellel, hanem kortárs darabokból is. Az I. világháború évfordulója előtt tisztelegve öt zeneszerző komponált az együttes számára műveket, amelyek bemutatója nagy sikert aratott. A következő Budapesti Tavasz Fesztiválon ismét előadják ezeket

a férfikari alkotásokat, de ezt megelőzően a Rádió 22-es stúdiójából végre elkészül a felvételük is. Tavaly nagy tetszést aratott Vajda Jánosnak a Zrínyi-évfordulóra komponált kantátája a Férfikarral. Ebben az évben turnéra indulnak ezzel az alkotással, s mű a tervek szerint ősszel két-három hazai városban is felhangzik. „Két éve kitaláltam, hogy ne csupán egyszerű koncertként adjunk elő műveket, hanem tegyük a produkciót minél komplexebbé, egészítsük ki a irodalmi idézetekkel, film- vagy festmény-illusztrációkkal. A Zrínyi-kantátát is így adjuk elő, hiszen így sokkal nagyobb hatást gyakorol a publikumra, s azt látom, egyre többen követik a példánkat.”

Strausz Kálmánnak szívügye a zene házhöz vitele is. Járják az iskolákat, s az elmúlt időszakban már a határon túli területekre is ellátogattak. Tavaly Bartók műveivel vendégszerepeltek a Kárpát-medence városaiban, falvaiban, most Kodály-műsorral kelnek útra. A Felvidéken több helyszínen is szeretnének fellépni, hiszen a zeneszerző talán a legtöbbször ott járt gyűjtőúton. Emellett a karnagnak még van egy nagyszabású elképzelése is. „Mostanában jelentősen csökkent a próbaéneklésre jelentkezők száma, ezért azon törjük a fejünket, hogy hátországot építünk, és igyekszünk a hivatás iránt érdeklődőket minél jobban kiképezni. Talán az is jelzi a nálunk folyó műhelymunka minőségét, hogy a mi művészeinket örömmel hívják más kórusokba. Szeretnénk felpozícionálni az oktatást, dortmundi mintára, ahol a kórusakadémián tudatosan képzik a hivatásos énekes-utánpótlást. Remélem, hamarosan ezt a tervünket is meg tudjuk valósítani!”

Ba-rock divertimento és Musica Sacra

Balettszvit, zongoraversenyek, valamint ünnepi hangversenyek – változatos műsorral. Szokatlan programösszeállításokkal nyitja következő szezonját a Duna Szimfonikus Zenekar. A szeptemberi és októberi hangversenyekről – amelyek a Duna Palotában hangzanak fel – az együttes vezető karmestere, az estek dirigense, Deák András beszélt.

„Lehetőségeinkhez mérten mindig igyekszünk műsorra tűzni a jelenkor alkotásait. Volt már olyan évadunk is, amelynek programjában – egy, a zenekar által meghirdetett zeneszerzői verseny eredményeként – négy ősbemutató is szerepelt. Mindig kihívás, s érdekes egyben az ismeretlenbe való ugrás – előadónak és hallgatónak egyaránt. Interpretátoriaként állandóan keressük azokat az új darabokat, amelyek megismerése a mi, kifejezetten konzervatív közönségünknek is élményt és örömet szerezhet. Ennek csak egy módja van, ha rendszeresen próbálkozunk” – mondja a Gramofon kérdésére Deák András.

„Az elmúlt években többször előadtuk Kocsák Tibor: Hófehérke és a hét törpe című balettszvitjét különböző ifjúsági előadásokon, s olyan lelkesen fogadták a publikum, hogy a bérleti közönségünkkel szintén meg akartam ismertetni. Olyan műveket szerettem volna társítani hozzá, amelyek hangulatukban, felépítésükben illenek ehhez az alkotáshoz. Keresgélés közben egyszer csak beugrott a címevel való játék lehetősége, s így született ez az összeállítás. Ismert, hogy Wolf Péter műveiben szerencsés ötvözetben jelennek meg a klasszikus és a könnyűzene jellemző összetevői, így Balog József zongoraművész barátommal elhatároztuk, egy koncerten egyszerre két versenyművét is előadjuk. Az első már a címében is jelzi, hogy milyen kompozíciót várhatunk (Ba-rock divertimento), akárcsak a Musica Sacra esetében. S úgy vélem, ebbe a különleges programba még egy másik balettszvit, Farkas Ferenc Furfangos diákok című alkotása is remekül illik. Október elején pedig ünnepi estre várjuk az érdeklődőket, hiszen Bogár István zeneszerző ebben az évben lenne 80 éves. Ez a műsor – amelynek címe Zeneszerző karmesterek – mindenekelőtt előtte kíván tisztelegni. Rebe Attila zenekari kürtművész kollégám anno a Hellas című kompozíciójának eredeti fúvószenekari változatával diplomázott a debreceni fúvóskarnagyképzőn, s azon a koncerten fogalmazódott meg bennünk, hogy ezt a művet milyen jó lenne eljátszani szimfonikus hangszerelésben is. Évekig dolgozva rajta nemrég Rebe elkészítette a szimfonikus zenekari hangszerelést. Kíváncsian várjuk

Kocsák Tibor, a Hófehérke és a hét törpe című balettszvit komponistája

mindketten az eredmény első megszólalását! A Concertino folklorico című darabját pedig a partitúra szerint Bogár István a lányának, Csáky-Bogár Ritának és Kocsis Tamásnak ajánlotta. A darab ősbemutatóján, az 1980-as évek elején ugyancsak ők játszották a hegedűszólót. Most Rita mellett – aki a zenekar szekund szólamvezetője – a zenekar koncertmestere, Rudnyickaja Tatyjana lesz a másik szólista” – beszél a szokatlan műsor-összeállításról Deák András. A Brahms-műveket – a Két magyar táncot és a D-dúr szimfóniát – pedig azért társította ezekhez a darabokhoz, mert Bogár István az 1980-as évek végén, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarával, a Naxos cég felkérésére felvette Brahms összes magyar táncát, s ez a sorozat aztán sokáig vezette is a cég lemezeladási toplistáit. Ahogy az előző műsor kapcsán, itt ugyancsak lényeges szempontot jelentett a hangulati, képi közösség, és Deák András meggyőződése szerint a Bogár-művek e tekintetben is remekül illenek Brahms szerzeményeihez.

Forrás: www.hungarian-composers.com

„Az erők valahogyan összeadódnak”

Makovecz Pál tanításról, igazgatásról, vezénylésről

Makovecz Pál harsonaművész, karnagy, a Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium igazgatója. Harmincöt esztendeje „Istvános”. A zenekarnak 1982-ben lett a tagja, s egészen diplomája megszerzéséig játszott az együttesben, majd harsonatanár lett. Az igazgatói teendők mellett a Szent István Király Ifjúsági Fúvószenekar vezetőjeként ma is rendszeresen találkozik a fiatal muzsikussal. Tervei között az intézmény bővítése is szerepel.

Ma már annyi a jelentkező, hogy sokan várolistára kényszerülnek, s az elmúlt évtizedek alatt Zugló szinte összes iskolájába elvitték a muzsikát, együttműködnek a helyi pedagógusokkal. Makovecz Pál részese lehetett az intézmény felépítésének, annak a temérdek munkának, amelynek során megszületett az alapfokú művészeti iskola és szakgimnázium, valamint a Zuglói Filharmónia. „Az idei már a huszonhetedik tanévem volt, így remekül összecsiszolódtunk Záborszky Kálmánnal, akinek korábban tizenhárom esztendőn keresztül voltam az igazgatóhelyettese” – mondja.

Makovecz Pál hatévesen kezdett el zenét tanulni, harsonás azonban csak 19 évesen lett. A hangszer eleinte csupán eszközt jelentett számára, hogy a zenét választhassa hivatásául, de aztán egyre jobban megszerette. Az összes magyarországi barokk együttesrel muzsikált, tagja volt az Orfeo Zenekarnak, emellett pedig egész állásban tanított, s rendszeresen hangszerezéseket készített. Az igazgatói posztot két éve látja el, s emellett egyre nagyobb szerep jut életében a dirigálásnak. „Karmesterként a legtöbb gyerekkel kapcsolatba kerülök, s az iskola egészében folyó munkáról is képet kapok. Előtte sok évig fiókban szunnyadt a karnagydiplomám, a képzésre még két katonazenész beszélt rá. A Fúvószenekart egy évtizeddel ezelőtt alapítottam, mert azt látom, a közös muzsikálás során tapasztalják meg a gyerekek, hogy annak a sok elméletnek, a szolfézsnek, az összhangzattannak mi a haszna. Az együttes játék segít abban, hogy megosszák a figyelmet, s megtanulják, hogyan kell egymást hallgatva muzsikálni. Intenzív és mély a kapcsolat a növendékekkel, s érdekes azt tapasztalnom, hogy évről-évre hogyan emelkedik az együttes színvonala. Még annak ellenére is, hogy állandóan cserélődnek a tagjai, hiszen a végzősök távoznak, jönnek az újoncok, de a legkisebbek is már egyetlen hónap alatt rengeteget fejlődnek. Az erők valahogyan összeadódnak.”

A Fúvószenekart születése (2007) óta dirigálja, nagy öröme a Müpában is rendszeresen szerepelnie a társulattal, ezáltal is népszerűsítve ezt a muzsikát. Makovecz Pál ugyanis

Makovecz Pál fontos kohéziós erőnek tartja a zenekari munkát

fontosnak tartja – hiszen számos kiváló fúvószenekar létezik ma is az országban –, hogy a nagyközönség előtt, komoly koncerthelyszíneken is pódiumra lépjenek. Az utóbbi időben pedig szimfonikus együttest ugyancsak vezényelt már. „Különleges koncerttel kezdődött a dirigálásom, hiszen 2015-ben ünnepelte volna nyolcvanadik születésnapját az édesapám, Makovecz Imre. Emlékesttel tisztelegtünk az évforduló előtt a Zeneakadémián, amelyen a Szent István Király Szimfonikus Zenekart én dirigáltam, s előadtuk többek között egyik kedvenc komponistája, Arvo Pärt Lamentate című művét. Úgy tűnik, sikeres volt a bemutatkozásom, mert ezt követően is vezényelhettem még az együttest, sőt a következő szezonban újra a karmesteri dobogójukra állhatok, decemberben a Zeneakadémián. Dirigensként úgy vélem: közvetítő szerep a miénk, az a dolgunk, hogy segítsük a zenészeket, hogy magabiztosan tudjanak játszani.”

Jelenleg már 1600-an tanulnak a Szent Istvánban. A temérdek jelentkező miatt, s hogy a jelenlegi növendékeknek gyakorlóhelyet biztosítson, Makovecz Pál bővíteni kívánja az épületüket. Szeretne a zuglói, Columbus utcai intézményre még egy teljes szintet ráhúzni. Ennek egyelőre nincs meg a pénzügyi fedezete, de a terv, a koncepció már megszületett.

filharmonia
MAGYARORSZÁG

BUDAPEST, ZENEAKADÉMIA, 2017–2018

UNIKUM BÉRLET

*Baráti Kristóf, Boldoczki Gábor,
Várdai István, Kelemen Barnabás
és vendégeik a Zeneakadémián!*

közel hozzuk a zenét
WWW.FILHARMONIA.HU

1036 Bp., Kiskorona u. 7. Telefon: 250 0288
obudaitarsaskor.hu jegymester.hu

Október 1. 19 óra

A zene világnapja: Gitármuzsika Óbudán – 20. évad
Sorozatszerkesztő: Roth Ede

Október 5. 19 óra

Orosz Zoltán harmonikaművész koncertje

Október 8. 19 óra

Soharóza

A CAFe Budapest Kortárs Művészeti Fesztivállal közös program

Október 15. 10-20 óráig

Ősz a Krúdy-negyedben

Október 18. 19.30 óra

Liszt Ferenc Kamarazenekar – BarokkPlusz sorozata

Október 20. 19 óra

Krúdy-est Irodalmi szerkesztő: Fráter Zoltán, rendező: Seres Tamás

Október 26. 19 óra

Arany – Bálint András estje

November 11. 19 óra

Újbor ünnep – Zenés irodalmi est a Várnagy-családdal

November 26. 19 óra

Budapesti Vonósok 40 – Születésnap koncert

„Az én zeném egy nagyon hosszú távú projekt”

Találkozás Kézdy Luca jazzhegedűssel

Fotó: Bugár Máté

Nem a zenészek számára elvárt és kijelölt utat járta be: matematika-fizika tagozatos gimnazista, esztétika-filozófia szakos bölcész, amatőr lovász. Mégis napjaink egyik legismertebb hazai hegedűművésze Kézdy Luca, aki a Santa Diver együttes és a Sequence duó tagjaként idén tavasszal adta első önálló estjét a Művészetek Palotájában. A legkiválóbb zenészekkel – például Chris Potterrel – is zenélt már együtt, de szívesen mesél középiskolás és egyetemi jazzpunk korszakáról is a Gramofon olvasóinak.

◆ Bencsik Gyula

Gramofon: *Hogy kerültél az ELTE bölcészkarára, amikor zongoratanár édesanyád révén már egészen kisgyermekkorodban tudni lehetett, hogy van tehetséged a zenetanuláshoz?*

Kézdy Luca: A szüleimtől különböző látásmódokat öröklöttem, és talán ötvöztem is őket. Édesapám kertépítésmérnök, édesanyám zongorista, zongoratanár volt, és nagyon korán elváltak. Az egyiktől racionálisabb, másiktól egy ösztönösebb szemléletet kaptam. Édesanyámmal maradtam, volt zenei affinitásom is, így teljesen természetes volt, hogy zeneiskolába menjek, hegedülni és zongorázni tanuljak. Csakhogy a teljesítménycentrikusság miatt nem szerzett igazán örömet a zenetanulás. Láttam magam előtt a kitaposott utat, és hogy nagyjából hová vezet, konzervatórium, főiskola, esetleg akadémia, de annál kíváncsibb voltam általában, hogy végigmenjek ezen, ráadásul szerettem volna

Fotó: Bugár Máté

magam kihívások elé állítani. Emiatt a Révai Gimnázium matematika-fizika tagozatán folytattam, később hasonló okból az ELTE esztétika és filozófia szakokra jelentkeztem.

G.: Ezek alatt az évek alatt egyáltalán nem foglalkoztál zenéléssel?

K. L.: A középiskola első évében édesanyám nyomására még jártam továbbképzésre hegedűből, de aztán látta, hogy belőlem már úgysem lesz muzsikos, ezért feladta a zenei taníttatásomat. Utána egy évig semmi zene, majd egy osztálytársammal alkottunk egy duót, afféle három akkord és az igazság típusú dalokat adtunk elő az iskolában és kisebb városi művészeti versenyeken. Akkorra már láttam, hogy állatorvos nem leszek, mert mégiscsak a művészetek és a zene az, amik közel állnak hozzám. Ha már úgy tűnt, hogy nem leszek zenész, legalább valami módon azal foglalkozhassak – esztétika szakra jelentkeztem. Az egyetemi éveim alatt folyamatosan zenéltem, és viszonylag hamar rájöttem, hogy nem lesz belőlem esztéta, vagy filozófus, mert akkor a könyvtárban kellett volna „laknom”, amihez nem volt kedvem, viszont az esztétika szakot azért befejeztem. Épp a zeneesztétika tanáraimon vettem észre, hogy sokkal inkább vágynának arra, hogy gyakorolják is a művészeteket, semmint csak beszéljenek róluk, nekem viszont megvoltak a zenei alapjaim, így nem volt akadálya, hogy elmerüljek a muzsikálásban.

Fotó: Barcsik Géza

Kézdy Luca (középen) és zenekara a 2017 tavaszi Müpa-koncerten

Fotó: Bugár Máté

G.: *A klasszikus zenei alapok után honnan jött a jazz?*

K. L.: A klasszikus zenei közeg után 13 éves koromban hallottam először smooth jazzt, elsősorban Al Jarreaut, és rögtön beleszerettem. Első jazzhegedű-tanáromnál, Antal Tibornál hallottam először Stéphane Grappellit, aki óriási hatással volt rám. Amúgy mindig inkább az instrumentális zenét kedveltem, illetve az olyan vokális zenéket, amelyekben az ének hangszerként van jelen.

G.: *Gondolom, tovább lendített a zenei pálya és a jazz felé, hogy 2006-ban közönségdíjas lettél a Magyar Rádió jazzhegedű-versenyén.*

K. L.: A verseny után nagyszerű érzés volt megtapasztalni, hogy bölcsészkarról érkezett punkhegedűsként is bekerül-

tem a szakma látómezejébe. Nagy János elhívott a Free Style Chamber Orchestrába zenélni. Az a négy év volt az én zenei egyetemem.

G.: *2006-ban megalakult a Santa Diver, ami ma is a legfontosabb önkifejezési tereped.*

K. L.: Még az egyetem alatt kb. 2005-ig Puncs néven játszottunk egy barátommal egy általunk jazzpunknak titulált formációban, ami afféle bulizenekar volt – bár kizárólag saját számokat játszottunk. A Santa Diver viszont nagy figyelmet igényel, mert abban nagyon finom, érzékeny zenét játszunk. Ebben a közegben találtam meg igazán magam. A zenekar úgy indult, hogy Ignác Ádámmal (zongora) és Szesztay Dáviddal (basszusgitár) a Festészet Napjára készültünk egy zenei projekttel. Dáviddal később duóban folytattuk, számokat írtunk, majd hamarosan csatlakozott hozzánk Halmos András (dob). Ez volt az első felállásunk. Ma – Sárvári Kovács Zsoltot követően – Szegő Dávid dobol a zenekarban.

G.: *Ez idő tájt lovászkodtál is.*

K. L.: Így van, a Káli-medencéből kimagasló Fekete-hegy egyik tanyáján őriztem tíz lovat néhány hónapig egy barátom jóvoltából, és csak a próbákra jártam föl Budapestre. A fővárosi bulizós, éjszakázós, puncsos életforma után igazi megtisztulást jelentett a hajnali ébredés, az egyedüllét, az állatok, a természet közelsége. Ez a vidéki időszak – reményeim szerint – tetten érhető a Santa Diver egymásra figyelő, tisztaságra törekvő attitűdjében.

G.: *Az eddigi két megjelent, illetve a harmadik elkészült, de még kiadásra váró albumotok mutat valamilyen ívet?*

Fotó: Vadász Zita

Chris Potterrel New York-ban

K. L.: Az első lemezünk (Sending Ovation, NarRator Records, 2009) meglehetősen eklektikus lett. Érződik rajta, hogy Dávid és én is afféle játszó emberek vagyunk, nem szeretünk sémákban gondolkodni, egyszerűen élvezzük a közös muzsikálást, amit akkor még első dobosunk, Halmos Andris kísért, aki ráadásul hozott a lemezfelvételre egy billentyűst (Szőnyi András) és egy trombitást (Koós-Hutás Áron), emiatt csaknem vakvágányra futott a zenekar. A második albumnál (Santa Diver, NarRator Records, 2013) érettnek éreztük magunkat arra, hogy elkészítsük az első igazán vállalható színvonalú anyagunkat. Csatlakozott hozzánk Sárvári Kovács Zsolt (dob), akitől rengeteget tanultam. A lemez minden szempontból kerek, jól fogadta a szakma és a kritika is; az anyag a Szimpla Kertben adott koncertünk felvétele. Harmadik lemezünk stúdiólemez lesz, a BMC saroktermében vettük fel Szabó Viktorral. A kompozícióink általában hosszabb ideig érlelődnek, alakulnak, csiszolódnak a koncertek során, mire eléri a lehetőségeik maximumát. Ekkor érdemes őket rögzíteni. Röviden összefoglalva: lemezeink a szabadság irányába mutatnak, hallhatóan egyre fesztelenebbül bánunk, egyre jobban reagálunk egymásra a hangszereinkkel. Úgy is mondhatnám: javul a kommunikációnk.

G.: Aztán, ha létrejön a tökéletes kommunikáció, mi lesz?

K. L.: Csönd. (nevet)

G.: Tavaly januárban mutattátok be kísérleti projekteteket Szendőfi Péter dobossal. A Sequence hogyan illeszkedik eddigi zenei tevékenységedhez?

K. L.: A Sequence bizonyos szempontból sokkal kötöttebb a Santa Divernél, gyakran játszunk loop-okkal, mivel ketten vagyunk. Másfelől kettőnk közös projektje a bennünk és a hangszereinkben rejlő zenei lehetőségeknek a végletekig való kiaknázása. Peti elsősorban a groove-os dobolást képviseli, és szeretett volna egy projektben úgymond érzékenyebben játszani, ezért kért fel a közös munkára. Számomra rendkívül izgalmas, hogy egy fúziós dobosnak mit tudok mondani, már csak azért is, mert bennem is él egy keményebb, torzító, hajlobogtató rocker. A Santa Diverben többnyire én – vagy én és Dávid közösen – írom a zenét, a Sequence-ben megosztozunk a szerzőségen Péterrel, tehát nincsenek közös kompozíciók. Természetesen más a dinamikája a két zenének és zenekarnak.

G.: Van egyfajta művészi hitvallásod?

K. L.: Régóta érzem, hogy amibe belefogtam, ahhoz tőrabakancs kell, azaz egy hosszú távú projekt. Mindig hittem és most is hiszek abban, hogy jó irányba tartok, a sok hullámvölgy és akadály ellenére. Valójában már tudom, hogy minden élmény, amit egy engem hallgató ember átél, egy-egy megérkezés. Megérkezés az, ha örömet szerezhettem, vagy megmozgattam valamit egy lélekben. Vagy éppen, ha egymástól valamilyen okból távol álló emberek megszerették a zenémet, és ezáltal ők is közelebb kerültek egymáshoz. Ez nagyon jó érzés. ■

Egy valódi hangszerüzlet

Eddigi legszélesebb
FÚVÓS ÉS ÜTŐHANGSZER
kínálatunkkal várjuk
vásárlóinkat

1081 Budapest, Kiss József utca 14.

+36 1 210-2790, +36 30 488-6622

Nyitvatartás: h-p 9⁰⁰-17³⁰

www.fontrademusic.hu

Magyar avantgárd és nemzeti jazz a nyolcvanas években

Binder Károly, Dresch Mihály és Grenesó István pályakezdése

2014. október 11-én, *Avantgárd és nemzeti törekvések a modern magyar jazzben* címmel előadást tartottam az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetében, az *Évfordulók nyomában* című konferencián. Az akkor 75 esztendeje született Szabados Györgyre (1939–2011) emlékeztem ezzel az előadással, amelynek írott változata megtalálható az intézet honlapján, a 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum és Kutatócsoport oldalán (www.zti.hu/mza). Folytatva az 1980-as évek magyar jazzkultúrájának vizsgálatát, ezúttal a Szabadost példaképének tekintő újabb nemzedék – Binder Károly, Dresch Mihály és Grenesó István – pályájának első éveit vettem górcső alá.

◆ Retkes Attila

Az 1970-es évek végén kezdte pályáját a modern magyar jazznek az a nemzedéke, amelynek tagjai közül néhányan már tudatosan Szabados Györgyöt tekintették példaképüknek, s az ő nyomdokain haladva igyekeztek megtalálni saját zenei útjukat. Turi Gábor analízise szerint e csoportosulás tagjai „fiatalok, akik torkig vannak az emberarcú szocializmus hazug jelszavaival, a konzumzenék mechanikus, sivár üzeneteivel. A Kassák-körben nyitottságra, közvetlenségre, odaadó figyelemre találnak. Ezek a szinte rituális zenélések nem a pénzről, nem az eladhatóságról, nem is a népszerűségről szólnak, hanem a személyiség rejtett titkairól, a fel szabadítandó energiákról, az ősi ösztönökről. No és: a megértésről, a szeretetről, az alkotás csodájáról, a közös zenélés mítoszáról.”¹

A csoportnak, amely a győri jazzklubban, illetve az 1982/83-as nemzetközi koncertsorozat keretében, később a budapesti Kassák Klubban és Közgáz Jazzklubban megszerveződött, a nagybőgősök közül Benkő Róbert és Lőrinszky Attila, a dobosok közül Baló István és Geröly Tamás volt állandó tagja. Innen került ki a rendszerváltás utáni magyar jazzélet három meghatározó szólistája és zenekarvezetője: a zongorista Binder Károly, valamint a szaxofonos Dresch Mihály és Grenesó István. A következőkben Binder, Dresch és Grenesó alkotó- és előadóművészi pályájának első évtizedét vizsgáljuk; a művészekkel készült narratív interjúk², illetve hangzó dokumentumok (felvételek) alapján.

Binder Károly (1956–)

Binder Károly kvartettjével (Dresch Mihály, Benkő Róbert, Weszely János) 1978-ban kezdett koncertezni: az első meghívásokat a szegedi jazzklub vezetőjének, Drienyovszki Andrásnak köszönhetette. Három és fél évtized távlatából úgy emlékszik: több mint száz különböző helyre – elsősorban művelődési házakba és egyetemi klubokba – küldte el a kvartettet bemutató és ajánló információs anyagot, de Drienyovszki volt az egyetlen, aki válaszolt.³ Binder pályakezdését jelentős mértékben segítette, hogy 1981-ben megnyerte a lengyelországi Kaliszban rendezett nemzetközi jazz-zongoraversenyt, ahol korábban más magyar zongoristák

(Gárdonyi László, Pleszkán Frigyes, Füsti Balogh Gábor) is eredményesen szerepeltek. Ekkor figyelt fel Binderre, illetve az általa képviselt, a mainstreamtől jelentősen eltérő, kortárs jazz-stílusra Kiss Imre, a Magyar Rádió szerkesztője, aki a nyolcvanas évek elején több hazai fesztiválra is meghívta.⁴ Binder Károly kvintettje – amelyben Weszely János mellett már Baló István dobolt, s amely erre az alkalomra a harsonás Friedrich Károllyal egészült ki – 1982. július 31-én, a Debreceni Jazznapokon találkozott először John Tchicai dán klarinétos-szaxofonossal⁵, aki korábban John Coltrane és Archie Shepp lemezein is játszott, majd az európai free jazz egyik fontos képviselője lett. Két nappal a koncert előtt közös lemezt⁶ is készítettek, amelyen Dresch Mihály kompozíciói (Sirató, Vasvirág, Közép-európai zajongások) szerepeltek. Binder és Tchicai szakmai kapcsolata a későbbiekben is megmaradt: együtt léptek fel a lipcsei jazzfesztiválon, közös mesterkurzust tartottak Zürichben.

1984 őszére – személyi és szakmai ellentétek, elsősorban Dresch Mihály zenekarvezetői ambíciói és eltérő művészi törekvései miatt – a Binder Quartet felbomlott. Binder 1985 januárjában, a Magyar Rádió 6-os stúdiójában már új társakkal – Dész László (szaxofon), Körmendy Ferenc (brácsa), Tóth Tamás (bőgő), Zsoldos Béla (ütőhangszerek) rögzítette az *In illo tempore* (Abban az időben) című lemezét⁷, amelyen saját kompozíciói (*In illo tempore*, *Megrepedt lépcsőkön*, *Sorozatok*, *Az örök visszatérés mítosza*, *Elmúlt idők*) kaptak helyet. Zenei útkeresése 1986-ban, a *Kontinentspiel* című szólóalbummal folytatódott, amelyen – Zalán Tibor: *Stravinsky álma* Bartók Béláról című versének⁸ hatására – távoli kontinensek kultúráját igyekezett ötvözni: az európai hangrendszer indiai motívumokkal, jávai gamelánnal, afrikai dobzenével találkozott, s mindez preparált zongorán szólt meg. Binder alaposan tanulmányozta a dodekafóniát, a bartóki tengelyrendszert, jazz-improvizációiban pedig a Pangea öskontinens vízióját igyekezett megjeleníteni.⁹ Még ugyan ebben az évben – preparált zongorán előadott, rendhagyó produkciójával – megnyerte a Magyar Rádió jazzversenyét. Az 1980-as évek végén Binder Károlyt egyre inkább a jazz és a kortárszene összefüggésrendszere foglalkoztatta. A duisburgi Technische Hochschule felkérésére, ugyancsak pre-

parált zongorán rögzítette a Töredékek (Fragments) című sorozatot;¹⁰ a Schlosstheater Moers nagytermében 17 opus című szóló ciklusát játszotta¹¹; a Pesti Vigadóban zongorista kollégájával, Süle Lászlóval, illetve Theo Jörgensmann német klarinétossal¹² koncertezett¹³ – ez utóbbiak zenei anyaga részben a Kontinentenspiel motívumaira épült. A németországi Schwelm városában működő Ibach zongoragyár felkérésére, Bernd Köppennel¹⁴ duóban készítette el a Diagonalmusic című lemezt¹⁵, amelyen egyre bővülő, majd egyre szűkülő hangközökkel hangolt zongorákon kísérletezett. Binder Károly közvetlenül a rendszerváltás után saját „zenei manufaktúrát” – Binder Music Manufactory néven nonprofit hanglemmezkiadói vállalkozást – hozott létre, amely saját kompozíciói mellett más experimentális (kortárszenei és avantgárd jazz) produkciók megjelentetésére is vállalkozik.¹⁶

Dresch Mihály (1955–)

A Bindernél egy évvel idősebb szaxofonos-zeneszerző, Dresch Mihály gyermekkorát a Hajdú-Bihar megyei Földesen töltötte, ahol rendszeresen hallgatott helyi paraszttzenekarokat, s ez életre szóló élményt jelentett számára. Középiskolásként kezdett szaxofonozni: a hangszer világhírű előadóművészei közül kezdetben Johnny Griffin és Stan Getz, később John Coltrane és Archie Shepp, a magyar zenekarok közül a Syrius és a Rákfogó volt rá hatással.¹⁷ 1973-ban beiratkozott a konzervatórium jazz-tanszakára, ahol Binder Károly kvartettjében, illetve a zenekari gyakorlat tanára, Regös István együttesében játszott. 1977-től rendszeresen részt vett a nyári kisörpusztai örömmzenéléseken, ahol Regös István, Becze Gábor¹⁸ és Baló István voltak az állandó társai. 1980 körül már egyértelműen Szabados Györgyöt tekintette példaképének, így megtiszteltetésnek érezte, hogy játszhatott Szabados szeptettjében, valamint az Adyton című lemezen.

Dresch Mihály már élete első interjújában hangsúlyosan beszélt a nemzeti kulturális örökséghez, a magyar folklórkincshez való kötődéséről. „Nem kapaszkodom az originál jazzbe, s noha szívesen hallgatom, nem bluesokat akarok játszani swinges lüktetéssel. Annak ellenére, hogy Dreschnek hívnak, magyarnak vallom, tartom magam. (...) Idevalósi zenét szeretnék produkálni, s kerülni azt, hogy valamelyik nagy amerikai sztárnak legyek az epigonja. Nekem az a legfontosabb, hogy idehaza legyek hiteles, vagyis amikor játszom, akkor a magyar múltból, történelemből, kultúrából töltekezzem, s ne az amerikaiból, tehát álljon ott fedezetül a muzsikám mögött a népi ihletésű hagyományos, archaikus magyar érzéstár. Szabados György szólójátéka döbbsített rá erre, az ő zenei koncepciója legalább annyira kozmikus, mint egy Braxtoné vagy egy Sheppé, s ugyanakkor szuverén, másokhoz nem hasonlítható, magyar zene. Én is olyan magyar csónakban szeretnék evezni, melybe a külvilág beszüremlik ugyan, de nem tölti meg színültig, s nem fenyegeti elsüllyedéssel.”¹⁹ E koncepció jegyében hívta életre első saját zenekarát, amelyben Regös István zongorázott, Benkő Róbert bőgözött és Baló István dobolt. 1984-

ben Regös helyére az autodidakta szaxofonost, Grencsó Istvánt hívta meg a kvartettbe, amely heti rendszerességgel, klubszerűen koncertezett az I. kerületi Művelődési Házban, a Bem rakparton. A nyolcvanas évek közepén már komoly rajongótáboruk volt: vidéki klubokba, sőt a Debreceni Jazznapokra is meghívást kaptak.

Szabados Györgyhöz hasonlóan Dresch Mihály zenéjének jelentőségére is a győri Jazz Studium köre figyelt fel elsőként. A kvartett Sójajkeserű című produkciója (Bem rakpart, 1985. május 3.) a folyóirat hangzó mellékleteként jelent meg – néhány száz példányban terjesztett műsoros kazettán²⁰. Három évvel később (1988. április 22.) Dresch és zenésztársai a 10. Kölni Jazzhaus Fesztiválon is eljátszották a Sójajkeserűt, amely előbb az NSZK-ban,²¹ majd 1989-ben a Hungaroton kiadásában is megjelent.²² Horváth László szociológusnak a Jazz Studiumban megjelent elemzése szerint „zenéjüket hallgatva szorongató és mégis felemelő érzés húz át szívünkön a Duna melléki tájról a Balkánon át, elő-ázsiai, belső-ázsiai tereket kutatva. A lemez A-oldalának bravúros opusza a Sójajkeserű című kompozíció (...) A háromtétéles mű első részében spirálisan felfelé ívelő éles szaxofon-szólo a kivont szabályát idézi képzetünkbe. Ez a férfierő és az ökölbesoruló férfikeserűség gyászpompá-zenéje. A rikoltozó és hörgő szaxofon-szólam hirtelen csendje, a karddal elvágott torok analogonja. A hosszú második tételben visszatérő, halkabban szóló tenorhang a közösség testébe épített, megértett áldozat elfogadása. (...) A Sirató futamai, visszatérő dörgései, a baritonszaxofonnal bővített előadásban mélyebb és bánatosabb színeket adnak ennek a sirva-vigadás hangulatát is intonáló keservesnek. (...) A vége pajkos, vidám táncmotívum: még élünk...”²³

A Dresch–Grencsó–Benkő–Baló kvartettnek 1987 tavaszán, a Bem rakparton, a Közgáz Jazzklubban és a győri Tanítóképző Főiskolán adott koncertjeiből állt össze a Hazafelé című program, amely ugyancsak a Jazz Studium mellékleteként, kazettán jelent meg. Ezen Dresch és Grencsó kompozíciói mellett egy tradicionális Széki keserves is megszólalt.²⁴ A Hazafelé szerves folytatása a Gondolatok a régiékről című album (1990)²⁵, amely már professzionális stúdiókörülmények között készült; kiadására a Hartyándi Jenő által létrehozott Adyton Kulturális Egyesület vállalkozott. Simon Géza Gábor kritikája szerint „Dresch itt Grencsónál is mélyebben merít a magyar népzeneből. Improvizációs alapjai, mint a nyitósám címe is mutatja, Töredékes legendák ahhoz a valóban bámulatra méltó csapatmunkához, amely a négy zenész között vagy egy évtized alatt kialakult. A zenészek alámerültek önmagukba, hogy újat hozhassanak létre.”²⁶ A Gondolatok a régiékről című lemezzel zárult le a két szaxofonos, Dresch és Grencsó termékeny együttműködése.

Grencsó István (1956–)

Grencsó István nyíregyházi középiskolás éveiben még nem fúvós hangszereken játszott, hanem dobolt. Elsősorban a progresszív rockzene érdekelte: a Chicago, a Jethro Tull, a

Blood, Sweat and Tears lemezeit hallgatta legszívesebben. 1974-ben családjával Szombathelyre költözött, ahol gépipari technikusként kezdett dolgozni, s mellette a szombathelyi zeneiskolában – a régizene-specialista Németh Pál növendéként – fuvolázni tanult. A katonaságnál ismerkedett meg Geröly Tamás dobossal, akivel több zenekart (Helikopter, Jam) is létrehozott, s rendszeresen koncerteztek Szombathelyen, Kőszegen, Körmenden. 1978-ban már jazz-rockot játszottak, és a műfaj amerikai repertoárja mellett saját kompozíciókkal is megpróbálkoztak.²⁷ Egy 2011-ben készült interjúban Grensó így emlékezett vissza a hetvenes évek végére: „akkoriban már érdekelt a jazz, így több értékesnek számító rock-lemezemet cseréltem el jazz albumra. Főleg a lengyel jazz volt a látóterünkben, vagy például Jiri Stivin. (...) ’79 körül ismerkedtem meg Dresch Miskával, aki akkoriban végzett a konzervatóriumban, tőle kaptam az első instrukciókat. Vele azóta is tart a barátságunk. Jazzoktatás vidéken akkor persze még nem volt. Nagyon erősen hatott a játékomra a Polish Jazz című sorozat is. Tomasz Stańko és Tomasz Sukalski lemeze volt az egyik – ahol az amerikai Peter Warren²⁸ bőgőzött –, ami maradandó hatással volt rám. Improvizatív zene volt, ahol teljesen szabadon játszhatnak, néhány rövid témát leszámítva, de nem az amerikai értelemben vett free. Engem onnantól kezdve ez érdekelt, sokkal jobban, mint mondjuk a jazz örökzöldek játéka. Minden hangszeres egyenlően és kreatívan vett részt a lemezen a közös zenélésben, ami szintén iránymutató volt számomra. Nem volt iskolázottságunk, ezért fontosabbá vált, hogy a saját ötleteinket valósítsuk meg.”²⁹

Grensó és Geröly 1979-ben hozta létre a Masina Jazz Csoport nevű zenekart, amellyel végigjárták az amatőr versenyeket és fesztiválokat, majd a nyolcvanas évek elején már egyre több jazzklubba kaptak meghívást. Gonda János egy amatőr verseny dunántúli elődöntőjében, Tamásiban hallotta őket először, és javasolta, hogy tanuljanak a konzervatóriumi jazztanszakon, de ekkor még nem vállalták a fővárosba költözést. Dresch Mihállyal 1982-ben, a szegedi jazztáborban mélyült el a barátság: Grensó két évvel később lett tagja a Dresch Quartetnek.³⁰ 1983-ban, Sárváron közös koncerten lépett fel Szabados György, Dresch Mihály, Lőrinszky Attila és Masina Jazz Csoport. Ennek hatására Szabados – Lakatos Antal helyére – meghívta Grensót a szeptettjébe, így rendszeresen felléphetett a Kassák Klubban, illetve a Makuz más koncertjein. Grensó úgy emlékszik, „a Szabados-iskola sokat segített neki abban, hogy megszabaduljon a szokásos mainstream jazzsémák alkalmazásától, és megerősítette abban, hogy a saját útját kell járnia. A közös munkáik során nemcsak a zenéről volt szó, hanem sok egyéb dologról is, hiszen Szabados minden tekintetben Mester volt, akivel az együttlét magasrendű szellemi töltődést jelentett.”³¹

Az 1980-as évek második felében Grensó – a Makuz zenekarral, illetve Dresch Mihály kvartettjének tagjaként – folyamatosan koncertezett: a hazai klubok mellett Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Hollandiában és az NSZK-ban is fellépett. A győri Jazz Studium köre Grensó Istvánra is

felfigyelt: a Masina Jazz Csoport Sketches ’83 című lemezanyaga a folyóirat hangzó mellékleteként jelent meg;³² akár csak az 1984-ben létrejött Grensó Kollektíva első négy kompozíciója (Készülődés, Hálóba repült madár, Happy, Sietős;³³ valamint az 1986-ban és 1987-ben – Kőszegen, Újvidéken és a budapesti Közgáz Jazzklubban – rögzített további Grensó-szerzemények: Szóló Denise-nek, Egy idős ember feljegyzései a szociális otthon falára, Utolsó előtti etüd, Blues – Király László versére, Felszólalás a kövek közgyűlésén, Téli havak.³⁴

A Hartványi Jenő által életre hívott, győri Adyton hanglemezkiadó legelső kiadványa a Grensó Kollektíva 1988/89 című lemeze³⁵ volt, amelyen Grensó a fuvola és az altszaxofon mellett klarinéton és tárogatón is játszott. Simon Géza Gábor kritikájában úgy vélte, „kevés olyan istenáldotta tehetség született magyar földön, mint Grensó István. (...) Maga a tény, hogy Grensó eddig nem kapott lehetőséget, botrány! Ha az Adyton semmi mást nem tett volna, csak ezt a lemezt jelenteti meg, akkor is aranybetűkkel kellene beírni a kiadó nevét a magyar jazz könyvébe. (...) Grensó hangszertudása csak a műfaj és a hangszer legnagyobbjaival (Eric Dolphy, Lew Tabachin) vethető össze. Zenei anyaga viszont annyira magyar és annyira grensós, hogy összetéveszthetetlen. A második oldal darabjai a korai Grensó-korszak (...) magával ragadó darabjainak egyenes továbbélését, továbbfejlődését mutatják a muzsikusi életében.”³⁶ Turi Gábor szerint „nem véletlen, hogy az Adyton első lemezfelvételének időpontja 1989. április 16, s a helyszín éppen Győr (...), ahol néhány jazzkedvelő fekete amerikai muzsikusként bevonásával a kreatív zene műhelyét teremti meg. A korongra a Grensó Kollektíva 1988–89-es darabjai kerülnek. A címek beszédesek: Rákóczi búcsúja, Bujdosó, Kicsi lovam..., Kossuth-nóta, Meztőláb. A kvintett játéka a [Szabados]-iskola vonalát követi, folklór ihletésű kamarajazz.”³⁷ Ziperovszky Kornél 2014 tavaszán írt visszatekintő értékelése szerint a Grensó Kollektíva „olykor különböző (bio, open stb.) melléknevekkel kiegészítve egy próteuszi alakzat (...), amely egyedül áll a magyar jazz történetében – nem csak a művészi, hanem a társművészeti nyitottság lenyűgöző cédrusaként is.”³⁸

Ez a tanulmány az NKFIH K 108.306 sorszámu pályázat keretében, annak támogatásával készült.

JEGYZETEK

¹ Turi Gábor: „Az Adyton hangjai – Képek egy lemezkiadó életéből”. *Film-Színház-Muzsika*, 1996. Újabb közlése: Turi Gábor: *A jazz ideje – Írások az improvizatív zene köréből*. Budapest: Osiris, 1999.

² Retkes Attila interjúja Binder Károllyal az MTA BTK Zenetudományi Intézet 20-21. Századi Zenei Archivum és Kutatócsoport Oral History Gyűjteménye számára (Budapest, 2013. szeptember). Bede Péter interjúja Dresch Mihállyal és Grensó Istvánnal. In: Bede Péter: *Alternatív törekvések, helyek és zenekarok a magyar jazz-kultúrában a hetvenes-nyolcvanas években*. Szakdolgozat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszékén, konzulens: Friedrich Károly, 2007. (kézirat)

³ Retkes Attila interjúja Binder Károllyal az MTA BTK Zenetudományi Intézet 20-21. Századi Zenei Archivum és Kutatócsoport Oral History Gyűjteménye számára (Budapest, 2013. szeptember).

- ⁴ Binder Károlynak az 1980-as évek első felében, hazai fesztiválokon adott koncertjeit a II. fejezetben (A modern magyar jazz centrumai) részletesebben ismertettük.
- ⁵ John Tchicai adatlapja az Allmusic.com oldalon: <http://www.allmusic.com/artist/john-tchicai-mn0000814077>
- ⁶ Binder Quintet featuring John Tchicai. Hungaroton/Krém SLPX 17759 (LP), 1982. Újabb kiadása: Binder Music Manufactory, BMM 9606 (CD), 1996.
- ⁷ Binder: In Illo Tempore. Hungaroton/Krém SLPX 17828 (LP), 1985. Újabb kiadása: Binder Music Manufactory, BMM 9702 (CD), 1997.
- ⁸ „Bartók öregemberként ül a végtelen óceán partján, és a kalapjával meri ki a vizet, hogy a kontinensek közelebb kerüljenek, és a kultúráik euforikus, boldog állapotban egyesüljenek. A zenei rétegeket akkor úgy raktam össze, hogy az afrikai, az indiai, az ázsiai elemek összekötő anyaga a mi európai zenénk legyen, mindezt a bartóki tengelyrendszerbe helyezve”. Zipernovszky Kornél: „Újra van Binder-kvartett”. *Fidelio*, 2014. február 28. Online elérés: http://fidelio.hu/jazz_world_folk/interju/ujra_van_binderkvartett. Hozzáférés dátuma: 2014. május 2.
- ⁹ Retkes Attila interjúja Binder Károllyal az MTA BTK Zenetudományi Intézet 20-21. Századi Zenei Archivum és Kutatócsoport Oral History Gyűjteménye számára (Budapest, 2013. szeptember).
- ¹⁰ Binder: Fragments. Newsic, RMMK 9303 (műsoros kazetta), 1993.
- ¹¹ Binder: 17 Opus. Binder Music Manufactory, BMM 9705 (CD), 1997.
- ¹² Theo Jörgensmann hivatalos honlapja (életrajz, képgaléria): <http://www.theojorgensmann.kulturserver.de>
- ¹³ Pannonton Jazz Days. Pesti Vigadó, 1989. augusztus 7–8.
- ¹⁴ Bernd Köppen rövid életrajza és diszkográfiája a Discogs.com oldalon: <http://www.discogs.com/artist/320700-Bernd-K%C3%B6ppen>
- ¹⁵ Bernd Köppen – Károly Binder: Diagonalmusic. Senti, SE CD 01 (CD), 1990.
- ¹⁶ A Binder Music Manufactory teljes katalógusa megtalálható Binder Károly honlapján: <http://www.binderkaroly.hu>
- ¹⁷ Bede Péter interjúja Dresch Mihállyal. In: *Bede Péter: Alternatív törekvések, helyek és zenekarok a magyar jazz-kultúrában a hetvenes-nyolcvanas években*. Szakdolgozat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszékén, konzulens: Friedrich Károly, 2007. (kézirat)
- ¹⁸ Becze Gábor életrajza és beszélgetés a művésszel a Kaláka együttes honlapján: <http://www.kalaka.hu/becze-gabor.php>
- ¹⁹ Horváth Tamás: „Idehaza hiteles legyen” [Beszélgetés Dresch Mihállyal]. *Új Tükör*, 1983. szeptember 11., 12–13.
- ²⁰ Dresch Quartet: Sójajkeserű. Jazz Studium No. 3 (műsoros kazetta), 1985.
- ²¹ Dresch Quartet from Hungary: Live in Cologne. West Wind 017 (LP), 1988.
- ²² Dresch Quartet: Sójajkeserű. Hungaroton/Krém, SLPX 37212 (LP), 1989.
- ²³ Horváth László: „Sójajkeserű”. *Jazz Studium* No. 15, 1989. 50.
- ²⁴ Dresch Quartet: Hazafelé. Jazz Studium No. 6 (műsoros kazetta), 1987.
- ²⁵ Dresch Dudás Mihály Quartet: Gondolatok a régiekről. Adyton, 002 (LP), 1990.
- ²⁶ Simon Géza Gábor: „Dürrögi, dürrögi, Adyton!”. *Magyar Narancs*, 1993. március 25. 45.
- ²⁷ Bede Péter interjúja Grecsó Istvánnal. In: *Bede Péter: Alternatív törekvések, helyek és zenekarok a magyar jazz-kultúrában a hetvenes-nyolcvanas években*. Szakdolgozat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszékén, konzulens: Friedrich Károly, 2007. (kézirat)
- ²⁸ Peter Warren adatlapja az Allmusic.com oldalon: <http://www.allmusic.com/artist/peter-warren-mn0000686148>
- ²⁹ Párniczky András: „Grecsó István titkai”. *Fidelio*, 2011. május 16. Online elérés: http://fidelio.hu/jazz_world_folk/hangszerelem/grencso-istvan-titkai. Hozzáférés dátuma: 2014. április 8.
- ³⁰ Bede Péter interjúja Grecsó Istvánnal. In: *Bede Péter: Alternatív törekvések, helyek és zenekarok a magyar jazz-kultúrában a hetvenes-nyolcvanas években*. Szakdolgozat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszékén, konzulens: Friedrich Károly, 2007. (kézirat)
- ³¹ Babosi László – Grégász Miklós: „Szabados György emlékest a Debreceni Jazzbarát Klubban”. *JazzMa – jazz zenei portál*, 2011. november 25. Online elérés: <http://www.jazzma.hu/hirek/2011/11/25/szabados-gyorgy-emlekest-a-debreceeni-jazzbarat-klubban>. Hozzáférés dátuma: 2014. április 6.
- ³² Masina Jazz Csoport – TMK Alkotó Műhely: 83-as vázlatok (Sketches '83). Jazz Studium No. 1 (műsoros kazetta), 1983.
- ³³ Grecsó Kollektíva: Készülődés. Jazz Studium No. 4 (műsoros kazetta), 1985.
- ³⁴ Grecsó Kollektíva. Jazz Studium No. 7 (műsoros kazetta), 1987.
- ³⁵ Grecsó Kollektíva: 1988–89. Adyton, 001 (LP), 1989.
- ³⁶ Simon Géza Gábor: „Dürrögi, dürrögi, Adyton!”. *Magyar Narancs*, 1993. március 25. 45.
- ³⁷ Turi Gábor: „Az Adyton hangjai – Képek egy lemezkiadó életéből”. Film, Színház, Muzsika, 1996. Újabb közlése: Turi Gábor: A jazz ideje – Írások az improvizatív zene köréből. Budapest: Osiris, 1999. 325–328.
- ³⁸ Zipernovszky Kornél: „Grecsó csúcson a Sikvidekkel”. *Fidelio*, 2014. április 30. Online elérés: http://fidelio.hu/jazz_world_folk/take7/grencso-csucs-on-a-sikvidekkel. Hozzáférés dátuma: 2014. május 2.

Lezajlott az első Jazztanulmányi Szimpózium

Az önszerveződő Jazztanulmányi Kutatócsoport (JaTaKuCs) május 15-én nemzetközi szimpóziumot tartott annak alkalmából, hogy munkájának eredményeképpen megjelent a nagygyománnyú *Replika* című társadalomtudományi folyóirat dupla, jazztanulmányi száma (101–102). A műhely célja, hogy miközben nem mond le az eddigi jazztörténet és jazzkutatás eredményeinek hasznosításáról, új, elméleti és társadalomtudományi alapra helyezze a jazz és a társadalom sokrétű kapcsolatának vizsgálatát. Az LFZE Jazz Tanszék vezetője, Binder Károly, és házigazdaként Hadas Miklós, a Corvinus Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskolájának vezetője nyitották meg a tanácskozást. Az első előadásban a *New Jazz Studies* (jazztanulmányok) új diszciplínaként történt nemzetközi kifejlesztését, eszmei és intézményi hátterét világította meg Christa Bruckner-Haring, a Grazi Művészeti Egyetem Jazzkutatási Intézetének helyettes vezetője. Ezt a folyóiratszám bemutatója

követte Berger Viktor, a Replika szerkesztője és a tematikus szám vendégszerkesztője, Havas Ádám és Zipernovszky Kornél részvételével.

A szimpózium szünetében a tanácskozás a Corvinus új épületéből szimbolikus gesztusként átvonult az utca túloldalán lévő Budapest Music Center Könyvtártermébe, hogy felhívja a figyelmet: a tudományos intézményrendszer nagyobb teret kellene szenteljen a jazz társadalom- és bölcsészettudományi értelmezésének. Gőz László, a BMC igazgatójának köszöntője után lapunk munkatársa, Turi Gábor jazzkritikus és Federmayer Éva afro-amerikanista boncolgatták az új *diszciplína* hazai esélyeit Zipernovszky Kornél társaságában. A záró kerekasztal már testközelbe hozta a műfajt, ugyanis Szabados „unokái” mottóval Havas Ádám szembesítette szociológiai kutatásának eredményeit Pozsár Máté és Dés András jazzmuzikusokkal. (ZK)

Száz éve született Thelonious Monk, „a jazz Bartókja”

Az 1970-es évek elején egy Giants of Jazz nevű amerikai sextett járta a világot, és két egymást követő évben még Budapestre is eljutott. Az amerikai művészvilág sohasem fukarkodott a bombasztikus elnevezésekkel, de a műfaj történetében aligha volt még egy olyan all-star csapat, amelynél az elnevezés ennyire találó lett volna. A hatos tagjai közül ugyanis négyen korábban a jazz forradalmi átalakulásának vezéralakjai voltak: Monk, Gillespie, Sonny Stitt és Art Blakey. Ezúttal a száz éve született Thelonious Monkra emlékezünk.

➡ Márton Attila

Thelonious Monk nem elsősorban zongoristaként tartozik a műfaj legnagyobbjainak sorába – sokkal inkább zeneszerzőként jelentős. Számos szakember tartja Ellington mellett a legfontosabb jazzkomponistának, egy német lap pedig egyenesen Bartókhoz hasonlította! Az a több mint hetven szerze-

mény, amely a nevéhez kötődik, bevonult a jazzstandardek sorába, gondoljunk csak a 'Round Midnight-ra, amely a modern éra legismertebb balladái közé tartozik. De említhetnénk az olyan remekműveket is, mint a Straight, No Chaser, a Blue Monk, a Ruby My Dear vagy az Epistrophy.

A Midnight egyébként egy fantasztikus történet elindítója volt. Amikor a Rothschild család extravagáns életet élő fekete báránya, Pannonica de Koenigswarter bárónő meghallotta ezt a számot, attól kezdve már csak az foglalkoztatta, hogy megismerje a szerzőt. 1954-től, New Yorkban történt letelepedésétől kezdve aztán negyedszázadon át élete összefonódott a fekete génuszával. Évtizedekig pártfogolta Monkot, még kábítószer-ügyeit is magára vállalta, és 1982-ban az ő otthonában hunyt el, az akkor már hat éve visszavonult muzsikusként. A „jazz baroness” ihletett számos híres szerzeményt Monk Pannonicájától Horace Silver Nica's Dream-jéig, de Sonny Rollins és Kenny Dorham is tisztelgett előtte.

Monk ugyan Dél-Karolinában született, de New Yorkban nőtt fel. Erős hatással volt rá a feketék egyházi zenéje, és a harlemi stride-zongorastílus nagyjai, mindenekelőtt James P. Johnson. Már korán olyan hírességekkel játszhatott, mint Coleman Hawkins vagy Cootie Williams. Mindig a saját útját járta és ott volt a bebop születésénél a Minton's Playhouse-ban és az 52. utca klubjaiban Gillespie és Parker társaságában. Játéktechnikája természetesen nem volt Art Tatum vagy Oscar Peterson teljesítményéhez mérhető, és a rossz nyelvek szerint éppen ezért kísérletezett harmóniai újításokkal. Mindenesetre Peterson olykor öncélú virtuozitásáról alkotott véleményét egy Blindfold Test készítésekor úgy fejezte ki, hogy a vonatkozó lemez első taktusait meghallva a toalettre távozott...

Monk több lemezmarkán is dolgozott, kezdetben a fekete zenészeket intenzíven támogató Blue Note-nál, ahol Alfred Lion azonnal felismerte a különleges tehetséget és nem véletlenül Genius of Modern Music címen jelentette meg felvételeit. Dolgozott a Prestige-nél, majd a Riverside-nél is, játszott Coltrane-nel és Johnny Griffinnel, sőt készült lemeze Mulligannel és Art Blakey-vel is. Legnagyobb sikereit a Columbia lemezkiadónak és Teo Macero producernek köszönhetette. Olyan remekművek születtek, mint a Monk's Dream, a Criss-Cross (kísérőszövegét Nica írta), a Misterioso vagy az It's Monk's Time című albumok. Valamennyi kvartett felállásban, Charlie Rouse tenorszaxofonos közreműködésével készült, aki ösztönösen érezte, hogy Monk mit akar, mert ő nem volt az a típus, aki elmagyarázta volna elképzeléseit, hanem elvárta, hogy hozzá igazodjanak. Ezért keresett olyan tenorosokat és ritmustandemekeket, akik szikár, meghökkentő zongorajátékához képesek voltak alkalmazkodni. Hogy mennyire mestere volt a mérés kísérleteknek, arra jó példa az 1963-as newporti szereplése, amikor kvartettjéhez meghívta a klasszikus jazzből ismert klarinétost, Pee Wee Russellt – és az óriási sikerű koncert lemezre is került.

Művészi nagyságát, nemzetközi tekintélyét mutatja, hogy már 1964-ben felkerült a tekintélyes Time magazin címlapjára, az amerikai posta pedig bélyeget adott ki portréjával. Ahogyan Mingus, Monk is igen nagyra tartotta Ellingtont, első Riverside LP-jén csak az ő szerzeményeit „monkosította”. De nem ódzkodott a legbanálisabb amerikai slágerek feldolgozásától sem: a Sweet and Lovely-től a Just a Gigolóig.

Furcsának tűnő megnyilvánulásai sorában említhető a lehetetlen sokféle fejedő viselete, amelyben a baszk sapka, vagy a Lester Young által híressé tett lapos kerek nemezkalap éppúgy megtalálható volt, mint az arab fez, a báránybőr kucsma vagy a rizsszalmából készült kúpalakú kelet-ázsiai kalap. Koncertjein szépen felépített, terjedelmes zongoraszólját befejezve felállt és a tenorjáték alatt furcsa, lassú mozdulatokkal keringett a színpadon, ujjain pedig olyan hatalmas gyűrűket viselt, amelyek csaknem akadályozták a játékban. Különc, zárkózott, emberkerülő magatartása, szótlansága alighanem önvédelmi reakcióként magyarázható. Kesernyész humorával sem szerzett sok barátot, mosolyogni is csak fiatal korában készült képeken látni, ő is mélyen átérezte a fekete lét akkori szörnyűségeit. Elég annyit elmondani, hogy egy felfűjt drogbirtoklási ügy miatt évekig nem volt játékedénye New Yorkban. Sok mentális problémával küzdött egész élete folyamán, depresszió és skizofrénia gyötörte, de az alkohol és a drogok használata is rontotta egészségét. Szerencsére szerető családja jelentett biztos hátteret számára, boldog volt gyermekeivel, dobos fia – T.S. Monk – ismert muzsikusként.

De mindenféle különbségek, olykor bizarr külsőségek dacára a lényeg: zenéjének egyedi volta. Miközben nagyban hozzájárult a bebop kialakulásához, voltaképpen nem a „klasszikus” bopper volt. Zenéje keveset változott pályája során, olyannyira, hogy korai felvételei is már ugyanolyan színvonalat mutattak, mint a későiek. Szokatlan, új harmóniak, disszonáns akkordok, aszimmetrikus ritmizálás voltak játékának jellemzői. Kéztartása is rendhagyó volt: szinte kinyújtott ujjakkal ütötte le a billentyűket. Ezzel érte el azt az azonnal felismerhető hangzást, amelyet mások nem tudtak utánózni. S miközben ő következetesen haladt a saját maga választotta úton, a hard bop születésekor nemcsak elfogadták, de csaknem istenítették, gyakran éppen azok, akik korábban ócsárolták és kis híján lehetetlenné tették.

Monk hatása óriási volt és maradt mind a mai napig. Csak néhány olyan művész, aki zenei örökségét ápolta és műveit lemezre játszotta: Steve Lacy, Arthur Blythe, Anthony Braxton, Paul Motian, Alexander von Schlippenbach és a Sphere együttes (amely Monknak tinédzserként felvett közepső nevét választotta). Még a Knonos Quartet is ide sorolható, itthon pedig a Grensó Kollektíva készített komplett lemezt Monk szerzeményeiből. Úgyszólván nincs is olyan formáció, amely ne tartana repertoárján egy-két Monk szerzeményt, vagy az ő modorában készült kompozíciót. Róla nevezték el az amerikai fővárosban működő tekintélyes oktatási intézményt, amit sokan még a bostoni Berklee-nél is fontosabbnak tartanak. A Monk Institute által lebonyolított hangszeres és komponista versenyeken való részvétel és eredményes szereplés is magas rangot képvisel a nemzetközi jazzvilágban. Magyar részről itt tanult a dobos Németh Ferenc és Oláh Tzumo Árpád zongorista, míg Szabó Dániel harmadik helyezést ért el a zeneszerzők versenyében.

Besh o droM – Üld meg az utat!

Fotó: Ajtay Zoltán

Idén 18 éves a Besh o droM zenekar, amely az alapítók véleménye szerint azért tudott a magyar világzene külföldön is jól eladható, első igazán exportképes termékévé válni, mert jó helyen, jó időben jelentkeztek – a Goran Bregović által „megfertőzött” zenei szcénában – a különböző kelet-európai és balkáni zenei hagyományokat saját dallam- és ritmusvilágokkal ötvöző programjukkal. Barcza Gergely és Pettik Ádám alapítók az alábbiakban elmesélik, hogyan érett nagykorúvá a ma is aktív együttes.

➡ Bencsik Gyula

Gramofon: Milyen világzenei miliőben alapítottátok a zenekart?

Barcza Gergely: Számomra az első meghatározó világzenei élmény a Barbaro zenekar volt, valamint a Mandel Róbert által 1993-ban indított világzenei fesztivál, a WoMuFe, ami messze megelőzte a kortársait.

Pettik Ádám: Mindketten túl korán jöttünk. A Barbaro világ színvonalú zenét játszott, de nem sikerült betörnie a világzenei piacra, ahogy Mandel Robi is hamar felhagyott a hasonló fesztiválszervezéssel. Egyszerűen nem érett meg az ország és a világ a befogadásukra.

B.G.: A népzene gyerekkorunk óta fontos számunkra. A magyar, és moldvai tánczázak élménye mellett meg kell említeni még a délszláv népzeneát játszó Falkafolk együttes zenéjét is.

G.: Közös zenei előéletek is volt a Besh o droM előtt.

B.G.: Hogyne. Például a Tükörszörzög zenekar, vagy a Besh o droM elődjének tekinthető Sógör kóma együttes, amelyben – egymás sógoraiként is – együtt játszottunk.

G.: 1999-ben az akkori Diákszigeten már Besh o droM néven szerepeltetek.

B.G.: Igen. Abban az évben költöztem haza Izraelből, tele balkáni, keleti zenei élményekkel. Akkorra tehető a Goran

Bregović féle zene felfutása. Úgyhogy a hazai zenészek közül elsőként és a legjobbkor kaptuk el ezt a fonatot.

P.Á.: A Fonóban próbáltunk, először a Ráckertben léptünk fel ad hoc jelleggel, aztán a Szigeten, az akkor induló Index sátrában adtuk az első „hivatalos” koncertünket. Aztán beindultunk, akár egy versenyautó.

B.G.: Jókor, jó helyen nyúltunk jó dologhoz. Akkoriban a délszláv muzsika kizárólag a tánczázakban volt hallható hagyományörző formában. Nagyon ütött, hogy mindenféle tisztelet és fenntartások nélkül piszkáltunk bele az autentikus népzenebe, kizárólag a magunk és közönségünk öröme. Fontos szempont volt, hogy lehessen a zenénkre táncolni. Imádjuk a páratlan ritmusokat, de szándékosan kerültük ezeket. Amit zenészként esetleg roppant élvezetes játszani, attól a laikus közönségnek összeakad a lába.

G.: Mikortól tudtok pusztán a zenélésből megélni?

P.Á.: Viszonylag hamar megéltünk a Besh o droM-ból. Igaz, gyakorlatilag folyamatosan koncerteztünk itthon és külföldön egyaránt.

B.G.: Állandóan úton voltunk. Az egyik gyermekem születésénél épp hogy jelen lehettem. Egy háromhetes kanadai turnéról hazatérve pont megszületett a fiam, aztán három nap múlva már utaztunk tovább Franciaországba.

Fotó: Kincses Gyula

Barcza Gergő és Pettik Ádám

G.: *Hogy menedzseltek a külföldi turnékat?*

B.G.: Ami új keletű volt Magyarországon, az épp oly frissen számított a világban is. Az első külföldi fellépéseinket Gáncs Andi szervezte, ő vitt el egy húzós kis turné részeként a legendás Glastonbury Fesztiválra, és rá egy évre a WOMEX-re is, ami óriási szó egy ilyen kezdő zenekar esetében. Akkor elkezdődött egy sok éven át tartó folyamat, melynek során bejártuk a fél világot. Időközben német nyelvterületen a berlini Asphalt Tango vette át a külföldi szerepléseink intézését, Franciaországban pedig Rády Krisztina szervezte a fellépéseinket. Ott igen erős kulturális be-

folyásunk volt, számtalan olyan francia zenekar alakult, amelyik a Besh o droM-on nőtt fel.

G.: *Minek köszönhető, hogy kijutottatok a Montreali Jazz Fesztiválra, ahol különdíjat kaptatok?*

P.Á.: Nem kaptunk semmiféle díjat, ez álhír. Egy helyi újságíró írta rólunk, hogy számára mi voltunk a fesztivál legnagyobb meglepetése, amit úgy vettek át más médiumok, hogy különdíjat kaptunk. Azon a seregszemlén egyébként nem osztanak semmilyen díjat.

B.G.: Kanadába egy Patrick Darby nevű ember jóvoltából kerültünk, aki többek között a 2001-es rotterdami WOMEX-ről ismerhette a zenénket, bár az a szereplésünk történetesen nem sikerült valami fényesen. Nem használtunk saját technikust, ami a mi nagy létszámú, furcsa hangszereket felvonultató zenekarunk esetében nem volt szerencsés, ráadásul egy fárasztó turné utolsó állomása volt a fellépés. Érdekes módon az után a nem túl sikeres koncert után is nagyon megnőtt az ázsiónk külföldön, mi lett volna, ha tényleg jól játszottunk?

P.Á.: Többek között Patrick is annak a hullámán csippengett föl bennünket.

B.G.: A Montreali Jazz Fesztiválon esténként mintegy 25 ezer ember előtt zenéltünk. Első kanadai turnénk kizárólag jazz fesztiválokból állt, bár mi jazzt egyáltalán nem játszunk, a zenénk pont jól oldotta mindenhol a komoly hangulatot. Évekkel később visszatértünk Kanadába, a Montreáli Jazz Fesztiválon kívül ez alkalommal folk fesztiválokon játszottunk, hasonló sikerrel mint először.

Miczura Mónika (Mitsou) a zenekarról

„Sokan tekintenek a Besh o droM egykori énekesnőjének, de el kell mondanom, hogy csak vendégként szerepeltem a zenekar lemezein és koncertjein a kezdetektől napjainkig (mivel mellette volt saját zenekarom, a Mitsou). Persze voltak intenzívebb és kevésbé intenzív időszakok. A Besh o droM egy igazi rock'n'roll zenekar, a Barbaro teremtette hagyomány talán egyetlen hiteles továbbvivője, és bár az én zenei habitusom nem feltétlenül ez, mégis időnként felvillanyozó volt ezzel a sodró lendületű és szemtelen társasággal dalokat készíteni és színpadon lenni. A turnék egytől-egyig kalandosak voltak, a tagság sokat változott, de a kreatív mag és a zenekar karaktere megmaradt, sőt erősödött az évek alatt. Remélem maradtak még olyan kiaknázatlan területek, ötletek, amiket a jövőben közösen megvalósíthatunk.”

Koncert az egyik törzshelyen, a Kobuci kertben

G.: *A temérdek fellépés mellett melyik volt a legemlékezetesebb?*

B.G.: Hozzám a Tütü Tangóban hetente adott koncertjeink atmoszférája áll legközelebb. A füst és a pára szinte elviselhetetlen volt, mindenki felajzva hallgatta a zenénket.

P.Á.: Sokan álltak a székeken és asztalokon, de kissé behajlított testtartással, mert a boltív miatt nem tudtak kiegyenesedni. Elöl fékevesztetten táncoltak. Félóra elteltével elkezdett csöpögni a víz a mennyezetről.

B.G.: A másik hatalmas élményt mexikói fellépéseink jelentik, elsősorban a közönség miatt. Az első hangok után a mexikóiak máris pontosan értették, miről van szó.

P.Á.: Mindegy, hogy mit csináltál, biztos, hogy te voltál a legszebb és legügyesebb. A legkisebb zenei megoldásokat, váltásokat is ovációval fogadták, ami meglehetősen inspirált bennünket. Ráadásul nemcsak a szervezett fesztiválokon találkoztunk ilyen lelkes és értő közönséggel, hanem akkor is, amikor egyszer egy piacon léptünk fel.

B.G.: Ennek pont az ellentéte a német közönség. Ott másfél óra elteltével kezd beindulni a hallgatóság, és nem értik, miért akarjuk befejezni a koncertet.

G.: *Mennyire egységes az eddigi hat Besh o droM album?*

B.G.: Az első lemez (Macsó hímezés, Fonó, 2000) kicsit külön áll a többitől, még nagyon korai. Érezhető a különbség a felvett anyag és az élő zenélés között. Nem tudtuk, nem is akartuk olyanra csinálni mint a koncerteken. A többi album kicsit egybeolvad, de mind nagyon erős, sok jó számmal, amelyek közül többet ma is játszunk rendszeresen.

P.Á.: Számomra még kilóg kicsit a sorból a második album (Nekemtenemmutogatol, magánkiadás, 2002), mert az még nem olyan, mint az utána következők, valahogy az első és az összes többi között foglal helyet.

B.G.: Az első két album anyagát még nem Moldvai Márk keverte. Ő nem egyszerű hangmérnöke volt a lemezeinknek, hanem kritikusunk, mentorunk is egyben.

G.: *Ádám Bristolban él, Gergely valahol Jeruzsálem és Tel Aviv között, Izraelben. Hogyan működtetitek a zenekart a távolból?*

P.Á.: Nehezebb kintről, kevesebbet is játszunk, mint reggen, de azok sokkal ütősebb bulik. Én könnyebben hazajutok, de Gergely Izraelben is muzsikál.

B.G.: Négy éve Izrael leghíresebb mizrahi keleti-pop énekesének, Eyal Golannak a zenekarában játszom, az ország legjobb zenészeivel, a legnagyobb koncerthelyszínein, nagyon élvezem.

G.: *Ádám, te is zenélsz Angliában?*

P.Á.: Építettem egy dobos, ami valójában egy teljes dobfelserelés. Azzal lépek föl alkalmanként négy-öt zenekarban. Napközben elsősorban a Besh o droM koncertjeit szervezem.

G.: *Csaknem 30 zenész fordult meg a zenekarban 18 év alatt, ami kicsit soknak tűnik.*

B.G.: A Besh o droM mindig kettőnk közös munkája volt, pontosabban hármunké, amíg Fidó (Sidoo Attila) is velünk dolgozott. Nem akartunk demokratikus zenekart működtetni, köztünk is épp elég a nézetkülönbség. Amikor sikerül végre zöld ágra vergődnünk egymással, nem tűrünk több ellentmondást.

P.Á.: Távoztak tőlünk néhányan rossz szájízzel, de többeknek jó ugródeszkát, esetleg hosszabb-rövidebb ideig tartó kísérleti terepet nyújtott a Besh o droM. Akik elfogadták a munkamódszereinket, azok a mai napig velünk vannak. ■

Hagyományok Háza

Magyar Állami Népi Együttes

ÉRTÉKET ŐRIZ. ÉRTÉKET TEREMT

Állítsa össze kedve szerint bérletét a néptáncról a táncszínházig!
Az előadásokból tetszőlegesen kiválasztott 4 előadás jegyeihez
most kedvezménytel juthat hozzá!

www.hagyomanyokhaza.hu

Jegypénztár: 1011 Budapest, Fő utca 6. | Tel.: (+36 1) 225 6056 | jegy@hagyomanyokhaza.hu

Prímások seregszemléje – már Kalotaszegen is

Balatonfüreden egyre nagyobb népszerűségnek örvend a prímásverseny, s a fiatal zenészek megmérettetését a Hagyományok Háza újabb helyszínen, Mérában is megrendezte. Kelemen László főigazgató a sorozat folytatását tervezi. A Hagyományok Háza hálózata szépen gyarapodik, a vidéki központok mellett a határon túl is egyre több helyen kínálnak programokat.

❖ Réfi Zsuzsanna

Fotó: Bégé Nóra

Kelemen László: megyünk Torockóra, és aztán valamikor majd vissza lehet térni Kalotaszegre is

„A balatonfüredi prímásversenyt követően – ahol idén fiatal cigányzenészek mérték össze tudásukat, s Varga Jenő lett a győztes – már utazhattam is Mérába, a következő seregszemlére” – mondja a Hagyományok Házának főigazgatója. Az ő ötlete volt, hogy Kalotaszegen is rendezzenek egy ilyen megmérettetést, mert úgy véli, ezek a programok az adott vidékeken nagy szerepet játszanak abban, hogy fenntartsák a hagyományos zene iránti érdeklődést. „Könnyű azon a vidéken prímásversenyt rendezni, hiszen olyan nagy egyéniségek szülőföldje, mint Varga Ferenc Csipás vagy Fodor Sándor Neti. Az ő mintájukat kell példává tenni.” Parázs verseny zajlott, aminek fődíját Kiss Balbinat Ádám nyerte. A második Ficzus László lett, a harmadik helyet pedig a budapesti Maruzsenszki Andor érdemelte ki. A Hagyományok Háza különdíját – a helyi hagyományok magas szintű ápolásáért – László Csongor mérai primás vehette át. „Magyarországon amiatt váltogatjuk évente a primás és a

cigányprímás versenyt, mert itthon sajnos ez utóbbi is ugyanannyira promócióra szorul, mint a hangszeres népzene. Erdélyben ez a két stílus nem vált el olyan élesen egymástól, sőt a muzsikások nem szüntek meg kiszolgálni a falusi lakodalmak közönségét, így jól ismerik a környékük zenéjét is. Ezért azon a vidéken nem érdemes kettéválasztani a seregszemlét. Most azt láttam, ha a Méra World Music Fesztivál keretében a lokális zenét is pódiumra emeljük, akkor a helyiek szemében ugyancsak megnő a fontossága, és reméljük, jobban megbecsülik a muzsikusaikat. Úgy vélem, a határon túli megmérettetés vándorverseny lesz: később megyünk Torockóra, és aztán valamikor majd vissza lehet térni Kalotaszegre is. Szeretném, ha a helyi közönség itt is egyre nagyobb számban venne rajta részt. Annak pedig külön örülök, hogy már első alkalommal Magyarországról is érkeztek prímások. Ez egyrészt a táncházmozgalom egységét, valamint azt is mutatja, hogy kulturálisan egységes a magyar nemzet.”

Ez a verseny is része a Hagyományok Háza hálózatépítésének. A hazai, megyei kirendeltségek száma egyre gyarapodik, változatos programokat kínálnak az ott élőknek, s a határon túli helyszínek ugyancsak sokasodnak. „Jelen vagyunk Délvidéken és a Felvidéken, igyekszünk lefedni az erdélyi területeket és Kárpátalját. Élő és jól működő ez a hálózat, hiszen az alapja a közös népművészeti kincs, valamint a közös örökség szeretete, tisztelete, művelése. Nagyon sok területen kezdtünk el dolgozni, s ennek egy apró, de látványos szelete a fesztiválokon való részvétel. Igyekszünk felhívni a figyelmet a helyi értékekre. Az oktatást és a továbbképzést is visszavisszük: tanfolyamokat, pedagógusoknak nyári továbbképzéseket akkreditáltatunk Romániában. Az erdélyi hálózat már benyújtott egy remek munkatervet. Azt látjuk, hogy minderre óriási az igény, rengeteg önkéntes segíti munkájával ezeknek a központoknak a tevékenységét. Gyűlnek körénk az emberek. Mindez fontos a magyar-magyar közeledésben, s az a célunk, hogy az amatőr együttesek ismerkedjenek, barátkozzanak, s a tudást vigyék egyik helyről a másikra. Mindez az archiválásban, az egységes adatbázis kialakításában is segít. Erre szükség is van, ugyanis ez az időszak, amikor Erdélyben, Kárpátalján az utolsó maradványai is eltűnnek a nem szervezett hagyományörzésnek. Nagyon lényeges hát, hogy az ottani kincseket megpróbáljuk szervezett formában helyben megőrizni, továbbadni. Bizakodó vagyok a hálózat jövőjét illetően!”

Utolsó Óra – Zene az idők végezetéhez

Húsz éve kezdődtek Európa legnagyobb egységes hangszeres népzenei gyűjteményének, az Utolsó Órának felvételei a Fonóban. A Hagyományok Házával együtt idén jubileumi sorozattal készülnek a budai zeneházban, amely szeptember végén veszi kezdetét és a meghívott adatközlő mesterek mellett bemutatja a fiatal generációt is. Az évfordulóra tekintettel felidézünk az Utolsó Óra gyűjtés emlékezetes pillanatait.

♣ Agócs Gergely

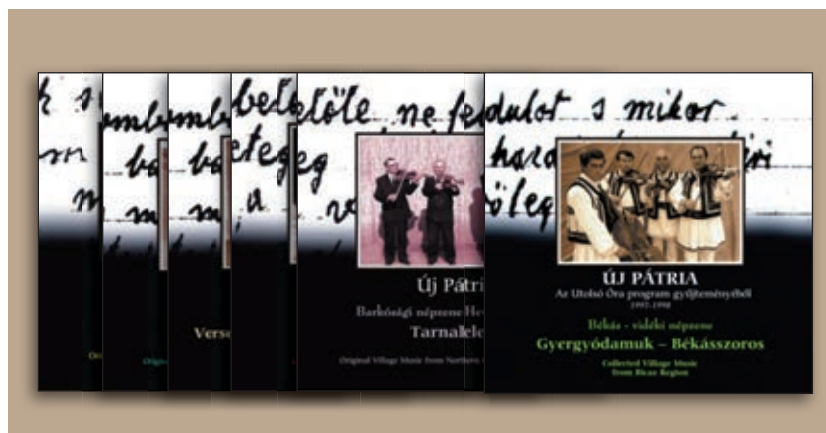
Az 1990-es években vetődött fel a magyar népzenei revival új hullámának szakembereiben, hogy a hagyományos zenei kultúrát képviselő falusi zenészdinasztiák utolsó aktív generációjának muzsikájáról sürgősen készíteni kell egy egységes szakmai szempontrendszer szerint lebonyolított hang- és képdokumentációt. Az ezredfordulót megelőző években, a Kárpát-medence falvaiban a népzenei hagyományos népi hangszeres muzsikáló, utolsó zenészek átlagéletkora 65–70 év körüli lehetett. Nyilvánvalóvá vált, hogy a hangszeres zenei hagyomány területén hamarosan lezárul egy évezredes korszak. Láttuk, hogy most tényleg eljött az utolsó óra.

A Fonó Budai Zeneházban 1997 szeptemberében indultak meg az Utolsó Óra program munkálatai. Az alap gondolat, hogy hétről-hétre egy-egy falut vagy kisebb tájegységet képviselő hagyományörző zenekar dallamkészletének minél részletesebb dokumentálásával be legyen mutatva, hogy létezik egy, a Kárpátok övezte régiót összekapcsoló, egységes, régi, hangszeres zenei nyelv. A kései barokk idején, Magyarországon a kor műzenéjének vonós hangszeregyüttesei is folkorizálódtak. A térség sajátossága, hogy a falvak zeneszolgáltatói a cigány kisebbség köréből kerültek ki, akik négy-öt egymás mellett élő etnikum zenei igényeit is ki tudták szolgálni. A magyar, szlovák, ruszin és erdélyi román falvak körzetében élő vonós cigányzenészek muzsikája az élő vokális zenefolklor mentén, illetve egy régebbi gyökerű hangszeres kultúra, a főként pásztorok által szolgáltatott furulya- és dudazene továbbélése mellett formálódott. Az Utolsó Óra program ennek a sokszínű, egyes történeti rétegein keresztül az elmúlt egy-másfél évezred nagy művelődéstörténeti korszakait idéző hagyomány értékeinek a felmutatását kívánta szolgálni. Sikertült.

A projekt négy éven át folytatódott. A Fonó Budai Zeneház stúdiója összesen 112 zenekart látott vendégül; egy-egy társaság átlagosan négy-öt napot töltött Budapesten. A rögzített anyag felvételei több mint 1800 órát tesznek ki, és ezzel a projekt archívuma Európa legnagyobb egységes hangszeres népzenei gyűjteményének számít. A felvett zenei anyag legértékesebb, legszebb dallamainak kiválogatásával megjelent a reprezentatív Új Pátria CD-sorozat. A projekt lebonyolításában részt vettek az MTA Zenetudományi Intézetnek munkatársai is. A projekt sikeréhez szükség volt a gyűjtésben résztvevő idős, sokszor beteg falusi emberek jóindulatára, szeretetére, elkötelezettségére. A legtöbben közülük azzal a lelkiállattal adták át a tudásukat a stúdió gépeinek, hogy ez a budapesti látogatás életük utolsó nagy utazása. Olyan odaadással muzsikáltak vagy énekeltek, ahogyan azt a „nagy” koncertpódiumokon szereplő művészek közül is csak kevesen tudják. És ez becses érték, amely átsüt a felvételeken.

A projekt stúdiómunkálatai 2001 szeptemberében lezárultak. Az Utolsó Óra elnevezés sajnos nagyon találó volt. Volt olyan idős muzsikos is, akit Budapesten, a Fonó Budai Zeneház előtt, a felvételek idején, az utcán ért utol a halál. Az itt járt mestereink közül egyre többen foglalkják el helyüket a nagy, égi zenekarban. Mi, az itt maradt tanítványok pedig csak reménykedhetünk, hogy amit öreg mestereink dohánysárga ujjairól a gépek segítségével „letapogattunk” és elmentettünk, az ugyanolyan érték marad, még az utánunk következők szemében is.

Agócs Gergely cikkének hosszabb verziója honlapunkon olvasható: www.gramofon.hu

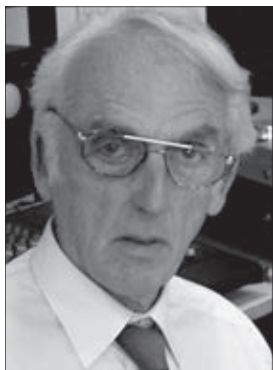
Utolsó Óra sorozat – új megjelenés!

Az Új Pátria sorozat az egész Kárpát-medence hangszeres népzenejéből – az Utolsó Óra program keretében gyűjtött több ezer órányi anyag felhasználásával – készített reprezentatív válogatás.

webbalt.fono.hu

Elhivatott hangadó – Beszélgetés Ujházy Lászlóval

Nehéz elhinni, hogy nyolevanéves a Magyar Rádió örökifjú hangmérnöke, a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjével kitüntetett Ujházy tanár úr. Lapunk hangtechnikai rovatának vezetője igazi reneszánsz ember, aki máig folytatja hiánypótló beavató tevékenységét a hangfelvétel-esztétika rejtelmeibe különböző korosztályoknak. Cikkeiben és óráin is élvezetes stílusban mesél kalandos pályájáról. Az ünnepi alkalomból megpróbáltuk feleleveníteni e pálya legfontosabb állomásait.

✦ Bércesi Barbara

📷 Ujházy László archívumából

Gramofon.: Szinte párhuzamosan végeztél zeneművészi és mérnöki tanulmányaidat az ötvenes évek végén. A neveltetésből fakad, hogy a humán és a reál tudományterületek iránt is egyaránt fogékony lettél, vagy ez egyéni „bedrótozottság”?

Ujházy László: Édesanyám matematika-fizika tanárnő, édesapám festőművész-rajztanár volt, így a reál és a humán oldalról egyaránt megkaptam a szükséges indítást.

G.: Csak zárójelben jegyzem meg, hogy tapasztalataim szerint a humán területről érkezők néha tanúsítanak felsőbb-séges hozzáállást a reálosokkal, ami ellenkező esetben nem annyira jellemző. Éreztették-e veled bármikor, hogy zenészként jobban elismernek, mint hangmérnökként?

U. L.: Való igaz, hogy olyan helyeken, ahol műszakiak és művészek is dolgoznak – gondolok itt a színházakra, de még a Magyar Rádióra is –, mindig volt a műszakiakkal szemben egy kis ellenkezés. Néha még a Rádióban is mondták a hangmérnökökre pejoratív értelemben: „Na, ki lesz ma a villanyszerelő?”, ami körülbelül olyan, mintha az őrnagyra azt mondanák, tizedes. Ez létező szembenállás, de én ezt személyesen soha nem tapasztaltam, amit annak köszönhettem, hogy mint zenészt is kezdettől elfogadtak. Ezzel az is együtt járt, hogy a Rádióban nem tartoztam éppenséggel a műszaki főnökeim kedvencei közé, mert nagyon művészpárti voltam. Amikor az utolsó személyzeti minősítésemet megkaptam – persze olyan szép szavakkal méltattak, múlt időbe téve nekrológnak is jó lenne –, azt is beleírták, az az egy baj velem, sosem tudják, mikor vagyok a műszak és mikor a műsorosztályok pártján. Én erre azt reagáltam: ha ez két külön célkitűzés, akkor baj van. Mindig azok közé tartoztam, akik azt keresték, hol lehetne javítani a dolgokon, újdonságokat kipróbálni, vagyis állandóan nyüzsögtem. Ezt a főnökök nem szeretik.

G.: Klarinét szakon végeztél a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában, többféle és több korban használatos fafúvós hangszer mestere vagy. Miért pont a fafúvósok vonzottak?

U. L.: Mielőtt klarinét szakra felvételiztem a konziban, már nyolc éve zongoráztam, gimnazista koromban szalonzenekarokban játszottam – nagyon élveztem, és jól lehetett

vele keresni. Aztán egyszer indultam egy zongoristaverse nyen, ahol azért lettem második helyezett, mert langaléta teremtemnek köszönhetően a lábam nem fért be a zongora alá. Gondoltam, akkor választok egy olyan hangszert, ahol nem számít, befér-e alá a lábam, vagy sem. A fafúvós hangszereket mindig szerettem, így kötöttem ki a klarinét mellett. 1957-ben, a forradalom leverése után bizalmatlan időket éltünk, jobbnak láttam, ha két lábon állok, ezért döntöttem úgy, hogy másodéves műgyetemista létemre jelentkezem a konziba. Nagyon szép időszak volt ez. Dél előtt műgyetem, délután konzi, este labor, aztán otthon gyakoroltam a hangszeren, éjjel rajzoltam. Ha most kéne választanom, nagyon szívesen csinálnám ugyanezt.

G.: És honnan a reneszánsz és korai barokk zene iránti szereteted?

U. L.: Bennem ezt a vonzalmat Czidra László kollégám élesztette fel, aki kiváló blockflöteművész volt. A blockflöte fontos szerepet játszott a reneszánsz és a barokk zenében is, innen származott Laci ötlete, hogy régizenei együttest alapítson. A Camerata Hungarica alaptagja volt még rajtunk kívül Virágh László, a reneszánsz kultúra nagy értője. Neki köszönhetően léphettünk fel olyan neves szólistákkal, mint például Zádori Mária.

G.: Rengeteg emlékezetes turnén jártatok a Camerata Hungaricával, nagy sikereket értetek el, főleg külföldön. Hogy jött létre a zenekar, és melyek voltak a legemlékezetesebb fellépéseitek számodra?

U. L.: Czidra Laci kollégám a Postás Zenekarban oboáozott, én az ÉDOSZ zenekarban klarinétoltam. Hallomásból ismertük egymást. Egyszer zenekari próbára igyekeztem, amikor a Hősök terén szembejött velem egy fiatalember oboatokkal a kezében. Ő volt a kezdeményezőbb, megszólított, és már azon a héten elkezdtünk együtt próbálni a Fialtal Művészek Klubjában egy alagsori helyiségben. 1970-ben készült az első lemezünk. A második albumunk elnyerte a Francia Akadémia nagydíját, és attól kezdve a világ kitarult előttünk: Mexikótól Japánig, Olaszországtól Skandináviáig adtunk koncerteket. Akkoriban nem volt olyan könnyű

Hangjáték felvétele a Magyar Rádió 6-os stúdiójában, a háttérben Mesterházi Márton dramaturg

utazni, ezért igen kellemes helyzetben voltunk, de közben arra is rájöttem, hogy mi egyfajta kulturális missziót végzünk. Amikor például Mátyás korabeli reneszánsz udvari zenét játszottunk egy nyugati országban, komoly, tanult emberek is csodálkozva kérdezték, „hát maguknál volt reneszánsz?”. Meg kellett nekik magyarázni, hogy bizony volt, csak talán azért nem olyan gazdag a művek kínálata, mert mi közben a törököktől védjük a többi közt az ő országukat is. Meg kellett állapítanunk, hogy Európa nyugati fele némi felsőbbbséggel tekintett ránk, és bizonyítanunk kellett – és sajnos ma is bizonyítanunk kell –, hogy mi is kultúrnép vagyunk. Ami a fellépéseinket illeti, nehéz kiemelni egyet, nagyon élveztük őket, amihez hozzájárult, hogy Czidra Laci rendkívül jó humorú ember volt. A legtöbb sztori, ami hozzá fűződik, erősen korhatáros.

G.: 1960-ban, 23 évesen kerültél a Magyar Rádióhoz, még a villamosmérnöki diplomád megszerzése előtt. Ez komoly érkedklődésre, a rádiózás iránti mély vonzalmadra vall. Hogy kerültél a Rádióhoz?

U.L.: Zenei végzettségem is volt és műszaki képzettséggel is rendelkeztem, ami arra predesztinált, hogy a Magyar Rádióban kössek ki. Teljesen sima utat jártam be. 1962-ben történt, hogy lehetőségem nyílt a 6-os stúdióban dolgozni (erre rendszerint hosszú éveket kellett várnia egy kezdő hangmérnöknek). Minden hangmérnök és technikus lebetegedett, ezért engem osztottak be egy egyfelvonásos opera felvételére Ruitner Sándor zenei rendező mellé. Amikor meglátott, kikelt magából, felhívta a beosztót, hogy gondolják, hogy egy tejfelesszajút küldenek az ő operafelvételéhez. Közölték vele, ha nem akar velem dolgozni, haza kell küldeni az egész zenekart, mert nincs más helyettem. Sanyi dült-fült belül. A felvétel alatt alig szólt hozzám. Amikor végeztünk, megkérdezte, elvállalnám-e egy közelgő Bánk Bán-felvételét parádés szereposztással, Simándy Józseffel, Melis Györggyel, Moldován Stefániával és másokkal. Természetesen igent mondtam. Ez az anyag még monóban készült. Nagyon büszke va-

gyok rá. Számomra ez az igazi Bánk Bán-felvétel, de nem azért, mert én csináltam, hanem mert kiválóan mutatja be a magyar klasszikus énekstílus legnagyobbjait.

Újabb fontos mérföldkő volt a pályámon, amikor rám bízta a Rádió sztereo csoportjának irányítását. Nekem kellett megszerveznem a Rádió sztereo hangfelvétel-technikai munkáját. Magam köré vettem fiatal hangmestereket és hangmérnököket, és a munkánk nyomán indulhatott be a Rádió kísérleti sztereo adása. Ez volt lényegében a későbbi Bartók Rádió.

G.: A sztereo és a kvadrofón technikával kapcsolatban végzett kísérleteket, a nevedhez fűződik az első magyarországi sokcsatornás felvétel. Hogy emlékszel vissza ezeknek a munkáknak a szakma általi fogadtatására? És hogy fogadtad Te magad a kísérletek során kapott eredményeket?

U.L.: Még a hetvenes években kezdtünk kvadrofóniával foglalkozni azon felismerés által vezérelve, hogy a sztereo technika több hangtechnikai kérdésre nem ad választ. Nem helyezi a hallgatót a hangseménybe, minden csak előtte történik. Érdekes módon nem a zene, hanem a hangjáték műfaja tette kívánatosá, hogy a kvadrofónia irányába nyissunk. Annak idején a Rádió tevékenységi körei nagyon szerteágazóak voltak. Hálás vagyok érte, hogy a hangjáték-csoporthoz kerültem, hiszen a hangjáték esetében a hangmérnök alakítja ki az úgynevezett sound designt. Amikor kézbe kaptam egy forgatókönyvet, máris beindult a képzeletem, jegyzetelni kezdtem, hogyan kellene a dramaturgiailag megfelelő hangtereket kialakítani, aztán jött a technikai megvalósítás, végül az volt a kérdés, vajon sikerült-e elérnem, amit eredetileg elterveztem, illetve hogy egyáltalán jó eredményre jutottam-e. Nagyon összetett munka ez, de ebben rejlik a szépsége is. Elég, ha arra a Peer Gynt-felvételre gondolok, amelyben Sinkovits Imre, Sinkó László, Gobbi Hilda és Major Tamás játszották a főbb szerepeket. Néhány kvadrofón jelenetét a Párizsi Hangfesztiválon mutattunk be a nemzetközi szakmának. Nagy elismerésben volt részünk,

és megállapították, hogy az első kvadrofón hangjátékot a Magyar Rádió készítette. Ettől kezdve rendszeresen jártunk ki a fesztiválra, és igyekeztünk a Magyar Rádiónak hírnevet szerezni a tevékenységünkkel.

Ennek ellenére egy időben saját műszaki főnökeim tiltották be a kvadrofóniát. Nem volt különösebb magyarázat, miért. Cselhez folyamodtunk. Maráz László dramaturg kollégám felkereste a kapcsolatait a moszkvai rádiónál, és elintézte, hogy a kérésükre készítsünk el egy kvadrofón változatot a Borisz Godunovból. A nyelv nem lehetett akadály, annyira ismert hazájában a mű. Két évig dolgoztunk rajta. Nagyon szép lett a felvétel, végig kvadró volt. Abban reménykedtünk, hogy ha a szovjetek meghallják, jön a telefon Budapestre, elvtársak, arccal a kvadrofónia felé! Vagyis párthatározat lesz, hogy a sokcsatornás technikával kell foglalkozni, nem lehet ellenvetése az itthoni elvtársaknak. Csakhogy mire a felvétel elkészült, a moszkvai főrendező, akivel megállapodtunk, leváltották. Szerencsénkre az idő tájt, amikor a kvadrofónia nálunk épp stagnált, az amerikai filmgyártásban egyre szélesebb körben kezdték használni a Dolby-rendszerekkel a surround hangot. Az általunk és más országok rádiói által végzett kísérletek eredményeit a filmhang és a Super Audio CD technológiáinál használták fel. Beindítottunk tehát egy folyamatot, amely mostanra teljessé vált ki.

G.: Milyen egyéb fontos munkák, újítások fűződnek a nevedhez, amelyekre büszke vagy, illetve amelyeket nívódíjjal jutalmaztak?

Máttyás király udvari zenésze – tévéfelvétel a Camerata Hungarica régizenei együttesével

U. L.: Nagyon sok felvételünkért kaptunk nívódíjat a kollégáimmal. A hangmérnökség sok tekintetben kielégített, ami a művészi munkát illeti, de műszaki emberként maradt hiányérzetem, ezért másodállásban tervezőmérnöki munkát vállaltam a Budapesti Elektroakusztikai Gyárban, ahol a szovjetek részére évente több száz keverőasztalt gyártottunk. Egyebek közt kvadrofón keverőasztal-rendszerterveket készítettem. Ezt a munkát is nagyon szerettem, és büszke vagyok a kezem alól kikerült pultokra – ha mára valószínűleg ki is vonták már őket a forgalomból.

G.: 2000-ig műszaki igazgatóhelyettesként is dolgoztál a Rádióban. Úgy tudom, ezt a pozíciódat is a Rádió mindenféle ügyének előmozdítása érdekében használtad, nem a ranglétrán „beszívható magaslati levegő” élvezésére...

U. L.: Azt mondják, néha a lejtőn fölfelé is nehéz megállni, így jutottam el a műszaki igazgatóhelyettesi posztig. Két rádióelnök is kért, hogy vállaljam el a műszaki igazgatóságot, de nem tettem, mert abban a pozícióban nem tudtam volna olyan módon képviselni a stúdiókban dolgozó kollégák, hangmérnökök, hangmesterek, hangtechnikusok érdekeit, ahogy szerettem volna. Igazgatóként olyan kötelezettségeim lettek volna, amelyek nem feltétlenül szolgálták volna az álom beosztott kollégák javát, és a keverőasztalt teljes mértékben fel kellett volna cserélnem az íróasztalra. Így viszont míg nappal igazgatóhelyetteskedtem, éjjelente vállalhattam hangmérnöki munkát, amit nagyon szerettem csinálni. Ha ma fölhívna a már rég elhunyt Varga Géza rendező kollégám, akár az éjszaka közepén, „Laca, gyere be, vegyünk fel egy hangjátékot”, most is örömmel mennék.

G.: Mikor és milyen jelekből kezdted érezni, hogy a Rádió mint kulturális értéktartó és -megóvó intézmény lejtmenetbe kapcsolt?

U. L.: Számomra az volt az első jel, amikor a rendszerváltozást követően a vezetői értekezleteken kezdtünk többet beszélni a Rádió jövőbeli szerkezeti felépítéséről, mint a tervezett műsorokról. Megjelentek a konzultációs cégek, amelyek egy héttel korábban talán egy kapagyárban osztották az észet, most pedig a Rádióban tartottak rendkívül blöd prezentációkat, és megpróbálták elhitetni velünk, hogy fogalmunk sincs, hogyan kell megszervezni egy műszaki igazgatóság működését. Ebből köszöntem szépen, nem kértem. 2000-ig dolgoztam a Magyar Rádióban, akkor még megvoltak a klasszikus rádió maradványai, de már megkezdődött a leépülés. Azt tartom a legnagyobb bajnak, hogy a Rádió leépítésével Magyarország hangtechnikai bázisát szüntették meg. Rengeteg nemzetközi tanulmányi csoportban vettünk részt, benne voltunk az európai hangtechnikai vérkeringésben. Ez is megszűnt. El kell ismerni egyrészt, hogy a rádióműsorok egy része kiáltott a kép után, vagyis jogos elvárás volt nagyobb súlyt fektetni a televíziós műsorkészítésre, másfelől be kell látni, hogy a régi Rádió pazarló módon működött. Indokolt volt a karcsúsítás és az észszerűsítés, csak az a baj, hogy túl jól sikerült. Ezzel együtt nem tartozom azok közé a fanyalgók közé, akik a jelenlegi közszolgá-

A pályakezdő fúvós muzsik (középen) a Műegyetemi Zenekarban

lati csatornákat lesújtó véleménnyel illetik. Szerintem gazdag a műsorkínálat, születnek szép és értékes műsorok, csak nekem hiányoznak bizonyos műfajok és általában a klasszikus rádió, amely gyártott hangjátékot, ahol készültek operafelvételek stb. Ugyanígy a televízióból is hiányoznak a hazai gyártású operafilmeik. Nézem a külföldi kulturális csatornákat, és fájó a magyar zenekultúra hiánya, akár az Arte, a Mezzo vagy a Classica műsorkínálatát tekintem. Prága, Varsó, Szentpétervár helyet kap náluk, csak épp Budapest nem, pedig nálunk is folyik olyan élénk zenei élet, mint ezekben a városokban. Csak nálunk a zenés filmeknek érthetetlen módon nincsen kultusza.

G.: Mindig is volt érzéked a tanításhoz. Már fiatal korodban is adtál különórákat, aztán 1992-ben kezdted tanítani hangkultúrát a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskolában – mivel szerencsére az iskola fölismerte, hogy a zenészképzés nem érhet véget a szigorúan értelmezett szaktárgyaknál. Tanítottál a Műegyetemen, a Kandó Kálmán Műszaki Főiskolán, az ELTE-n, jelenleg is órákat adsz a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Általában akik a tudományos, szakmai, előadóművészi területeken jelentős eredményeket érnek el, azok a következő megcélozható pozíciót vagy díjat tartják szem előtt, ritkán érznek felelősséget a felnövekvő generációkért. Te miért szeretsz tanítani?

U. L.: Gyerekkorom óta van egy költséges hobbim, a vasútmodellezés. Világ életemben ügyeltem rá, hogy ne a családi kasszát terheljem vele, ezért kezdtem magánórákat adni – matekot, fizikát, szolfézszt, összhangzattant. Elég jól tudtam vele keresni. Aztán részben azáltal is fejlődött a pedagógiai érzékem, hogy a Rádióban tevékenyen részt kellett vennem az újonnan bekerülő hangtechnikusok betanításában. A rádiós és a hangtechnikai szakmát igazából sehol nem tanítják. A Szent István Király konziban eleinte a hangtechnika tantárgy tanítását kérték tőlem, aztán rájöttem, hogy annak van igazán értelme, ha a hangtechnika mellett annak a zenével való kapcsolatát járom körül. Így jött létre a hangkultúra tantárgy, majd 2003-tól ez önálló szak is lett. Nagyon szeretek a konziban tanítani, amikor belépek a kapun, úgy érzem, mintha hazaérkeznék. (Azt nem taglalnám, hogy a „magasabb szintekről” milyen lehetetlen és megalázó helyzetbe hozzák manapság a nyugdíj mellett tanítani vágyókat, de ezen igyekszem túltenni magamat és a gyerekek érdekeit szem előtt tartani.) Büszke vagyok az egy-

kori tanítványaimra. Van, aki a Műpában dolgozik, többeknek saját stúdiója lett, valaki magánrádiót vezet.

G.: A Rádióval való kapcsolatotod nem szűnt meg, a Kritikus füllel című műsorban hetente hangzásesztétikai véleményt mondasz egy kiemelt klasszikus zenei CD-ről, amelyet neves kollégáid más szakmai szempontokból vesznek górcső alá. Mi az általános tapasztalatod a nemzetközi és hazai klasszikus zenei felvételkínálatról? Mik a trendek, hol állnak a magyarok világviszonylatban a felvételek minőségét illetően?

U. L.: Be kell valljam, nem nagyon szeretem a kritikuskokat. Ha visszagondolunk az európai kultúra történetére, elmondhatjuk, hogy a kritikusok rengeteget ártottak a művészeknek, rengeteg téves tant hirdettek, amelyeket az utókor megcáfolt. Nem véletlenül mondta Sibelius egy zeneszerzés szakos növendékének, ne törődjön vele, amit a kritikusok írnak, mert kritikusnak még nem állítottak szobrot. Számomra könnyebbésséget jelent, hogy a rádióban mondok véleményt egy-egy hanglemezről, nem az írott sajtóban, mert az írott kritika veszedelmesebb. Azt tartom, ha valami nem egyezik meg az ízlésemmel, az nem feltétlenül jelenti, hogy a kritikám tárgya valóban rossz, lehet, hogy bennem van a hiba. Szerintem a kritika igazi célja – én legalábbis ezt próbálom megvalósítani –, hogy felhívja a hallgatók figyelmét arra, mi az a különleges szépség, amiért az adott lemez érdemes meghallgatni.

Ami a hazai és külföldi felvételek összevetését illeti, pl. a kamarazenét tekintve nagyon szép felvételeket tudunk felmutatni; mondhatom, a külföldi átlag felett helyezkedünk el. Sajnos a Hungarotont ugyanazok a problémák sújtják, mint a Magyar Rádiót, náluk is leépítéseket kellett elszervezni, ezért nagyon kevés felvétel készül, ám azok igen szépek. Utaltam már rá, mennyire fájjalom, hogy szinte egyáltalán nem jelenik meg magyar zenei DVD. Valamiért nincs rá igény vagy kapacitás. S ha mondhatok még egy kritikát: a hazai lemezek esetében hiányolom a különleges felvételi helyszíneket. Külföldi felvételek esetén nem ritka a templomokban vagy másutt, nem stúdióban rögzített zenemű.

G.: Jelenleg a tanítás és a rádióműsor mellett a Gramofon szerzője és rovarszerkesztője is vagy, tanulmányaidat könyvben is megjelentette a lap kiadója. Ráadásul gyönyörű kertet ápolasz, nyolcvanévesen létrát mászol, fát gondozol. Honnan van erőd minderre?

U. L.: Mindezek a tevékenységek nagyon szépen kiegészítik egymást. Mindegyiket nagyon szeretem. A Kritikus füllel révén máig megvan a kapcsolatom a Rádióval – ha csak lehet, a felvételt a Bródy Sándor utcai épületben készítjük, ami számomra fontos dolog. A kert biztosítja számomra a fizikai aktivitást. Távolról szépnek tűnhet, de közelről meg nézve sok gyomot is természetek a kultúrnövények mellett. A fák esetében pedig az a megállapodás, hogy két méter magasságig minden az enyém, két méter felett pedig minden a rigóké...

Az akusztikus művészetek mostohagyermekai: a hangfelvétel-esztétika

14. rész: A zenei historizmus és a hangfelvétel – IV. közlemény

Előző írásunkban (Gramofon, 2017/2) bemutattuk az európai zenetörténet tipikus helyszíneit. Ez akusztikai szempontból is igen változatos képet tárt olvasóink elé. Az alábbiakban ezek közül talán az egyik legjellemzőbbet – s egyben legváltozatosabbat – vizsgáljuk meg: konkrét hangfelvételek bemutatásával azt járjuk körbe, hogy a templomok milyen szerepet játszottak/játszanak a hangfelvételek készítésében.

♣ Ujházy László

Amikor azt vizsgáljuk, hogy az európai zene évszázadainak akusztikai környezete mennyire idézhető fel a hangfelvételeken, akkor – szinte egyedülálló lehetőségként – a szakrális zene, s ezen belül különösen is a középkor vokális zenéje jöhet szóba.

Schola Hungarica – Ócsa

Itt üdítő hazai példaként kell megemlítenünk az 1969-ben alakult, Rajeczky Benjamin, Szendrei Janka és Dobszay László munkásságával fémjelzett Schola Hungarica együttest, mely koncertjeivel és 57 hanglemezével felbecsülhetetlen jelentőségű munkát végzett a középkori vokális hagyomány bemutatásával. A felvétel-esztétika oldaláról tekintve pedig példamutató a felismerés: az anyagok felkutatása, tudományos elemzése és ennek nyomán a magas szintű megszólaltatás mellett ugyanolyan jelentősége van az akusztikai környezet megválasztásának. Amikor a Schola felvételei a száraz, mesterségesen zengett stúdióhangzás helyett kimentek az ócsai középkori templomba, akkor ettől kezdve az énekhangot egy igazán élő, autentikus környezet vette körül. Az impozáns, csupasz falfelületek és boltívek, vala-

mint az oldalhajók, mint akusztikailag csatolt terek minden egyes megszólaló hangra úgy válaszoltak, ahogyan azt a középkor énekesei is hallhatták.

Nem könnyű megfogalmaznunk, hogy ez a templom miért szól annyira szépen. Talán, mert egyszerre román is és gótikus is, ugyanis miközben IV. Béla a román stílusban jártas magyar építész jelölt ki a munkákra, aközben a premontreiek francia területről hoztak gót stílusban alkotó építész, így a templom kettejük munkáját dicséri. A premontreieket a törökök kiűzték, a templom keleti falába külön fülkét építettek a Korán elhelyezésére, majd az épületet később a reformátusok vették birtokba. Mindezeknek köszönhetően ez a gyönyörű templom egy igazi építészeti és vallási ökömné helyszíne is egyben, és tegyük hozzá: hangfelvételi helyszíneként is elsőrangú.

Ismert ugyan, hogy a hangfelvétel készítésekor egy szárazabb stúdiófelvétel mesterséges zenetése is felidézheti a hallgatóban a nagy tér érzetét, ám – amellet, hogy egy mesterségesen imitált hangtér sohasem adhat természetes benyomást – ez a módszer az előadónak az inspirálódó akusztikai környezetre vonatkozó igényét teljes mértékben figyelmen kívül hagyja. Ezért is volt a templomi felvétel kitűnő választás, ami az előadó és a hangmérnök számára egyaránt a legjobb megoldás, s ez szinte valamennyi felvétellel érvényes.

Capella Savaria – Kőszeg

Hogy egy további jelentős hazai példát is említsünk: amikor 1981-ben Szombathelyen megalakult a Capella Savaria historikus zenekar, létrejöttek jelentősen felpezsdítette a hazai hangfelvétel életet, hiszen Nyugat-Magyarországon fel kellett kutatni olyan helyszíneket, melyek szép, kiegyensúlyozott hangzással fogadják be az együttest. Ennek a törekvésnek talán az is egyik mozgatója lehetett, hogy egy viszonylag nagyobb létszámú együttesnek a fővárosba utaztatása, a napokon át tartó felvételi folyamat miatti elhelyezése meglehetősen költséges, és kényelmetlen, míg a helyi vagy legálábbis közeli felvételek ebből a szempontból praktikusab-

Dobszay László

Forrás: MTA

bak. Ám egy másik szempont is közrejátszott: a nemzetközi hanglemezpiacon ekkor már gyakorta jelentek meg szép zengő felvételek, s nyilván egy előadói szempontból exportképes felvétel külföldi megjelenését nem gátolhatta egy nem megfelelő akusztikai tálalás. A helyszín-kutatás eredményeképp rendkívül üde hangzású lemezek készültek az új helyszíneken, friss színt hozva a hazai lemezkiadásba, s minden ilyen „külső” felvétel alkalmával a Hungaroton szakemberei is derekas munkát végeztek, hiszen – főként az első időkben – a stúdiók komfortjából való kiköltözés nem volt egyszerű. Konkrét példaként feltétlenül megemlítendő Graun: Der Tod Jesu című művének a kőszegi Szt. Jakab templomban készült felvétele – Székely András zenei rendező valamint Pécsi Ferenc és Pechan Rudolf hangmérnökök munkája. Ez a felvétel az egyik legszebb az oratórium műfajában, s nem véletlenül azóta már újra kiadásra is került. Csak sajnálhatjuk, hogy több CD nem készülhetett e kitűnő akusztikájú templomban, ám ez nem a Hungaroton szakemberein múlott. Ráadásul e kiadvány szerkesztői szempontból is jelentős, hiszen az elmúlt évek Graun-rencházását időben messze megelőzve jelentette meg, a szerző egyik igen népszerű műveként, mely annak idején, (a Máté-passió újrafelfedezéséig) éveken át szinte állandó kísérlője volt a húsvéti ünnepeknek.

Cantate Domino – Róma, Sixtus kápolna

A szakrális környezetekben készített hangfelvételek között különleges helyet foglal el a Sixtus-kápolna kórusának Cantate Domino című lemeze, mely – régészeti kifejezéssel élve – in situ, tehát magában a kápolnában készült. Ahhoz képest, hogy XIII. Leó pápa a 20. század elején a hangfelvételt még az ördög művének tekintette, a felvétel pápai engedélyezése most ritka és öröndetes alkalmat jelentett, holott a freskók állapotát valójában nem a hangmérnök és a rendező veszélyezteti, hanem a számítások szerint a napi több, mint négy hektoliter pára, amit a több száz turista kilehel magából és lecsapódik a freskókon.

Kétségtelen, hogy a kápolna szélsőségesen hosszú utóhangja ideje különleges hangzásélményt jelent a CD hallgatójának. A lemezt nyitó gregorián tétel gyönyörűen szólal meg a térben, valóban felemelő, ahogyan a hangok szinte egymásra tornyosulnak. Ha tisztán hangzási alapon elemezzük a lemezt, akkor a további műsorszámok sem okoznak csalódást, s ez az akusztika valóban ugyanazt hirdeti hangban, mint amit a freskók a festészet nyelvén. Azt persze el kell fogadnunk, hogy a polifon tételek témabelépései a nagy zengésben már elmosódottabbak, a szép hangzás felülkerekedik a zene belső szerkezetén, ám ezzel együtt a lemez az elsőtől az utolsó hangjáig lenyűgöző.

Itt azért felmerülhet a kérdés: a hangtérben elmosódó polifon műveket hogyan érzékeli a jelenlévő gyülekezet vagy közönség? Feltehetően nem lehet oka a panaszra, hiszen a jelenlét érzete, a szakrális környezet, a gyönyörű freskók együttese itt ideális összhangban van, úgy hallja a zenét, hogy közben látja a freskókat, s úgy csodálja e freskókat,

hogy közben hallja a minden irányból felé áradó zenét. Az érzelmi benyomás – különösen némi hittel is párosulva – bőségesen helyettesíti a polifon hallásra való törekvést. Ezt a felemelő érzést kell tisztán a hangfelvétel eszközeivel közvetíteni a hallgató felé, ráadásul csupán a sztereó technika közegében.

David Fray – Párizs, Notre Dame du Liban

A historikus felvételek levegős hangzása ráirányította a figyelmet a stúdióon kívüli felvételekre, ezért nagy részben a historizmusnak köszönhetően ma már akkor is szép számban készülnek templomi felvételek, ha egyébként nem beszélhetünk az előadó historikus szemléletéről, sőt maguknak a megszólaltatott műveknek sincsen semmilyen szakrális vonzatuk. Erre egy nagyon szép példa David Fray Chopin lemeze, amely egy párizsi templomban készült, ami egyébként az Erato cég egyik emblemikus hangfelvételi helyszíne. A templom korát tekintve nem kifejezetten történeti helyszín, zengése is visszafogott, ám meglepő szépséggel szolgálja a romantikus zongora-hangzásvilág olykor misztikus szépségét (vagy legalábbis ahogyan bennünk ez a zene él.) Már rögtön a lemez nyitó száma: az op. 9-es Esz-dúr noktürn úgy szólal meg, mintha nem is egy, hanem két zongora adná elő. A diszkant regiszterben a hangszer viszonylag közelebből, szinte csilingel, míg eközben a „bal kéz” kissé elmosódva, sejtelmes távolságból hallatszik. E kettő ellentéte különös szépséget kölcsönöz, s az arra fogékony hallgató számára igazi élményt jelent.

Itt megemlítendő, hogy évtizedekkel ezelőtt még elképzelhetetlen volt egy templomi zongorafelvétel: a régi felfogás a zongorát inkább ütőhangszerként tekintette, ahol tehát nagyon fontosak a szinte pengeéles hangbelépések, s minden elmosó hatást ellenségnek tekintett. Ma már más idők járnak!

David Fray

Forrás: Erato / Warner

Jean Rondeau – Párizs, Notre-Dame du Bon Secours

Ennek a felvételnek a hangzása sem mindennapi. A csembaló egy jól érzékelhető utóhangos templomban szólal meg, már az első hangoktól szinte mellbe vág a különleges hangzás. A csembaló saját zengése hozzásimulva a templom zengéséhez kis túlzással zongoraszerű hatást kelt, a hangtér szinte „felnagyítja” a hangszert. Mindez persze nem negatív kritika, hiszen a felvétel nagyon élvezetes. Ugyanakkor felidéz egy korábbi történetet, amikor egy szimfonikus zenekar egy restaurálás alatt álló templomban játszott „akusztikai próbát”, s amikor az első hangok megszólaltak, az előadókat és a szakmai hallgatóságot lenyűgözte a reprezentatív, zengő hangzás. Ám kis idő elteltével a zene hallgatása egyre fárasztóbbnak bizonyult. Az ember (különösen ha muzsikos) kíváncsi lény, szeretne minden hangot pontosan érzékelni, hogy a tudatában elrendezze a hallottakat, ami jogos igény. Ám amikor minden egyes hangot egy elmosódott, összekavarodott hangtömegből kell kihallania, az hosszútávon fárasztó. Ez minden nagyobb zengésben veszélyt jelenthet, de Rondeau felvétele nem ilyen: nagyon tanulságos megfigyelni, hogy a nagy zengés ellenére mégis minden hang jól körvonalazott, köszönhetően a csembaló hangok nagyon határozott megszólalásainak, és természetesen a mikrofontechnikának. Ezért a lemez „egyvégtében” történő hallgatásakor sincsen nyoma a fül kifáradásának, így mind zenei, mind hangzás-esztétikai szempontból is egy nagyon figyelemreméltó kiadvány.

Várdai István – Velp (Hollandia), kapucinus templom

Szintén templomi felvétel, de szinte ellentéte az előzőnek. Itt a templom zengése nagyon visszafogott, mintha csupán távolról kísérné a cselló hangjait, ám a kettő mégsem válik külön, a finom lecsengés természetes következménye a hangoknak. Még régebben Jordi Savall egy zenés dokumentumfilmjében leült egy templom szentélyében kezében a gambával, meghúzott egy hangot, bemutatva hallgatóságának, hogy – ahogyan fogalmazott – „a templom milyen szépen válaszol a hangszerének”. Az akusztika tudománya is ismeri a „teremválasz” fogalmát, hiszen valójában egy hangtér mintegy párbeszédet folytat a hangszerrel: a hangszer kérdez, a terem válaszol. Ezen a gyönyörű felvételen a hangtér válaszai szinte körbefonják a csellót, sajátos színnel felöltöztetve az egyébként is gyönyörű hangzású hangszert. Kivételesen szép csellófelvétel.

A leírt néhány példa jelzi, hogy ami „templomi akusztika” megjelöléssel általánosságban él a köztudatban, az valójában egy igen változatos, sokszínű hangzási környezetet takar, ahol – építészeti és belsőépítészeti okokból – nagyon szélsőséges akusztikai tulajdonságokkal lehet dolgunk, emellett az évszázadok alatt határozott változás-tendenciák is megfigyelhetők. Pl. az alacsony frekvenciákon (azaz a mély hangoknál)

Várdai István

a középkori templomok utóhangos ideje akár 8–10 másodperc is lehet, extrém esetekben (pl. a Kölni dóm) 13 másodperc, s ebben a frekvenciatartományban van egyben a zengés maximuma is, mert a magasabb frekvenciákon ez az érték már jelentősen csökken. Ebből ered e templomok meglehetősen mély-tónusú hangzása. A barokkban a karzat-beépítések, fa díszítőelemek, a padok és az alájuk helyezett deszkaburkolatok révén a mély hangoknál a zengés jelentősen csökkent, s kb. 5 másodperc körüli maximális értékük átvődött a közepes frekvenciákra (kb. a 400–1000 Hz-ig terjedő tartományba). Ebből ered e templomok nagyon tiszta, világos hangszíne, s talán az is érthető, hogy a Bach orgonaművek is itt szólnak a legszebben, míg egy gótikus templomi előadásuk problematikus lehet. Továbbá különösen is szépen szólnak a fakazettás mennyezetű protestáns templomok, ami egyértelműen a fatáblák alacsonyfrekvenciás elnyelésének köszönhető. Ebből látszik, hogy a templomokat illetően a hangmérnökök (és természetesen az előadóművészek) akusztikai szempontból is milyen gazdag választékból dönthetnek el egy-egy hangfelvétel helyszínét. S ebben a tekintetben a templom utóhangos ideje csupán egy szempont a sok közül, hiszen előfordul, hogy a felvétel karakterét nem is a jól érzékelhető utóhangos, hanem a különlegesen karakteres hangszínezet teszi széppé és izgalmassá.

* * *

Az elemzett hangfelvételek adatai:

- Carl Heinrich Graun: Der Tod Jesu. Capella Savaria, Németh Pál. Hungaroton, katalógusszám: HCD 32679
- Cantate Domino. The Sistine Chapel Choir, Massimo Palombella. Deutsche Grammophon – Universal, 4795300
- Chopin művei David Fray (zongora) előadásában. Erato/Warner – Magneoton, 9029589647
- J. S. Bach: Imagine. Jean Rondeau (csembaló). Erato/Warner – Magneoton, 2564622009
- J. S. Bach: Csellószvittek. Várdai István (cselló). Brilliant Classics – Karsay és Társa, 95392BR

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

ÁBRAHÁM MÁRTA – DUKAY BARNABÁS: RÉSZLETEK AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGBÓL
BioBach-Music Könyv- és Zeneműkiadó
Budapest, 2017.

2015 tavaszán, Johann Sebastian Bach születésének 330. évfordulója alkalmából a kiadvány szerzőpárosa interaktív előadást tartott a Zeneakadémián Bach korszakos remekéről, a d-moll partita zárótételéről, a Ciacconáról. A Sólyom László támogatásával megjelent (CD-mellékletet is tartalmazó) könyv nagyobb nyilvánosságot ad az ott elhangzottaknak. A már a címdoldalon olvasható alcím egyértelműsíti nemcsak a vizsgáldás tárgyát, hanem azt a szemléletmódot is, amely egyszersmind kalauz Dukay Barnabás zeneszerzői világához: Az idő és a jellem tisztulása, a szeretet kiteljesedése, együttműködés az égi akarattal Johann Sebastian Bach hegedű-Ciaccona-jában. Fontos szempontot tudatosít az olvasóban az előszó: „Írásunk annak ellenére, hogy esetenként tudós módon közelít tárgyhöz, nem zenetudományi értekezés. Elsősorban művészi alkotás, ami egy zeneszerző és egy hegedűművész közös elméleti és gyakorlati vizsgálódásának eredménye.” Ugyanez a kettősség, az elméleti szakember és az előadóművész komplementer duója jelentkezik abban is, hogy a kötet lektora Dolinszky Miklós és Ránki Fülöp. Megható olvasni a kötet hátoldalán a fiatal zongoraművész lelkes ajánlását – érdemes ezzel kezdeni a benne foglaltakkal való ismerkedést. Érdemes előre tudni, hogy Dukay zeneszerzőként közel érzi magához Leoninus alkotói atti-

túdját és maradéktalan elismeréssel adózik Ockeghem művészetének. Kifejezőmódján túl világlátásában is ahhoz az egykori szemléletmódhoz kíván tartozni, amelyben a zene a „septem artes liberales” része volt, az egyes kompozíciók pedig korántsem a szerzői önkifejezésnek adtak teret. E végiggondolt életszemlélet birtokában Dukay előadóként (kötetünk esetében: szerzőként) sem vállal didaktikus közlésmodokat, meggyőződéséből fakadóan gyakran nyilvánításnak hatnak megállapításai. A „máshonnan” közeledő zenész-olvasó nemegyszer berzenkedhet (pusztán az akusztikus kontrollra hivatkozva is) – például a hangközők szimbolikus értelmezésénél, ahol a jelentéstartományok jelképi tartalmának meghatározásakor nem tesz különbséget egyazon hangköz kis és nagy alakja között. A lassú-figyelmes, végiggondoltan olvasás alapfeltétel, hogy ráhangolódhassunk a szerzők gondolatmenetére.

A Bevezetés alap-információkat ad a nem-muzsikuss olvasóknak – mert a könyv aligha csupán szakmai érdeklődőknek készült. Bár a későbbiek során kiderül: bármilyen sokrétűen illusztrált is a mind részletesebb elemzés, érdemes kottával – lehetőleg urtext-kiadvánnyal – együtt követni a leírtakat. Az elemzések nagyrésze a formára, a kisebb-nagyobb zenei egységek időbeli tagolására koncentrálnak: struktúra-analízis. Megkü-

lönbötetett figyelem jut az aranymetszés-aránynak, amely különböző léptékekben egyaránt kimutatható. Itt kell megjegyezni: csakúgy, mint a számszimbolika és más misztikus összefüggések esetében, nem kerül boncolgatásra, hogy milyen mértékű lehet ezek alkalmazásának a tudatossága Bach művészetében. Semmiféle részletező elemzéssel nem feltárható az a lényeg, amitől Bach zenéjét páratlan jelentőségűnek értékeli az utókor. A papírforma szerint csodálatosan kielemezhető művek korántsem mindig vizsgáznak remekműként a gyakorlatban; függetlenül attól, hogy szerzőjük milyen szándékkal-megfontolással komponálta őket. A zsenialitás (tekinthetjük Isten adományának) mérhetetlen! Az imponáló „minden hanggal elszámolni-tudás” készítse a gyakorló és elméleti muzsikuskokat egyaránt arra, hogy ne elégedjenek meg a hangok lejátszásával, a kottakép hangzó életre keltésével, hanem keressék a hangokba kódolt mélyebb-rejtettebb szerzői üzeneteket. Érdemes ezt tenni olyan esetekben is, amikor nem történetileg remekművé avatott kompozícióról van szó.

A Partita hangfelvétele Ábrahám Márta előadásában remek nyersanyag ahhoz, hogy a nem hangszeres kottaolvasók is ráérezzenek arra, hogy érdemes és lehet „többdimenziósan” olvasni a hangjegy-folyamokat. A hegedűsök számára pedig készítés arra, hogy ki-ki próbálja meg azt kifejezésre juttatni játékaival, hogy számára mit jelent (mit mond) a zeneszerzői üzenet. Vagyis hogy azt adja tovább, amit megértett a műből.

Fittler Katalin

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

★★★★★

●●●●●

●●●●○

●●●○○

●●○○○

●○○○○

Remekmű

Kiváló

Jó

Átlagos

Elfogadható

Gyenge

ROBERT SCHUMANN MŰVEI

Farkas Gábor – zongora

Robert Schumann – aki pályája kezdetén maga is zongoraművésznek készült – harmincéves koráig csaknem kizárólag kedves hangszerére komponált. Darabjainak többsége karakterdarab, melyekben gyakran megjelentek a széleskörű irodalmi műveltséggel rendelkező zeneszerző olvasmányélményei. A karakterdarabokból összeálló ciklusok arra is alkalmat adtak alkotójuknak, hogy az érzelmek, indulatok, ezernyi hangszín kavalkádját komponálhassa meg egyetlen darabban. Ezért is nehéz Schumannt játszani, ahol pillanatról pillanatra változik minden, ráadásul a technikai kivitelezés mellett az is hatalmas kihívást jelent az előadó számára, hogy érzelmileg is összefogja a kis darabok folyamát. Farkas Gábor lemezén a német zeneszerző C-dúr arabeszkjét (op. 18) öleli át két monumentális sorozat, a Carnival (op. 9) és a Szimfonikus etűdök (op. 13). A Carnival nemcsak a zeneszerző, hanem a zongorairodalom egyik legnépszerűbb darabja is, ahol a farsangi mulatság álarcai mögé rejtőznek a kitalált és valós személyek. Farkas főlényes technikájának és érzékeny hangképzésének köszönhetően szinte a szemünk előtt vonulnak fel többek között a commedia dell'arte hagyományos figurái, Chopin és Paganini, sőt az Eusebius és Florestan tételekkel zenei önarcképét is „megfestette” a zeneszerző. A zongoraművész az első perctől kezdve az utolsóig magabiztosan uralja a zenei folyamatokat, az ujjai alatt életre kelt karakterek hatásosak és színesek. A másik nagy momentum, a Szimfonikus etűdök tizenkét variációja – zenekari hangzást imitálva – különböző zongoratechnikai feladatok elé állítja Farkas Gábort, aki könnyedén veszi a nehezebbnél-nehezebb technikai akadályokat. A C-dúr arabeszk előadásában pedig Schumann poétikus-lírai oldalára is rávilágít.

Kovács Ilona

Hungaroton
HCD 32798

A NAGY FÚGA

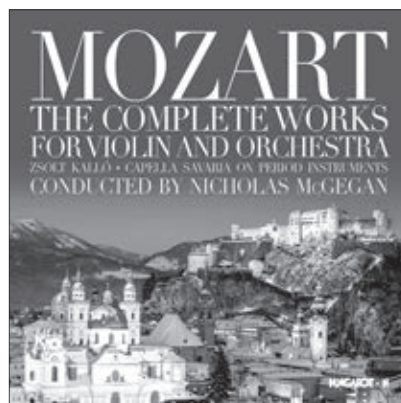
Simon Izabella, Várjon Dénes – zongora

A megörökített intimitás – így jellemezhetjük ezt a különleges kamarazenei felvételt, amely egyszersmind a zeneirodalom méltatlanul ritkán játszott értékeire is felhívja a figyelmet. Schumann Hat kánonikus etűdje (Op. 56) Debussy kézzongorás átíratában csendül fel; Schubert a-moll négykezes tételében (Op. posth. 144) rácsodálkozhatunk a kompozíció hangnemtervének izgalmasságára. Kikerül a vonósnégyes-verzióban is népszerű c-moll fuga árnyékából Mozart g-moll fúgája (K. 401) – így érünk el a zenei kirándulás célpontjához, Beethoven Nagy fúgájához (Op. 134). A kamarazene terén is elkötelezett művészpárra elképesztően homogén játéka azt tanúsítja, hogy közös zenei elképzelésük valósul meg ebben az interpretációban. Nyilvánvaló számukra a szerzői „üzenet”, amit magától értetődő közvetlenséggel keltenek hangzó életre. A napjainkban már-már elkoptatott „művészi alázat” gesztusa náluk alapállás. A felvétel szépségében jelentős szerepe van a zenei rendező Tóth Ibolyának és a hangmérnök Bohus Jánosnak. Olyan hangrögzítési körülményeket teremtettek a Zeneakadémia Nagytermében, hogy a hallgató érezheti a koncertélmény egyszerűségét, ugyanakkor felerősödik a személyes megszólítottság. A megismételt meghallgatások során a technikának kizárólag az áldását élvezhetjük – bármiféle hatásnövelő beavatkozás nélkül. A mikrofonok ezúttal csupa hasznos-értékes mozzanatot engedtek rögzíteni. Történt mindez olyan kontrollált érzékenységgel, ami anélkül őrzi meg a két művész zenei kifejezőmódját, hogy a dinamikai skálát szűknek éreznék. Együttesen „mondják el”, jól artikuláltak, a beszéd közvetlenségével mindazt, amit a művekről megosztani szándékoznak a potenciális érdeklődőkkel.

Fittler Katalin

Hungaroton
HCD 32797

MOZART MŰVEI HEGEDŰRE

ÉS ZENEKARRA

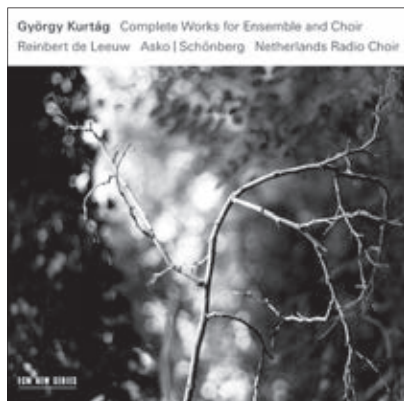
Kalló Zsolt – hegedű, Capella Savaria,
Nicholas McGegan

Amikor a korhű hangszeres régizene-játás kultúrája a lemezkiadók körében is szába szökött, nem ok nélkül kerestek alternatív stúdióhelysínket a producerek – számos remek akusztikával bíró templomra, régi fogadó- vagy bálteremre bukkanva. Ezek az idők során bejáratott koncert- és felvételi helyszínné lettek. A csillapított lemezstúdiók hangzása túl száraznak és sterilnek bizonyult, a modern hangversenytermek pedig személytelennek és anakronisztikusnak hatott. Az új játszóhelyek nagyobb, sokszor jellegzetes visszhangja azonban sajátos hangulatot kölcsönözött a lemezeknek is. A Capella Savaria újabb kiadványai a szombathelyi Bartók Teremben készülnek, s bár számos CD-jüket volt alkalommal kommentálni, a hangzásuk sosem tűnt ennyire inadekvátnak, mint e Mozart dupla korong esetében. A hegedűversenyek hangzásaránya igen kényes, így ha a magánzólam nem emelkedik ki megfelelően a zenekarból vagy hangszíne reménytelenül fakó, oda az élmény. Márpedig itt ez történik. Kalló Zsolt szólója sápadt és szürke, de ezért csak részben okolható a hangzás. Maga a szólista sem viselkedik igazi szólistaként, nem kéri a figyelmünket, hanem iskolásan, talán valamiféle félreértett kottahűség jegyében, hangról hangra lépeget a kottában, mintha csak egy bemaigolt leckét mondana föl. Bach, Vivaldi, Haydn és Mendelssohn hegedűversenyei után itt érezni leginkább a hangszer, a művész és a zenei kommunikáció ellentmondásos viszonyát. A Nicholas McGegan vezette zenekari kíséret kénytelen ugyanazt a hátrányt szenvedni: bár összjátékuk alapvetően szép és egységes, mégis kopottnak és aggasztóan vértelennek hat, melyért egyaránt kárhozzatható a zenészek bátortalansága és terem fojtott, előnytelen akusztikája.

Balázs Miklós

Hungaroton
HCD 32761-62 (2 CD)

**KURTÁG GYÖRGY ÖSSZES MŰVE
ENSEMBLE-RA ÉS KÓRUSRA**
Holland Rádiókórus, Asko/Schönberg,
Reinbert de Leeuw ●●●●●

Kurtág György kisegyüttesre írt és vokális kompozícióinak összkiadása a kortárs zenét propagáló német ECM kiadónál jelent meg – tizenegy művet hallunk három lemezen. Kurtág egyéni hangú zeneszerző, zenéje mindig friss, legyen szó a talán legismertebb ciklusáról, a Játékokról vagy a versenyművekről, kamarazenei darabokról. Kurtág darabjai sokszor aforisztikusak, a pillanatnyi érzést pillantásnyi zenével fejezi ki. Nincs felesleges ütem vagy hang – hallgassuk meg A boldogult R. V. Truszova üzenetei ciklust vagy a lemezen szereplő többi, töbttételes vokális művet. A nagy(obb) formák ugyanígy komptaktak, a hangzásvilág mindig tartogat meglepetéseket, a hangszerelés rendkívül kifejező. Rácsodálkozunk a szerző világára, sokszínűségére: Kurtág - a játékos, Kurtág - a szatirikus-ironikus (az Alkohol című dal) Kurtág - a gyermeki. Csodálatos, nagyon mély mondanivalót rejtnek a hosszabb lélegzetű hangszeros darabok. Elgondolkodtat, filozófiai mélységű a Samuel Beckett utolsó szövegére írt Mi is a szó című mű. A bő kétórányi válogatás tolmácsolása nagyszerű; a szólisták, az együttes, a kórus láttatják a zenét, a hangszínéi varázslatosak, a dalok a szó és zene egységében szólalnak meg. A magyar nyelv ugyan kihívásokat tartogatott az énekesek számára, de a magyar, orosz, angol, román nyelvű művek szövegét olvashatjuk a kísérőfüzetben. Autentikusnak tekinthetjük a három évig készült lemezt, Kurtág (ha nem is a stúdióban, de) végigkísérte a felvételeket, így Reinbert de Leeuw karmester Kurtág elképzeléseit tolmácsolja. Nem lehet egy művet, tételt kiemelni, mert mindegyik más hangulatot hív elő, más dimenzióba viszi a hallgatót.

Lehotka Ildikó

ECM Records – Hangvető
ECM 2505-07 (3 CD)

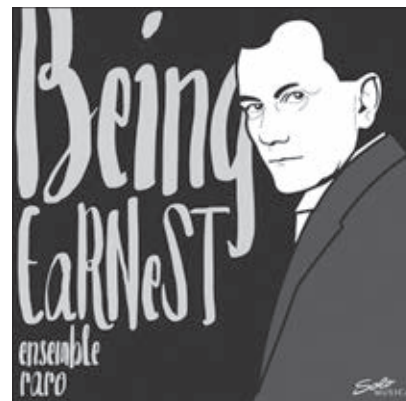

SZENTPÁLI ROLAND: OVER THE EDGE
Szentpáli Roland, Gyivicsán György,
Roger Bobo, Szabó Ferenc ●●●●○

A szerzői kiadásban megjelent CD megannyi tanulsággal szolgál. Szép példája annak a muzsikusi kreativitásnak és aktivitásnak, amely arra inspirálja valamely hangszer kiválóságát, hogy interpretációs tevékenységét alkotómunkával egészítse ki. Szentpáli Roland pályája azt is példázza, hogy a nemzetközi versenyen való „kiugrás” kiszámíthatatlan lehetőségek tárháza. Az immár világhírnévre örvendő muzsikusként könnyen talál együttműködő partnereket, legyen szó műveinek előadásáról, kottaként vagy hangfelvételen való megjelenítéséről. Zenekari muzsikusként szerzett stílusai tapasztalatai pótolhatatlan mesteriskolát jelentettek, a kamarazene formációkban pedig a „hangszerszerűség” kritériumaival szembesülhetett. Bár több műfajban kipróbálta magát, rendre visszatér a mély rézfúvós hangszerek tetszetős hatásos repertoárjának gazdagításához. Harsonaszó-lóihoz remek előadót talált Gyivicsán György személyében, fúvószenekarként pedig a Szabó Ferenc vezette győri, hivatásos muzsikusból álló együttes népszerűsíti műveit. Új felvételének hallgatója asszociációkat kereshet ismerős fordulatokhoz, ritmikus faktúrákhoz. Angol szövegértését is fejlesztheti – minél többet megtérve a narrátor (Roger Bobo) szövegéből. Mert a művekre vonatkozó ismertetést nem kap – a rendelkezésre álló helyet a kihajtható borítón a szereplők életrajzán túl a közreműködő együttes tagjainak felsorolása tölti ki. Pedig a Trombone Scenes két tételének a címe méltán kelti fel a magyar hallgató kíváncsiságát: Szarka, kalap, laposüveg; Egyszer jön a kutya. A tubásoknak izgalmas kihívást jelenthet a virtuozitást megcsillogtató, ismert zenei anyagot feldolgozó Car-men-fantázia.

Fittler Katalin

Szerzői kiadás
katalógusszám nélkül

**BEING ERNEST – DOHNÁNYI ERNŐ
KAMARAMŰVEI**
Ensemble Raro ●●●●●

A 2004-ben alapított Ensemble Raro négy lelkes ifjú muzsikusaknak (Diana Ketler – zongora, Alexander Sitkovetsky – hegedű, Razvan Popovici – brácsa, Bernhard Naoki Hedenborg –gordonka) célkitűzése között szerepelt, hogy a kamarazene bensőséges pillanataiból elsősorban olyan műveket játsszanak, melyek eddig nem kerültek be a hangversenyprogramok fő sodrába. 2011-ben új tagok csatlakoztak az együtteshez (Daniel Rowland – hegedű, Thorsten Johans – klarinét és Olivier Darbellay – kürt), ennek köszönhetően pedig jelentősen kitért a megszólaltatható művek palettájára. Így már semmi akadálya nem volt annak, hogy két olyan Dohnányi-művet is rögzítsenek – az esz-moll zongorásötöst (op. 26) és a C-dúr szextettet (op. 37) –, melyek ugyan kiemelkedő helyet foglalnak el a zeneszerző életművében, mégsem váltak alkotójuk gyakran előadott darabjaivá. Az esz-moll kvintett még manapság is szerényen meghúzódik az előkelő op. 1-es sorszámmal viselő c-moll zongoraoötös árnyékában, pedig maga Dohnányi is úgy nyilatkozott, hogy a népszerű első kvintettel szemben sokkal többre becsüli a másodikat, az esz-mollt. Tény, hogy nehezebben adja meg magát az utóbbi, vallomásos hangvételével, széles érzelmi amplitúdóival, balladaszerű szaggatottságával és különleges tételformáival. Az Ensemble Raro tagjai remekül ráéreztek a mű egységére és mintaszerű tolmácsolásban tárják fel annak rejtett szépségeit. A korongon szereplő másik Dohnányi-műben hat különböző hangszer olvad össze egy egészen sajátos hangzássá úgy, hogy a muzsikuskok ugyanakkor pazar szólokkal mutathatják meg virtuozitásukat. Virtuóz a komponista is, aki a zenében nem ismer lehetetlent: a jazzt idéző, 2/4-es zárótételbe beleszóvi kedves táncát, a 3/4-ben lüktető keringőt.

Kovács Ilona

Solo Musica – Mevex
SM 250

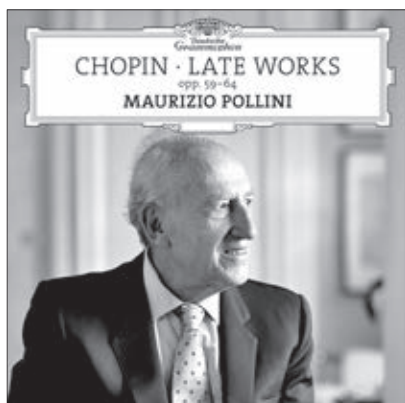
SOÓS ADRIENNE ÉS IVO HAAG – ZONGORA

Brahms és Schumann művei ●●●●●

Szereti Ön Brahmsot? A pozitív válasz Soós Adrienne és Ivo Haag részéről hallhatóan magától értődő. Lemezükkel izgalmas szellemi kalandozást ígérnek azoknak, akik szeretnek népszerű kompozíciót egy eddig ismeretlen oldaláról felfedezni vagy éppen egy jól ismert szerző kevésbé ismert művére rácsodálkozni. Mindkettőre találunk példát a magyar-sváji művészpár CD-jén: előbbire Brahms I. szimfóniájának a szerző által készített négykezes átíratát. A sokat játszott szimfóniát csak az első pár pillanatban szokatlan kissé zongorán hallani. Néhány perc elteltével azonban egyet érthetünk Haaggal, aki a lemezkiadás közölt interjúban úgy véli, hogy zongoraátírat vagy -adaptáció helyette a zongora-verzió elnevezés, hiszen a mű két egyenértékű interpretálásáról van szó, akár zenekaron, akár négy kézzel megszólaltatott zongorán hangzik fel. Az előadók precíz, ugyanakkor ihletett játéka több apró részletet is más megvilágításba helyez, és olyan pillanatokat fedezhet fel magának a hallgató, melyek egy zenekari előadásnál talán nem kerülnek ennyire előtérbe. Brahms Schumann iránti tiszteletét több darabjába is beleszőtte. Kevésbé ismert, ám mindkét zeneszerző életrajzában fontos szerepet tölt be az a variációsorozat, melynek témáját már „angyal-hangok” súgták az érzékeny idegrendszerű Schumann-nak. Brahms öt évvel Schumann halála után, barátjára és mentorára emlékezve írta tizenöt variációból álló kompozícióját – négykézzre. Végül a két zongoraművész programjának megkomponáltságát kerekíti le, hogy Schumann-művekkel zárják a lemezt: a hat kis darabból álló Kinderball különböző táncai a hányatott sorsú zeneszerző boldog, gondtalan, olykor bájosan naiv arcát mutatják meg.

Kovács Ilona

Telos Music
TLS 219

CHOPIN: KÉSŐI MŰVEK (OPP. 59-64) Maurizio Pollini – zongora

●●●●○

Van késői Beethoven és Liszt, még késői Schubert-ről is lehet beszélni, s más értelemben késői Schumann is említhető, de késői Chopin nincs – már mint stílus tekintetében. Viszont mégsem indokolatlan a cím. Alighanem Pollini az, aki más-képp közelít ma már Chopinhez, mint korábban. Távolról, esetleg a késői Beethoven vagy Liszt modorára emlékeztető jelleggel. Semmiképp sem azt a tiszta, nagyon kontrollált és ideális formára kihegyezett, majd azt meg is valószínűítő játékot halljuk, amit megszoktunk tőle. Mintha több volna most a pedál, erősebb volna a basszus, bár ez részben eredhet a hangmérnökölt is. Mintha most több volna az esetlegesség, erősebb volna a szubjektivitás. A megszokottnál kevésbé acélos, kevésbé tiszta áttekintésű a játék. Érdekes a váltás egy másik tekintetben is, amire ez már a második példa Chopin és Pollini esetében. Korábban tematikusan vett fel Chopin-műveket, Ashkenazytól eltérően, aki vegyes műsorokkal jelentette meg Chopin-lemezeit, s ezekből állították össze aztán az egyes műfajok teljes sorozatait. Pollini most sok újat vett fel (három keringő, hét mazurka) néhány ismétléssel (Barcarolla, Polonéz-fantázia, két nokturn). Ez a játék annyira más, hogy a korábbi teljes sorozatok keringőkkel, mazurkákkal és a két koncerttel való kiegészítése még lehetséges – és felettebb kíváncsú is – ugyan, de alighanem új fejezetként állna előttünk. A hangzás nem szikár, egészében véve azonban van valami kései jelleg abban, ahogy a tökélet korábban olykor hűvösségtől sem mentesen kerülgető Pollini tágabb teret ad a keresésnek, a felfedezésnek, a játéknak. Jobban hagyja a hangzás kavargását, az idő hullámlását, a dinamikában tágabb teret enged az alakulásnak.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
4796127

LISZT ÉS BEETHOVEN MŰVEI

Khatia Buniatishvili – zongora, Izraeli Filharmonikus Zenekar, Zubin Mehta

●●●●○

Az egyetlen dolog, ami megfosztja Khatia Buniatishvili és Zubin Mehta Liszt-Beethoven DVD-jét a tökéletől, az a Sonytól egyáltalán nem feltételezett gyenge képminőség. Bár két sokat játszott versenyműről van szó, az is kár, hogy a lemezkiadás voltaképpen csak a tételek felsorolását tartalmazza. Mindezen gyatraságok természetesen nem befolyásolják számottevően azt az élményt, amit Liszt A-dúr és Beethoven C-dúr zongoraversenyének meghallgatásával nyerünk. Két hihetetlen karizmájú művész találkozásának vagyunk tanúi. Mehta 1936-ban született és káprázatos karriert tudhat maga mögött, az idén harmincéves Buniatishvili pedig üstökösként robbant be néhány éve a nemzetközi hangversenyéletbe. Generációs különbségeik ellenére ugyanazt a nyelvet beszélik a zenében, szinte megható látni azt a szoros lelki együttműködést, ami a két muzsikusként létrejött. A DVD két – Tel Avivban felvett, az Izraeli Filharmonikus Zenekar közreműködésével készült – élő hangverseny felvétele, ahol nincs vágás, nincs javítás, csak a koncert teljes valójában, ám nincs is itt szükség javításokra. A zongoraművész Liszt-hez való vonzódása az első perctől nyilvánvaló (első szólólemeze is egy Liszt-portré), a dirigens pedig mesterien követi zenekarával a szólista minden rezdülését. A szép oboa- és csellósólók még jobban kiemelik a szólóhangszer csillogását. A Beethoven-concerto kelőn pajos és vidám a szélső tételekben, elgondolkodó és komoly a lassú középsőben, és nincs hiány a bensőséges pillanatokban. Buniatishvili is érvényes az, miként ő jellemezte Mehtát: „megvan a képessége arra, hogy elhozza a belső béke és a szeretet érzését”.

Kovács Ilona

Sony Classical
88985369669

ANTON URSPRUCH ÖSSZES ZONGORAMŰVE

Ana-Marija Markovina

●●●○○

Anton Urspruch neve sokak számára ismeretlen, holott az 1850-ben született zeneszerző, karmester és zongoraművész a maga korában elismert volt, Lisztet is barátjának tudhatta. Urspruch számos műfajban alkotott: dalciklusokat, kamaraműveket, szimfóniákat írt a zongoraművek mellett, két operája is ismert. Urspruch nem hozott újat a zenetörténetbe, de zenei világa színes, kellemes – a szólószingora-összkiadás alapján. Kicsit tömény az első CD az Öt fantáziadarabbal: alig van halk rész, és olyan, amely nem világrengető dolgot akarna hirdetni, de ebben az előadónak is nagy szerepe van. Ana-Marija Markovina dübörögteti a zongorát, a piano-tartományt szinte teljesen elveti. A remekül megírt, hangulatos 22 német tánc előadása fantáziátlan, hiányzik a jóleső agogika, a megfelelő helyen lévő hangsúly, a formai tagolás (máskor túlzott egy-egy szakaszban). Jóval árnyaltabb a Variációsorozat, illetve az utolsó lemez darabjai, a kor divatos műfaji meghatározását használó morceau-k és a kétszer kétféle fűzér. Itt már a pianók is feltűnnek, a karakterek is igen tetszetősek. Ana-Marija Markovina játéka azonban ekkor is sokszor esetleges, a futamokból kifejejt hangokat, a nem pregnantis billentés több annál, hogy ne vegyük észre. A táncoknál is a hangerő dominál a zongoraművész jó játékában, a meglepő fordulatok előtt hiányzik a feszültségkeltés. Ana-Marija Markovina 2011-ben egy másik kiadónál lemezre vette a művek nagy részét, most újra rögzítették a darabokat, ezért is hiányolhatjuk a kifejezőbb játékot. Összkiadás esetében – különösen, ha alig, vagy egyáltalán nem ismert szerző műveit gyűjtik egybe – érdemes lett volna a darabokról is többet írni.

Lehotka Ildikó

Hänssler Classic – Karsay és Társa
HC 16015

BACH STORIES

Aleksander Dębicz – zongora,
Marcin Zdunik – gordonka

★★★★★

„Vásárlócsalogató” borító a sokféleképp értelmezhető címmel – és apró betűkkel a két előadó neve. Az albumon Bach-művek, valamint az előadópáros átiratában Bach-tételek, a második korongon prelúdium-jellegű improvizációkkal. A hallgatnivaló pedig olyan élmény, amelynek hatására azonnal megtanuljuk a két művész nevét. Életrajzokból kitűnik az ígéretes pályakezdet, ám Lengyelországból sem lehet könnyű betörni a nemzetközi élvonalba. Minőségi munkára viszont bárhol nyílik lehetőség – erről tanúskodik a mindössze négy nap felvételi idő alatt elkészült kétórányi zene. Ami az első pillanattól az utolsóig lebilincseli a hallgatót, az a zenélés őszintesége-életserűsége. Olyan spontaneitás árad belőle, mintha az adott időpontban épp azt szerették volna játszani. Talán ez lehet a kulcsszó, a JÁTÉK, amelyről tudjuk, hogy érdemes halálosan komolyan venni. Abba a zenén túli kategóriába sorolható, amelyből legismertebb a Kurtág-házaspár négykezes-koncertje. E különleges zenei világban az élet teljessége vesz körül; ugyanakkor áttekinthető ez a világ, biztonságos és gyönyörködtető. A „profán” környezetben is megőrződik a korálélőjátékok és kantáta-tételek szakralitása, szertartássá lényegül a zenehallgatás, amely ünneppé teszi a hétköznapiakat is. A legnagyobb művészek koncertjén lehet érezni azt a meghatározhatatlan, speciális koncentrációját a figyelemnek, amelyben életreszóló élmények születnek. Lemezhallgatáskor mások a körülmények – és ritka az olyan produkció, amely képes első hallgatáskor hasonló „viselkedésre” készíteni a hallgatót. Ez olyan! Der Dichter spricht – mondhatnánk Schumann tételcímét kölcsönözve, amikor részesülünk ebből a tartalmát tekintve Musikalisches Opferből.

Fittler Katalin

Warner Classics – Magneoton
01902 958401

MOZART: GRAN PARTITA

A Londoni Szimfonikus Zenekar fúvósai

●●●●●

A szerenád/divertimento W. A. Mozart korának szórakoztató célú műfaja volt, többnyire alkalmi jellegű, éppen ezért kötetlen tételek számú és időtartamú. Ennek az alkotói szabadságnak is köszönhető, hogy Mozart salzburgi működésének idején a szerenád a szabad kísérletezés terepévé vált alkotói műhelyében, többek között itt próbálta ki azokat az – elsősorban hangszertechnikai – újításokat, melyeket a mannheimi mesterek műveiben tapasztalt. Egyik remekbe szabott, e műfajban írott monumentális alkotása a Gran partita (K. 361), amelynek már hangszerösszeállítása is unikum. Annyira az, hogy Szerenád tizenhárom fűvös hangszerre címmel is szokták emlegetni, noha a két-két oboa, klarinét, basszetzürt, fagott és a négy kürt mellett tizenharmadikként nem egy fűvós, hanem a nagybőgőnek írt még egy szólót a komponista. A mű legújabb, hangversenyen készült felvételét a Londoni Szimfonikus Zenekar tagjaiból alakult együttes nyújtja át. Mozart számos hangszín-kombinációt kevert ki a hangszerekből, és az érzékeny interpretációt hallgatva ámulhatunk igazán, mennyire jó ismerője volt a zeneszerző az akkoriban még újdonságnak számító klarinét és a basszetzürt „lelkének”. Az előadók sok részletszépséggel és remekbe szabott összjátékkal ajándékoznak meg, például a második menüett ländler idéző ízes népiességgel, vagy a Finale sodró lendületével. Teljes mértékben egyetérthetünk tehát az Amadeus-film öreg és elfeledett Salierijével, aki a film fikciója szerint éppen a Gran partita Adagio tételét hallgatva döbbsen rá Mozart zsenialitására. E megállapítást maximálisan alátámasztja az oboa, a klarinét és a basszetzürt olyasfajta érzelemgazdag együtt éneklése, ami a jelen lemezen hallható.

Kovács Ilona

LSO – Mevex
LSO 5075

NEW ERA – STAMITZ, DANZI ÉS MOZART MŰVEI

**Andreas Ottensamer – klarinét,
Kammerakademie Potsdam** ●●●○○

Szomorú egybeesés, hogy aznap, mikor ezt a lemezt kézhez kaptam, elhunyt Ernst Ottensamer, a Bécsi Filharmonikusok szóólóklarinétosa, Daniel és Andreas apja. Daniel is apja zenekarának szólistája, Andreas pedig a Berlinieké. Andreas első szóólalbumát a Deccánál a mannheimi iskolának szentelte – innen a cím. Véleményem kettéválk Andreas Ottensamer hangszeres tehetsége és részben hangszeres játéka, illetve a zenélés szélesebb értelemben vett modora, ezzel a választott területhez való kapcsolat tekintetében. Ottensamer kiváló, virtuóz, választékosan és izgalmasan játszó klarinétos. Mozartnál különösen adekvát könnyedség van benne, mintha bizony a világ legtermészetesebb dolga volna ezeket a darabokat ilyen könnyedén előadni. A mannheimi iskola a korábbiakat felülhaladó zenekari játék révén vált fontossá, ám a megnyerő klarinétjáték mellett ezúttal a zenekar egyáltalán nem remekel. A maga nemében persze nem rossz a Kammerakademie Potsdam, de elég manieristán, sietősen, relatíve keményen játszanak. A tempók is túl gyorsak. Mihez képest? – kérdezhetni persze. Elismerem, siet a világ is körülöttünk. Rekonstruálni a mannheimi iskola hangzását nem lehet, de érzékeltetni talán igen, ám megítélésem szerint egyáltalán nem így. Mozarttól sem átdolgozást, hanem egész művet tettem volna a programba (egy Danzi-félét és két mait hallunk), bár ezek is érdekesek – Emmanuel Pahud és Albrecht Mayer remek partner. Mindenesetre nem kiegyensúlyozott a program. Nem vitás, hogy korunk egyik kiemelkedő tehetségű klarinétosát halljuk, azonban nekem túl külsődleges a játék, minden hangszeres és általános zenészi erény ellenére sem elég mélyek ezek az interpretációk. *Zay Balázs*

Decca – Universal
4814711

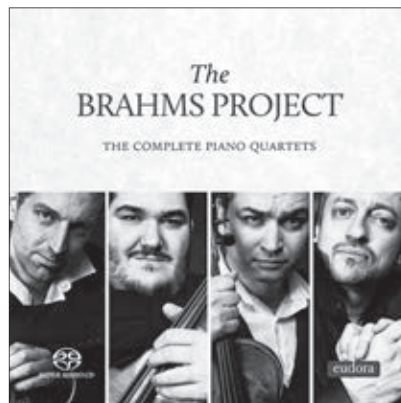

DVOŘÁK: STABAT MATER

**Nakamura, Kulman, Spyres, Park;
Cseh Filharmonikusok, Jiří Bělohlávek** ●●●●●

Szomorú hír érkezett nemrég: elhunyt Jiří Bělohlávek. S közben megjelent Dvořák Stabat Materéről készített lemeze. A dupla albumot hallgatva váratlan esemény történt velem: megszerettem ezt a művet. Ezt elérnie eddig nem sikerült egyetlen karmesternek sem, akik egyébként rendre Dvořák műveinek kiváló előadói. Míg Dvořákot és sok kevésbé kedvelt művét nagyon szerettem, két nagy egyházi alkotásához nem sikerült igazán közel férköznöm. Bělohlávek keze alatt addig általánosnak érzékelt részek keltek életre, feltűnt a mű odáig jobbára rejtőzködni látszó inspirációja. Bělohlávek a mű mélyére tudott hatolni, és a benne rejlő sok-sok értékes zenei gondolatot érzéketlen módon tudta megformálni. A Cseh Filharmonikusok kivételes hangzása nem újdonság, de ezúttal még a megszokottnál is finomabban zenélnék. A mű mint szép felületű, szép formájú szobor áll előttünk. Kiderült, mennyire invenciózus ez a mű. Tele van szépséggel, csak ki kell bontani, észre kell venni. Szomorú darab, szubtilis vigasztalás járja át. Dvořák lánya halála után kezdte írni, s mire befejezte, két másik lánya is meghalt. Állt az apa keservében. És mennyire finom mű született közben! Míg látszólag olyan a darab, mint kora néhány nagy bazilikája – melyekre mondhatni, hogy szépek, de nem igazán egyediek és kivételesek –, ezúttal felsejlik megannyi kivételes részlet, melyek fényében a róla alkotott vélemény egészében változik meg. Már késő, így csak elméletileg képzelhetjük el, milyenek lehetnének Bělohlávekkel pl. Elgar oratóriumi. A négy szólista jó, de kimagaslík Elisabeth Kulman mezzoszoprán. Remélem, hogy a zenekar archívumában még vannak Bělohlávek vezényletével készített, kiadható felvételek. *Zay Balázs*

Decca – Universal
4831510

THE BRAHMS PROJECT

Johannes Brahms zongoranegyesei ●●○○○

Hívogató címmel jelent meg a szerző mindhárom zongoranegyese dupla lemezen, spanyol művészek tolmácsolásában. Brahms kamarazenéje bámulatos, a hallgató mindig rácsodálkozik egy-egy szakaszra, dallamra, harmóniára. 1861-ben írta Brahms az első zongoraötöst, a bemutatón nem kisebb művészek játszották a zongora- és hegedűszólamot, mint Clara Schumann és Joachim József. Egy évvel később került sor a második zongoranegyes első előadására; a szerző leghosszabb kamarazenei művének premierjén Brahms ült a zongoránál. A harmadik darab jóval később, 1875-ben készült, Werther néven is illetik szomorkás-borongós hangulata miatt. Brahms ebben a kompozícióban is él a nevek és a zenei hangok azonosításával, Clara Schumann iránti reménytelen szerelmét fejezi ki. Kamarazenét játszani nem könnyű, a művészek habitusa, a darabról alkotott elképzelésük, az egymásra figyelés nagyon fontos. A négy művész tolmácsolása meglepő. Az első darabot hallgatva olyan érzésem támadt, mintha Augiász istállójában volnék; bizonytalan vonós játék, pontatlanságok sora tarkította a félénk interpretációt. Az unisonókat (a többi darabban is) mintha kezdők játszanák. A másik két zongoranegyes talán jobban megfogott, de nagyon kevés az olyan szakasz, melybe a hallgató bele tud fedkezni. Valami mindig elvonja a figyelmet – a tempóból való kiszakadás, csúnya hangzás, kilógó hangok és számos egyéb ok, nem hullámszik a zene, fantáziátlan az előadás. A műveket a zongorista tartja össze. Bátorságra vall, hogy a négy művész rögtön összkiadásban gondolkodott, érdemesebb lett volna bemutatkozó lemezeként több szerző műveit bemutatni. „A német romantika kamarazenéjének csúcspontját” akarták bemutatni az előadók – nem sikerült. *Lehotka Ildikó*

Eudora
EUD SACD 1701

MUSZORGSKIJ ÉS PROKOFEV MŰVEI
Gürzenich-Orchester Köln,
Dmitrij Kitajenko

●●●●○

Boszorkányszombat, halál és csata – e három fogalom köré csoportosul a lemez zenei anyaga, melyen két Muszorgszkij- és egy Prokofjev-darab hangzik el. Az olvasó e három kulcsszó alapján minden bizonnyal a művek címeit is sorolja. Muszorgszkij kalandos keletkezéstörténetű szimfonikus költeménye, az Egy éj a kopár hegyen most az eredeti zenekari verzióban szólal meg. Igen érdekes különbségeket hallunk a (harmadik) Rimszkij-Korszakov-féle, közismertebb változattal összevetve. Érdekesége, hogy baritonszólo és kórus is helyet kapott a darabban. Ugyancsak figyelemre méltó Muszorgszkij első hangszere műve. A négytétles A halál dalai és táncai eredetileg dalciklusnak készült, többen készítették zenekari lejtétet is a zongoraszólamból – Edison Denisovét választották a felvételhez. Prokofjev Alekszandr Nyevszkij kantátája felkérésre íródott, Eisenstein A jégmezők lovagja című filmjéhez. A héttétles darab remek, rendkívül kifejező – ahogy a Muszorgszkij-darabok is. Prokofjev kantátája több mint filmzene. Nemzetközi előadógárdával rögzítették a felvételeket, a két énekes szólista és a karmester orosz, a kórus brnói, a zenekar német. Dmitrij Kitajenko minden zenei mozzanatra figyelve irányítja a darabokat, a két énekes (Vlagyiszlav Szulimskij és Agunda Kulajeva) csodálatos hangszínű, kifejezően tolmácsolják szólamukat, a kórus is kivételesen jó. Bár a felvétel újrakiadás, számomra hiányzik az a bizonyos plusz az előadásból, az a megfoghatatlan, mely néhány kevésbé művés-kidolgozott, de nagyon lelkes tolmácsolást nagygyá tesz. Kitajenko hideg fejjel, jó zenét vezényel. A lemez összeállítása izgalmas, a piros borító kevésbé nyerte el tetszésemet.

Lehotka Ildikó

Oehms Classics – Mevex
OC 459

DVOŘÁK: D-DÚR MISE, TE DEUM
Orfeón Pamplonés, Orquesta Sinfónica
de Navarra, Antoni Wit

●●●●○

Ha csupán a jegyzékszámokra pillantunk, azt lehetnénk, évtizednyi távolság feszül Antonín Dvořák D-dúr miséje és a Te Deum között. Pedig legfeljebb öt év telik el a megkomponálásuk között, s a végső, jelen lemezen is rögzített változatukat ugyanabban az évben, 1892-ben mutatják be. Előbbit Londonban, utóbbit New Yorkban hallhatja első ízben a közönség. A mise első, orgonakíséretes verziója Josef Hlávka – a jeles cseh építész és filantróp – számára készült, de igazán sem a maga idejében, sem a 20. században nem futott be nagy karriert. A lemez írás is csak vonakodva fedezte fel magának – akárcsak a Te Deumot. Így e két, a maga nemében nagyon is értékes egyházi mű szerényen megbújt Dvořák népszerű vallásos karműveinek, mindenekelőtt a Requiemnek és a Stabat Maternak az árnyékában. A mise dallamszövege kifejezetten izgalmas, kóruskezelése nem kevésbé, az énekes szólisták szerepe ugyan kurtább a szokásosnál és a zenekari foglalat is sokszor elnagyoltnak tűnik, ugyanez már a Te Deumra nem igaz. Ez egy kompakt, teljes és kimondottan sűrű mintázatú oratorikus mű, mely – amellett, hogy a korszellemnek megfelelően szerfelett teatrális – zeneileg is okosan és egyszersmind hatásosan felépített. Annak ellenére, hogy az Orfeón Pamplonés énekkart 1865-ben alapították, csupán az utóbbi években tettek szert nemzetközi ismertségre, ahogyan a spanyol zenekari kultúra más reprezentánsai (mindenekelőtt a baszk Orfeón Donostiara) is csak a közelmúltban kaptak vakító reflektorfényt. A szólisták teljesítményére nem lehet panasz, a zenekar (Navarrai Szimfonikusok) szintén meggyőzően muzsikál, az Antoni Wit dirigálta előadások legszebb díszé az erős és egységes énekkar.

Balázs Miklós

Naxos – Mevex
8573558

MAHLER: DAL A FÖLDRŐL
Jonas Kaufmann, Bécsi Filharmonikusok,
Jonathan Nott

●●●●○

Mahler sokáig nem akart IX. szimfóniát írni – sok nagy előd, aki belevágott a mű írásába, meghalt. A szerző ezért nem adott műfaji megnevezést a Dal a Földről című ciklusához. Ez a kompozíció is folytatja a gyakorlatot, hogy a szerző énekhango(ka)t ír elő a darabhoz, szimfóniái közül több is ilyen. Különleges lemezzel gazdagodhatnak a Mahler-vagy Kaufmann-rajongók, a Dal a Földről című ciklus – a megszokottól eltérően – ezúttal egyetlen énekes közreműködésével szólal meg. Bátor vállalkozás, hiszen a tételek hangulata miatt (is) írt elő Mahler két énekest. De hogyan valósul meg az expresszív zenei megoldásokban bővelkedő mű vokális része? Kaufmann valójában a zenekari szöveget erősíti, csak akkor emelkedik ki a zenekari tömbből, ha az valóban indokolt. A hangszín csodálatos, a kifejező erő magával ragadja a hallgatót, még a helyenként túl operás éneklést is megbocsátjuk. Azonban Mahler nem véletlenül írta kétféle szólóhangra a művet: az egyik az extázist, az életigenlést jelzi, a másik a melankóliát, halálvágyat; ez utóbbi meg is valósul Kaufmann-nál. A bariton szólam most nem elég testes, nincs vívőereje. A „halál jegyében” írt mű nagyzenekari hangzása káprázatos, a hangszerezés aprólékos, irizáló, a nagy tablók lenyűgözőek. Jonathan Nott vezényli a Bécsi Filharmonikusokat. A karmester jó tempókat vesz, a karakterek tetszetősek, de a hallgatóban maradhat hiányérzet a színeket illetően – hol beleolvad a hangzásba, hol túlvégezt egy-egy fontos szóló vagy szólam. A dinamikai tartomány inkább a hangosabb felé viszi, az intimitás helyenként hiányzik. A zenekar több mint kiváló; Nott sokkal érzékenyebb előadást is előhívhatott volna.

Lehotka Ildikó

Sony Classical
88985389832

HÄNDEL: IL TRIONFO DEL TEMPO E DEL DISINGANNO

Devieilhe, Fagioli, Mingardo, Spyres; Emmanuelle Haïm

●●●●●

Hogy az elmúlt fél évszázad Händel-reneszánsza az operákon túl az oratóriumokat is színpadra csi-
tálja, azon több szempontból sincs mit csodálkoznunk. Ma már az sem elképzelhetetlen, hogy a londoni mester legelvontabb oratóriumát, a Messiást rendezték meg kvázi operaként (ld. a Theater an der Wien emlékeztető produkcióját). Az Aix-en-Provence-i Fesztivál legutóbb pedig már a 22 éves Händel első, Róma számára írt, olasz nyelvű oratóriumát vitte színre, s ez annyiban mégiscsak különleges, hogy a kórus nélküli „cselekmény” mindössze négy szereplőre korlátozódik. És még ők sem hús-vér alakok, hanem barokk allegóriák: Bellezza azaz Szépség (Sabine Devieilhe, szoprán); Piacere azaz kb. Öröm, Élvezet (Franco Fagioli, kontratenor); Disinganno azaz kb. Felismerés, Észre térés (Sara Mingardo, alt); és Tempo azaz Idő (Michael Spyres, tenor). A lengyel sztárrendező, Krzysztof Warlikowski vállalkozott arra, hogy négyük filozófiai vitáját – amely persze, az ellenreformáció szellemében, a Belátás és az Idő győzelmét hozza meg a (testi) Szépség és a (testi) Öröm felett – színpadilag is élvezetessé tegye. Mert az Emmanuelle Haïm vezényelte előadás zeneileg semmi kívánnivalót nem hagy maga után. És persze belátást is terem e színpadi változat: Bellezzát – az életet mintegy „moziként” szemlélő, fiatal generáció képviselőjét – az téríti végképp észre, hogy szép testű, táncos lábú diszkópártnerre (még jó, hogy Händel zenéje motorikus lendületben is bővelkedik) kábítószer-túladagolásban hal meg a kórházi ágyon. Ám bármiként vélekedjünk e rendezésről: a „kedves szász” kifogyhatatlan invenciója a színházi divatok mulandósága felett is triumfál. *Mesterházi Máté*

Erato/Warner – Magneoton
0190295819361 (DVD)

HÄNDEL: OTTONE

Cencic, Snouffer, Kudinov, Hallenberg, Il pomo d'oro, George Petrou

●●●●●

Az első Händel-életrajz (1760) szerzője, John Mainwaring számol be a következőkről: egy nap a mester (franciául) kérdőre vonta szoprán sztárját, Francesca Cuzzonit, amiért az nem akarta elénekelni az általa alakítandó hősnő – Theophanu bizánci hercegnő – gyönyörű áriáját az Ottone című operában. „Ó, hölgyem, nagyon is tudom, hogy ön valóságos női ördög: ám meg fogja látni, hogy én viszont Belzebub vagyok, az ördögök fejedelme” – így Händel. Azzal derékon ragadta az énekesnőt, fölemelte, és megesküdött, hogy kidobja az ablakon, ha még egy szót szól... A történet jól példázza, miként küszködött Londonban Händel azokkal az énekesekkel, akiket mellesleg ő szerződttetett a kontinensen a Royal Academy of Music számára. Legtöbbjük ugyanazokat a szerepeket énekeltek Antonio Lotti hasonló cselekményű operájának (Teofane) drezdai előadásán, mint az ennek szövegkönyvén alapuló Ottonében. A háromlemezes felvétel az 1723-as, King's Theatre-beli ősbemutató teljes anyagát tartalmazza, sőt többet is: azokat a kiegészítéseket és helyettesítéseket is, amelyeket a címszerepet – Otto német királyt – alakító Senesino csikart ki a zeneszerzőtől az 1726-os felújítás számára. Így azután, a kasztrált sztár szeszélyéből, Ottone csodaszép panaszdalának is át kellett adnia a helyét egy viharos virtuozitású ária (Un disprezzato affetto) számára. E remek felvételen persze mindenekelőtt a kontratenor Max Emanuel Cencic (Ottone) csillog, de a többiek is mind kiválóak, közülük is elsőként Cuzzoni méltó mai utódja, Lauren Snouffer (Teofane). A görög karmester pedig ezúttal bebizonyítja, hogy nem csak saját korabeli hangszeregyüttesét, az Armonia Ateneát képes magával ragadni. *Mesterházi Máté*

Decca – Universal
483 1814

MOZART: MITHRIDATE

Spyres, Petibon, Papatanasiu, Dumaux; Emmanuelle Haïm

●●●●○

Mithridate – így, franciás címmel szerepel a két DVD-t tartalmazó kiadványon a Milánó számára írt, olasz opera seria: a Mithridates, Pontus királya. Az ok nem feltétlenül sovinizmus (bár a kísérőfüzetbeli interjú és esszé is csak franciául olvasható), inkább ragaszkodás a drámának ahhoz racine-i „gyökeréhez”, amelyből a librettó is táplálkozott. Mint ahogy nyilván ebből fakadt az az ötlet is, hogy a Théâtre des Champs-Élysées 2016-os produkciójához a klasszikus hagyományokat őrző Comédie-Française Racine-rendezését vegyék kölcsön. Ha ez az adaptáció nem tett is hozzá a műhöz, el legalább nem vett belőle: amit ott a veretes alexandrinusok adhatnak, azt itt a 14 éves Mozart bámulatosan érett muzsikája nyújtja, Emmanuelle Haïm stílusbiztos vezényletével. Tény, hogy a „maestrino” tökéletesen elsajátította az 1770 körüli „komoly” opera zenei nyelvét; hogy azonban a mai énekesek maradéktalanul megfelelnek-e a kor belcanto-eszményének, az legalábbis kérdéses. A mű egyetlen duettje Patricia Petibon (Aspasia) és – a kasztrált szerepet alakító – Myrto Papatanasiu (Sifare) virtuóz előadásában kétségtelenül csúcspontot képez, ám „szép” éneklésnek mégsem nevezhető... Sokkal inkább közelíti meg ezt az ideált Sabine Devieilhe (Ismene) és a címszereplő tenor, Michael Spyres. A kontratenor Christophe Dumaux pedig nemcsak tökéletes muzikáltságával, hanem az általa megformált figura (Farnace) tépettségének lebilincselő ábrázolásával is kitűnik. Hogy a kamasz zseni Mozartnak milyen pazar énekesek állhattak a rendelkezésére, azt jól bizonyítja egy kis, „egyáriás” szerep (Marzio) énektechnikai igényessége; a felvétel a tenor Cyrille Dubois oldja meg remekül e feladatot. *Mesterházi Máté*

Erato/Warner – Magneoton
019029581750 (DVD)

DONIZETTI: LAMMERMOORI LUCIA
Gruberová, Kraus, Bruson, Royal
Philharmonic Orchestra, Nicola Rescigno

Szerencsés csillagzat alatt született lemez. Gruberová és Kraus a legjobbak. Rescignót néhány foglalkoztatták lemezcégek, ám túl keveset: kitűnő operakarmester volt. Callas túlzott, mikor Giulini mellett a legjobbnak nevezte, de nem miatta túlzott, hanem Karajan, Serafin, Votto ignorálása miatt. Gruberová már felvett ekkor egy részletet az operából (Kuhn). E teljes felvételen tökéletes: igazi bel canto technika, bájos, fiatalos kedvesség, a karakter érzéletes megjelenítése, de nem túlzott drámaisággal. Ebben leginkább a Scotto-féle vonalhoz tartozik. Kár, hogy ezután készültek ugyan vele teljes bel canto felvételek, de kevés; főképp a Norma, Az alvajáró és még néhány opera jöhetett volna szóba. Több készült később és nem ilyen minőségben. A Lammermoori Luciát még szintén jó időben újra felvette, de ebben a korábbiak jobbaktól voltak a partnerei. Kraus kiváló, elegáns, mint mindig, ugyanakkor meglehetősen intenzív és dinamikus is, így előadásában még Carreras és Schicoff erői is megvannak. Bruson ugyancsak illik a sorba, mivel nem dramatizálja túl a szerepet, de átlát és főképp szépen énekl. Egészében ez mindenképp az opera jeles felvételei közé tartozik. Persze vannak más irányok: a drámai Callas, a hidegen tökéletes Sutherland, a dúsabb hangú Studer, az egyenes és szubrettes Peters, a tenorok közt pedig főképp Aragall és Pavarotti. Ez mégis kimagaslik, főképp, ha az igényes stúdiómunkát is figyelembe vesszük. Az igazán jó bel canto felvételek nagy része rossz hangzású élő felvétel, s kevés a szépen hangzó, de tényleg jó stúdiófelvétel. Gruberová igazi fiatal lányt jelenít meg a bel canto legjobb hagyományaival.

Zay Balázs

Warner Classics – Magneoton
0190295869076

WAGNER: LOHENGRIN
Beccala, Netrebko, Herlitzius,
Zeppenfeld, Drezdai Staatskapelle,
Christian Thielemann

„A Lohengrint Wagner annak tudatában komponálta, hogy most az egyszer és soha többé... A Lohengrin után tiszta lappal indított, s a Rajna kincsével megint teljesen előlről kezdte. A Lohengrinnél azt mondta: a legszebb, legdallamosabb operát írom, amit csak el tudtok képzelni, igazi bombasikerrel szolgálok a világnak, az énekeseket csupa hálás, simulékony szólammal staffírozom ki, a kórust főszereplővé teszem, titeket, a népet, minden kelléssel ellátom – de aztán legyen vége! Utána már úgy táncoltok, ahogyan én füttyölök, utána megmutatom nektek, mi is valójában a jövő műalkotása». A Lohengrin katalizátorként működik a wagneri oeuvre-ben. A mester ekkor még csak nem is álmodik a bayreuthi Festspielhausról, e korai partitúrájában mégis azt előlegezi meg.” Christian Thielemann, napjaink talán legtöbbre értékelt Wagner-dirigense ír így a közelmúltban megjelent könyvében (Mein Leben mit Wagner). És tényleg: az ő karmesteri pálcájával a Drezdai Staatskapelléből és a Szász Állami Operaház Kórusából előcsalogatott hangzás nem egyéb, mint tejjel-mézrel folyó Wagner-Kánaán... Mindez két szenzációs Wagner-újjonccal gazdagítva; Anna Netrebko (Elsa) és Piotr Beccala (Lohengrin) remekelnek! Hogy Evelyn Herlitzius (Ortrud) és Tomasz Konieczny (Telramund) nem éppen szép hangjukról híresek? Szuggesztivitásuk kárpótol érte, amiként az a tény is, hogy még a kisebb szerepek is luxus színvonalon lettek kiosztva: Georg Zeppenfeld (Madarász Henrik), Derek Welton (A király hirdetője). És bár Christine Mielitz majd 35 éves „DDR-marxista” rendezése immáron nem egészen friss-ropogós, azért sok helyütt ma is látványosan hat, és felizzítja a drámát.

Mesterházi Máté

Deutsche Grammophon – Universal
073 5319 (DVD)

MEYERBEER: GRAND OPERA
Diana Damrau – szoprán, Lyoni Nemzeti
Opera, Emanuel Vaillane

Damrau új lemeze kiváló. Szép áttekintést nyújt egy hanyagolt korszak vezető reprezentánsáról. Túlzás, amit a borító állít, hogy Meyerbeer „a nagyopera feltalálója”. Betetőzője inkább. Neve él a köztudatban, de művei jobbra hallgatnak. Damrau két – meglepő módon német nyelvű – első bejátszással is meglep, az „Alimelek, oder die beiden Kalifen” és az „Ein Feldlager in Schlesien” című elfelejtett operákból. Az ismert és nem ismert operákból való részletekkel kivételes keresztmetszetet kapunk Meyerbeer sokszínűségéről. Verzatil személyiségével beolvasztotta számos szerző stílusjegyeit: itt Mozart ismerünk, ott a korai német romantikus daljáték-szerzőkre, másutt a bel canto mestereire, s előzményeire a nagyopera terén. Rendkívüli tehetséggel komponálta hosszú, színpadias műveit. Igazi eklektikus, kissé olyan, mint azok a festők, akik kiemelkedően ügyesek, de műveik hatása az ügyesség okozta első meglepetésen túl idővel gyengül. Damrau tökéletes és adekvát ehhez. Nagy, de nem túl nagy hang, ügyes koloratúrák, miközben szép és lágy a mélyebb regiszterekben is, megvan benne a grand operához kellő nagyasszonyi fellépés, de a fiatalos báj is. Vaillane kísérete nagyon igényes és stílusban igen megfelelő. Érdekes, nem Meyerbeer az egyedüli, aki német születésű volt, de francia földön ért el sikereket: ilyen volt Offenbach is. Meyerbeer tehetsége rendkívüli volt, s ez nagyon kellemesen érzékelhető egy ilyen kiváló keresztmetszettel. Általában nem vagyok híve a különböző kompilációknak, de a sok alig játszott és nagyon hosszú darabból kifejezetten örömteli jól kiválasztott és jól előadott részleteket hallani.

Zay Balázs

Erato/Warner – Magneoton
0190295848996

MONTEVERDI: THE OTHER VESPERS

I Fagiolini,
Robert Hollingworth
Decca – Universal
4831654 ●●●●○

Hollingworth és olasz nevű angol együttese ismét érdekes albumot hozott ki. Ritkábban előadott Monteverdi-műveket hallunk afféle „másik vesperásként” – további szerzők (Viadana, Palestrina, Donati, Castello, Frescobaldi, Gabrieli, Usser és anonymusok) műveivel elegyítve. Jó az ilyen vegyes program, ha nem lép fel túlzott igénytel. Főképpen azért, mert felállítások, műfajok és szerzők szélesebb spektrumát nyújtja, azt a ténylegesen evidenciának vehető értelmezést segítve, hogy világi mű is lehet szakrális. Az együttesek (a The 24 és a The English Cornett & Sackbut Ensemble is) igazi szakértői a korszak zenéjének, így valóban mintha a korai barokk Itáliájába csöppennék vissza. Az előadók jól tudják a korhű (nek elképzelt) előadói gyakorlatot. Magam valamelyest lassabb tempókat vettem volna, de ez csak szubjektív megjegyzés. ZB

J. S. BACH: PARTITÁK
Richard Egarr – csembaló
Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMM 907593 ●●●●●

Remek hangszerválasztás: egy 1638-as antwerpeni Ruckers-csembaló replikáján szólaltatja meg Bach hat billentyűs partitáját Richard Egarr. Ugyanazon, amelyen korábban a Goldberg-variációkat, majd az Angol

szviteket is rögzítette. Korunk egyik legnépszerűbb csembalistája Bach billentyűs műveinek jó részét – az említettek mellett a Francia szviteket és a Woltemperiertes Claviert – már lemezezt játszotta. A partitákban a korábban megismert stílusos, mégis élénk előadást halljuk: semmi gépieség, a tempók néha kicsit feszesebbek, máshol szabadabbak. Nem hallunk oda nem illőt, a díszítések is szerények. A darabok jól felépítettek, a formálás tiszta és átgondolt. Egarr játéka csiszolt és elegáns, mégis könnyedén elkerüli az öncélú finomkodást, és sosem túl kemény vagy erőltetett, így a táncos ritmusok kidolgozása is igazán ízléses. BM

TANGERE – C. P. E.
BACH MŰVEI
Alexei Ljubimov – zongora
ECM Records – Hangvető
ECM 2112 ●●●●●

Kiváló lemezzel jelentkezett Alekszej Ljubimov: Bach második fia, Carl Philipp Emanuel Bach billentyűs zenéjéből hallunk fantáziákat, szonátákat, rondókat és rövid solfeggiókat. C. P. E. Bach zenéje nem kellően ismert, billentyűs zenéje rendkívül izgalmas. A barokk stílus, a klasszikába való átmenet, a néha jólesően banális dallam azt jelzi, hogy az új zenei kor vezető reprezentánsa rendkívül invenciózus. Alekszej Ljubimov nagyszerű zongorista: csodálatos zenei megoldásokat hallunk, egyedi a művész játéka. Humor, könnyedség, játékoság párosul elmélyült tolmácsolással; a hallgató érzi, hogy a művész a lehető legtökéletesebben tudja a darabokat, a legrövidebbekről is van mondanivalója, egy-egy megtorpanással, belegyorsítással fűszerez. Nagy felfedezés mind az előadás, mind a különleges hangszer, mind a művek. LI

MOZART:
KORONÁZÁSI MISE
Insula Zenekar,
Lawrence Equibey
Erato/Warner – Magneoton
190295872533 ●●●○○

Equibey és Insula zenekara igen népszerű lett. A historikus zenélés pro és kontra oldalát egyaránt érzékeljük. Letűnt korok kimagasló előadásaihoz képest igen durva zenélést hallunk, ugyanakkor Equibey kétségkívül jól ért a szövegek pregnáns vezetéséhez és kiemeléséhez; mégiscsak szép vonalakkal haladó és kiemelkedő áttekinthetőségű előadásához. Az énekesek szép teljesítményt nyújtanak, bár a túlzott frazeálás és a manapság divatos nagy dinamikai ugrások annyira rontanak is a darabok tartalmán. Furcsa: egészében véve kisebb a differenciáltság, ám a kicsit ideges hangsúlyozásban nagyobb. Egész jó lemeznek tetszik, míg fel nem idézzük Eugen Jochum azonos összeállítású lemezét, ahol a két műből bizony sokkal több kijön. A Laudate Dominum is önmagában kivételes: nem kell hozzátenni, csak meg kell mutatni. ZB

BEETHOVEN MŰVEI
Les Vents Français
Warner Classics – Magneoton
0190295919566 ●●●○○

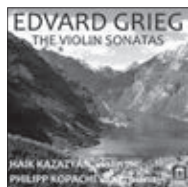
Oboa, klarinét és fagott játsza (John P. Newhill átiratában) a C-dúr triót és Fritz Stein hangszerelésében a Mozart Don Giovannijának La ci darem la mano-témájára komponált variációkat. Éric Le Sage közreműkö-

désével hallhatjuk az F-dúr szonátát (kürtre és zongorára), valamint az ifjúkori G-dúr triót (zongorára, fuvalára és fagottra), a coda szerepét pedig a B-dúr duó tölti be (klarinétra és fagottra). A fúvósok (Emmanuel Pahud, François Leloux, Paul Meyer, Radovan Vlatković és Gilbert Audin) kiválóságához nem fér kétség, mégis érdemes inkább részleteiben hallgatni a felvételt. Egyvégtében kevésbé érződik egy-egy interpretáció kidolgozottsága, ami részben azzal magyarázható, hogy a stúdiófelvétel egésze viszonylag szűk dinamikai skálát jár be. Könnyen elkalandozhat a figyelem, kellemes háttérzenévé degradálva a hallgatnivalót. FK

BEETHOVEN:
ZONGORASZONÁTÁK
Rémi Geniet
Mirare – Karsay és Társa
MIR 321 ●●●●○

Egy harmadik hely 2011-ből a bonni, azután egy csillogó ezüst a 2013-as brüsszeli zenei versenyekről. Ezek a sikerek alapozták meg a még mindig csak 25 esztendő francia zongorista, Rémi Geniet világjárását, amelynek során idén már a Carnegie Hall és a Philharmonie de Paris közönsége is tapsolhatott neki. No és persze szárnyra kapó lemezkarrierjét, amely egy meleg kritikai fogadtatásban részesült Bach-műsorral indult, s most egy zongoraszonátákat rögzítő Beethoven-programmal folytatódik. Geniet a zeneszerző mindhárom nagy alkotói korszakát felvillantja. A leginkább érett előadást talán a korábbi darabokban nyújtja a francia művész, itt a kompozíciók játékosága maradéktalanul érvényesül. A Holdfény-, majd az igazán nagy falat, az Asz-dúr szonáta előadása ugyan költőien szép, sőt megkapó, de talán túlzottan is ábrándos. BM

GRIEG: HEGEDŰSZONÁTÁK

Haik Kazazyan – hegedű,
Philipp Kopachevsky – zongora
Delos – Mevex
 DE 3523

●●●●●

Tagadhatatlan, hogy a romantikus hegedűszonáta a maga korában mindegyiknek Brahms műfaja volt – ennek ellenére több kortársa is sikerrel tört babérta ezen a területen. A legszebb francia kísérletek (Franck és Fauré) mellett Edvard Grieg három példás darabja alkalmasint méltó kihívója lehet a német mester remekeinek. A hegedű-zongora duószonáta itt is vissza-visszatérő forma az életműben: míg az F-dúr és a G-dúr ifjúkori darabok, addig a c-moll már egy kiforrott művész alkotása, mégsem látunk semmilyen stílustörést vagy minőségi ugrást a kompozíciók között. A öröme ny hegedűművész, Haik Kazazyan is ugyanolyan romantikusan, szinte naív nekirugaszkodással játssza valamennyit. Játékában kendőzetlen szenvedély örvénylik, melyben első-sorban a darabok érzelmi hullámzását, szinte végtelennek ható dallamgazdagságát hangosítja fel. **BM**

SCHUBERT: BEFEJEZETLEN SZIMFÓNIA (rekonstrukció)

Bázei Kamarazenekar,
Mario Venzago
Sony Classical
 88985431382

●●●●●

A zenetörténet leghíresebb torzói szinte mind kaptak már jobb-rosszabb alternatív befejezést. S noha tudjuk: a végső szót nem mondhatja ki senki, kísérletezni nemcsak szabad, de üdvös is. Schubert h-moll szimfó-

niája – annak ellenére, hogy kétféle formájában is komplett darabként tart fenn magabiztos helyet a kánonban – ugyancsak megélt már több kiegészítési kísérletet. Például Brian Newbouldét, melyet Marriner és Mackerras vitt sikerre a Rosemunde-kísérőzenéből kölcsönözve a zárótételt. A kalandos kedvű Mario Venzago nevéhez eddig leginkább a valaha készült legvitatottabb Bruckner-ciklust fűztük; kétes megítélését immár egy nem kevésbé vitatható Schubert-imitáció gazdagítja. Ehhez az egyébként eminens muzsikusokból álló Bázei Kamarazenekar adja a minőségi megvalósítás alapzatát. **BM**

CHOPIN-ÁTIRATOK CSELLÓRA ÉS ZONGORÁRA

Tomasz Strahl, Janusz Olejniczak
Dux – Karsay és Társa
 Dux 1381

●●●●○

Chopin nemcsak finoman cizellált dallamai és lágy vallomássósága miatt illeték „a zongora poétája” elnevezéssel, hanem mert művei túlnyomó többségét – néhány daltól és kamaraműtől eltekintve – szeretett hangszerére, a zongorára áldotta meg. Ezért sem meglepő, hogy már életében – több esetben szerzői jóváhagyással – elkezdődött a Chopin-darabok átírása más hangszerekre. Talán nem véletlen, hogy a sokak szerint az emberi hanghoz legközelebb álló hangszerre, a gordonkára is több, eredetileg szóló-zongorára komponált művet adaptáltak. Strahl és Olejniczak lemezén éppen egy tucat Chopin-alkotás – prelűdök, mazsurkák, egy-egy keringő, etűd, noktürn és három dal – cselló-zongora átírata hallható. Vigyázat, már egyszeri meghallgatás után is könnyen „dúdolkákká” válnak a melódiák, melyektől még napok múlva sem szabadulhatunk. **KI**

TIGRAN MANSURIAN: REQUIEM

ECM Records – Hangvető
 ECM 2508

●●●●●

Nagyjából száz évvel az események után az örmény népirtás áldozatainak állít emléket Tigran Mansurian 2011-ben komponált Requiemje. Az előírt apparátus nem nagy: két énekes szólista mellett egy csökkentett létszámú vonószekart, valamint egy vegyes kamarakórust foglalkoztat. Szerény és méltóságteljes halotti mise ez az Ottomán Birodalom által szervezett genocídium mintegy másfél millió halottjának tiszteletére. S bár nem összefoglaló igényű munka, fontos része az életműnek. Benne a posztmodern dísztelen hangja szól, amely egyaránt merít az örmény tradicionális és a nyugati keresztény (latin) liturgiából, zenei megoldásaiban pedig a közelmúlt széttartó tendenciáiból. Valamiféle szikár eszköztelenség, s végül is bámulatos letisztultság jellemzi a darabot, melyhez az ECM kiadó egy perfekt előadást rendelt a példaszzerű RIAS Kamarakórus közreműködésével. **BM**

FORGOTTEN AVANT-GARDE

Ensemble Arcimbaldo,
Thilo Hirsch
Audite
 97.730

●●●●○

A régizene elfeledett avantgárdjának tekinti Thilo Hirsch a Bogenhauser Künstlerkapelle együttesét, amelynek képzett muzsikusai a Düll család gyűjteményének hangszerein játszottak. A reneszánsz festőről elnevezett, 1991-ben alapított bázei

együttesével ennek a 20. század első négy évtizedében működő consortnak a repertoárjából ad ízelítőt. A mára szinte elfeledett hangszerek iránt rendkívüli érdeklődést mutató muzsikust inspirálta a sajátos apparátus – kísérő tanulmánya kialakulásától végigköveti a Künstlerkapelle működését, ami sajátos színpoltot jelentett a müncheni kulturális életben, s megismertet kottakészletük sorsának alakulásával. Kuriozumok gyűjteménye tehát a hallgatnivaló, amelyben történeti zenék átíratai (Arcadelt, Corelli, Bach, Mozart, Chopin) csakúgy megtalálhatóak, mint népies zsánerdarabok, indulók, táncjátékok. **FK**

KAROL SZYMANOWSKI MŰVEI

Vársói Filharmonikusok,
Jacek Kaspszyk
Warner Classics – Magneoton
 90295864507

●●●●●

Karol Szymanowski három csodálatos vokális darabja szerepel az igényes kísérőfűzettel ellátott, kevésbé igényes papírborítású kiadványon. Szymanowski remek zeneszerző, nem mellesleg verset és prózát írt, franciául is. A lengyelek nemzeti szerzője méltatlanul mellőzött, pedig stílusa egyedi, formaérzéke kiváló. Rácsodálkozhatunk a három mű misztikus hangzására, harmóniáira – a mindent kifejező zene lélekemelő. Belesüppedünk a Richard Strauszt megsegényítő fantasztikus hangszerezés csodáiba. Az előadás nagyon szép, különösen a zenekari játék, jó a kórus, jók a szólisták, Jacek Kaspszyk remekül fogja össze az előadókat. Az ember ámulva hallgatja a lemezt, többször is. A két egyházi darab és az attacca 3. szimfónia olyan érzelmi töltetű képes kihozni, mely kevés kompozíció sajátossága. **LI**

REPEDÉSEK 2. 1976–2016 – VALAMI JAZZ GYŐRÓTT

Az első kötet Repedések címmel húsz éve jelent meg, és a győri jazz- és fesztiválevél-

tel, a Mediawave-vel, annak előzményeivel foglalkozik. A jelen kötet kiegészítése az előzőnek – mind az azóta eltelt évek tényei, mind az azóta kivilágított összefüggések tekintetében. Nemcsak alapvető forrás, hanem már maga is érték, szelektál. Hartyándi Jenő rengeteg segítőjével együtt szervezője ezeknek a koncerteknek, fesztiváloknak, kulturális eseményeknek, és kezdettől dokumentátora is. Tagadhatatlan büszkeség is van benne, amikor visszanez négy évtized eredményeire. Ez természetesen jogos: Győr és az onnan primitív módon kiutált Mediawave nemzetközi csomóponttá és nagyértékű branddé vált. Hartyándi szavainak hitelét mindezen túl az adja, hogy mindig közösségépítésben gondolkodott, tud kritikus és szerény is lenni saját eredményeivel kapcsolatban. ZK

Mediawave Alapítvány Győr, 2016.

POZSÁR MÁTÉ: JAZZELMÉLET

Az alig harmincéves zongorista-zeneszerző, a Grecsó Real Time Kollektiva és a Mezei Szilárd Septet tagjaként is megismert Pozsár

Máté nagyon fontos (tan)könyvet tett le az asztalra. A „Szabados-unokák” közé tartozó Pozsár egy Hamvas Béla-idézzel vezeti be kötetét: „A zene minden egyéb szellemi tevékenység között előnyben van, mert bizonyító eljárásra nincsen szüksége. A zene logosztalan. A zene evidenciákkal dolgozik. Előnye és hátránya, mert ezzel kizárja magát abból az értelmi tevékenységből, amelynek alaptermészete, hogy bizonyít.” Fontos és nehéz szakkönyv; elsősorban olyan gyakorló zenészek számára, akik tényleg szeretnének elmélyülni a jazz összhangzat-tani és improvizációs rendszereiben. De kifinomult ízlésű jazzrajongóknak is ajánlom, mert a sok-sok gyakorlati példa közelebb hozza ezt a csodálatosan gazdag műfajt. ReA

Binder Music Manufactory
Törökbálint, 2016.

TÓTH VIKTOR TERCETT FEAT. GARETH WILLIAMS: BUT INSIDE

★★★★★

Szerénytelenül magamat idézve: Tóth Viktor önmagát folyamatosan megújító, állandóan új utakat kereső, meglepetésekkel teli, kockázattaljáró és mégis hagyománytisztelő zenész. Művészetének egyik vonulata a teljesen kortárs szellemben játszott hard bop, amit ezen az albumán is hallhatunk. Helyenként kicsendül zenéjéből Parker, Coltrane vagy Ornette Coleman hatása, de ezeket ösztönös zenei intelligenciával formálja logikus egységgé, és végki-fejletében ez az egység száz százalékgig Tóth Viktor. Saját szerzeményei tele vannak humorral és meglepetéssel, esetenként valami vágyakozó szenvedéllyel és ezen az albumon minden szám a sajátja. Viktor hatalmas formában játszik vele csodálatosan összeformált tettestársaival, a bögös Orbán Györggyel és a dobos Hodek Dáviddal. A lemezen a tercett kiegészül Nagy-Britannia egyik legkreatívabb, legdinamikusabb és legizgalmasabb zongoristájával, a velszi Gareth Williamsszal, aki Londonban is játszott már a magyar szaxofonosok krémjével: Bolla Gáborral, Ávéd Jánossal, Molnár Sándorral és magával Tóth Viktorral, de eddigi partnerei közt tudhat olyan neveket is, mint Art Farmer, George Coleman, James Moody, Dave Liebman vagy Martin Taylor. Ez a lemez mindkettőjük régóta dédelgetett projektje. Magától értetődően az albumon is nagyon egymásra találnak. Az érdekes az, hogy zenei habitusukban nem teljesen egy tőről fakadnak, de tökéletesen kiegészítik egymást. Viktor időnként szenvedélyes, időnként ironikus szikárságát (ami korántsem szárazság), tökéletesen ellenpontoszza Gareth romantikus, mondhatni fizikális zongorajátéka. Az album a magával ragadó hangulatok széles spektrumát tartalmazza a vérbő és ellenállhatatlanul sodró nyitó számtól a Hallgató elégius szépségéig. Pallai Péter

Fonó
FA 396-2

VIJAY IYER SEXTET: FAR FROM OVER

★★★★★

Amióta jó évtizede Vijay Iyer, akkor Rudresh Mahanthappával duóban a Mediawave-en hazai debütáló koncertjét adta, felért a csúcsra. A Jarrett-Mehldau vonal folytatójaként méltatják, friss elismeréseinek felsorolása szétfeszítené ennek a cikknek a kereteit. Hosszú távú szerződése a legtekintélyesebb európai lemeztársasággal további lehetőséget ad alkotókedvének kiteljesedésére. Míg egyes formációi közelebb állnak a klasszikus zene kortárs vonulatához, ez a lemez elejétől végig swingel, úgy, ahogy azt a nagykönyvbe Ellingtonék standardje rögzítette. A három fúvóssal felálló Iyer-szextett valami elképesztő frissességgel és mélységgel prezentálja mondanivalóját. Minden alkotóművész filozófus is, de a zongorista-zeneszerző ennek minősített esetét képviseli. Esztétikája Indiához, valamint az ógörög műveltséghez köthető, hiszen azt mondja: változtasd meg az életed! A lemez címe arra utal, hogy az egyenlőség, igazság és emberi jogok kiteljesítésétől még messzire vagyunk. A címadó szám egy elképesztő végleteket összefogó, kegyetlenül feszes ritmusú post-bop ihletettségű téma (Poles) után következik, szinte kézközelbe hozza a történelmi idő dimenzióját. Iyer elektromos billentyűkön behívja a funk és a Chicago Art Ensemble hőskorát, zenei és gondolati hivatkozásai (Anthony Braxton, Wadada Leo Smith, Amiri Baraka) minden leütött hangjával új megvilágításba kerülnek. Együtteséből már a dobos, Tyshawn Sorey is saját jogán nagy sztár, de a lemez a mindig izgalmas Iyer CD-k közül a fúvósoknak (Graham Haynes, Steve Lehman, Mark Shim) köszönhetően lett kiemelkedő. A tíz szám változatossága, a szextett fiatal mestereinek teljesítménye, a blues gyökerek és az avantgárd erények összeházasításának sikere alapján az év egyik legjobb lemeze. Zípernóvszky Kornél

ECM Records – Hangvető
2581 5767386

**DIANA KRALL:
TURN UP THE QUIET**

Aki ismeri Ivan Lins Love Dance-ét, rögtön tudja, hogy az új Krall-lemez címe innen vett idézet. Ám várakozásainkkal ellentétben a számat nem találjuk a CD tizenegy felvétele között. Másról, önidézsről van szó. Krall ugyanis már 1996-ban lemezre vette Lins melódiáját, mégpedig egy Turn Up The Quiet című albumon – vendégművészként. Geoff Keezer pianista lemezéről van szó, melyen Krall három számban énekel, s élete egyik legjobb teljesítményét nyújtja. A régi-új címet érdemes úgy felfogni, mint a mostani Krall-CD hangulatának tömör összefoglalását. Az énekesnő lágyabb és melengetőbb szeretne lenni, mint valaha, és standard-feldolgozásait három kategória – szerelem, hold, álom – köré szervezte. Az intim visszafogottság, melynek jegyében a lemez 95 százaléka fogant, csupán a záró I'll See You in My Dreams-ben változik egy kicsit tempósabbá, részben Stuart Duncan hegedűszólójának köszönhetően. Szó se róla, Krall és csapatai nemcsak egy upbeates szerzeményben tudnak swingelni. A legtöbb számban az Anthony Wilson (gitár), John Clayton (bőgő) és Jeff Hamilton (dob) trió kísér, például a Sway című mexikói eredetű rumbában, melyet korábban Michael Bublé is énekelt. Ez a repertoár egyik legügyesebb kézzel kiválasztott darabja. Zeneileg kifogástalanok a Christian McBride-ot (bőgő) és Russell Malone-t (gitár) felvonultató felvételek is. Egy percig sem kétséges, hogy Krall sok munkát ölt új standard-lemezébe. 2009 óta nem készített hasonlót. Az arrangement-ok megformázása és tálalása hibátlan. A standard albumokon létfontosságú oscillálás is megvan az ismerősség és az újdonság érzése között. A Tommy LiPuma-Diana Krall produkcióból azonban hiányzik a csodafegyver, amely egy CD-t felejtethetlenné tesz.

Máté J. György

Verve – Universal
5735217

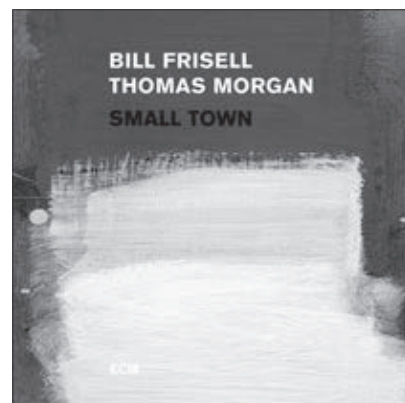
**CHICK COREA:
THE MUSICIAN**

Zenés születésnap megemlékezést már régebbi jazzmuzsikuskok is tartottak: Duke Ellington például egy manchesteri koncerttel ünnepelte 70. születésnapját, ami lemezen is megjelent. Chick Corea pedig 2001-ben, hatvanévesen, három hétig koncertezett a New York-i Blue Note klubban kilenc különböző felállásban. Az eseményt előbb egy dupla CD, majd egy 10 DVD-s gyűjtemény örökölte meg. Tíz évvel később már egy hónapon át tartottak a Corea-fellépések ugyanott, ezúttal teret adva az elektromos formációknak is. Most pedig, a 75. születésnap kapcsán hat héten át látta vendégül a zongoristát a nevezetes klub. Az ott elhangzott előadásokból válogat a tripla The Musician. A muzsikusi iránti mély tisztelet, a három CD-n nyújtott mehökkentően egyenletes magas színvonalú játék, és nem utolsósorban a lemezekon felvonultatott remek zenészek tömege mind arra ösztökéli a kritikus, hogy csupa felsőfokban beszéljen a fenséges kiadványról. Mégis jobb, ha az ítéset megőrzi józanágát. Hideg fejrel szintén csodálattal adózik Corea régi-új vállalkozásainak (Return to Forever, Elektric Band, McFerrin-, Hancock- és Burton-duó), melyek ma is megkapóak. Akárcsak a zongorista újabb lemevényei: a spanyol zene iránti vonzalmát kifejező Flamenco Heart vagy a From Miles, mely kvintett Miles Davis művészi örökségét ápolja. Bámulatos sokszínűség. Ám mindenből csak annyit kapunk, hogy mire igazán belemelednének a hangulatba, már vége is, és valami más következik. Különösen fájó ez a Gary Peacockkal és Brian Blade-del alkotott trió esetében, mely hiába a lemez egyik legjobb formációja, csupán egyetlen számmal szerepel. Kíváncsiuk: tíz év múlva ugyanilyen nagyszerű zenészekkel vegye körül magát a Mester, és maga is őrizze meg kirobbanó formáját!

Máté J. György

Stretch/Concord – Universal
7202649

**BILL FRISELL – THOMAS MORGAN:
SMALL TOWN**

A nagy stílusakrobata egész pályafutása a zenei beskatulyázás ellen irányult. Néhány projektjét itthon is hallhattuk, másokat lemezeiről ismerhetünk meg. Nála lehet a zenei alapanyag jazz, blues, country, folk, rock, filmzene vagy akár avantgárd, mindenből könnyen csinál remekműveket. A formáció is lehet trió vagy további hangszerekkel bővített felállítás, amibe a fúvósok mellett akár vonósok, sőt a steel gitár is beleférek. Ezúttal a legpuritánabb felállásban, duóban kápráztat el a legendás Village Vanguard hallgatóságát. Ideális partnert talált egy – tőle harminc évvel fiatalabb – amerikai bőgős személyében, akinek neve méltán került fel az album címlapjára. Kettejük játékaról csak felsőfokú jelzőkkel beszélhetünk, egymást inspirálva szólaltatják meg a kompozíciókat. Nem lehet betelni kreativitásukkal, improvizációik szépségeivel ezen az – a kiadó gyakorlatában szokatlan – élő felvételen. Varázslatos zenei dialógus, amely annyira természetes, mint az intim emberi párbeszéd. A kölcsönös tisztelet és megértésen alapuló érzékeny, bensőséges kamazene. A Bill Frisellre oly' jellemző, jó értelemben vett eklektikus attitűd a repertoár megválasztásában is megnyilvánul. Három saját szerzemény (köztük a címadó és egy Morgannal közös darab) mellett a jól ismert James Bond mozi, a Goldfinger főcímenéje és Lee Konitznak a What Is This Thing Called Love harmóniamenetére írott Subconscious Lee című kompozíciója éppúgy „terítékre” kerül, mint Paul Motian jazz standardje vagy Fats Domino patinás R&B slágere. Egy azonban biztos: a hatalmas életművel bíró, immáron hatvanhat éves művész egyik legjobb albumát rögzítették tavaly márciusban a nagy múltú New York-i jazzklubban.

Márton Áttila

ECM Records – Hangvető
ECM 2525

THE PASSION OF CHARLIE PARKER

A producer Larry King áll e roppant ambiciózus vállalkozás mögött. David Baerwaldal íratott szövegeket Charlie Parker tizenkét számára, amelyek együttesen impresszionista képet alkotnak a jazz-óriás életútjáról. Az esetek nagyrészeiben nem vokalizálásról van szó, vagyis a szövegek főként a témákat fedik, nem az eredetileg rögtönzött részeket. Az énekhang mellett hangszerszólókat is hallunk, noha a zenészek megválasztása meglehetősen sajátos volt. A zenekar magvát David Bowie „Blackstar” albumának zenészei: a tenorszaxofonos Donny McCaslin és a gitáros Ben Monder alkotják; olyan jazz-kiválóságokkal, mint a billentyűs Craig Taborn, a bőgős Larry Grenadier és Scott Colley, valamint Eric Harland a dobos. Korunk két legismertebb férfi jazzénekese, Gregory Porter és Kurt Elling hozzájárulása a legérdekesebb, amennyiben minimalista felfogásban, de Parker szellemében idézik meg a mestert. A romlatlan bebop leginkább a brazil Luciana Souza „Bloomdido” és a francia Camille Bertault „Au privave” átdolgozásából csendül ki, ahol scattelenek is. Barbara Hanigan a kézenfekvő megoldást választotta és a bebop vokalizálás dívája, Annie Ross stílusában énekel. Madeleine Peyroux változata az Ornithology-ra bájos, szívhez szóló, de nagyon távol esik Parker szenvedélyességétől, amire az album címe utal. A sokat szóló szaxofonos, Donny McCaslin viszont egyetlen felvételen sem idézi szellemében, stílusában vagy akár érzelmi töltetében a mestert. A színész Jeffrey Wright rapnek nem nevezhető ritmikus-narrációja viszont nagyon a helyén van. Az album egyébként érdekes, sokoldalú, nagyon is hallgatható, csak éppenséggel a címe megtévesztő. Parker szenvedélye inkább a szövegekből csendül ki, semmint az előadásmódból. *Pallai Péter*

Impulse – Universal
5742176

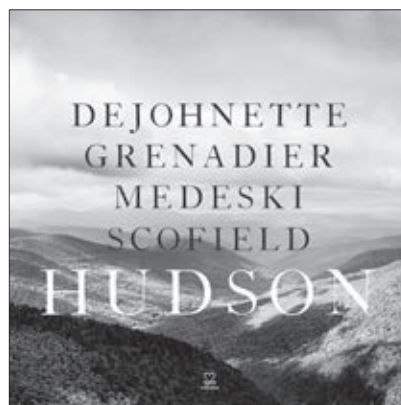

ROScoe MITCHELL: BELLS FOR THE SOUTH SIDE

Mi az érték a mai világban? A pénz? Az érvényesülés? A becsület? A chicagói avantgárd (jazz) kiemelkedő képviselője vélhetően csak az utóbbit mondhatja magáénak, jóllehet aligha van kísérletező muzsikuss, akinek életművét ilyen széles körűen dokumentálnák lemezekben. És itt az újabb opus, két CD-n, az ECM kiadó gondozásában. Élő felvétel: az AACM, azaz az Association for the Advancement of Creative Musicians alapításának ötvenedik évfordulója alkalmából, a Chicagói Modern Múzeumban, 2015-ben rendezett koncertsorozat anyaga. A South Side a szeles város feketék lakta, híres-hírhedt negyede: érte szólnak a hangrangok. Roscoe Mitchell (szaxofonok, fuvola) az AACM társalapítója volt, működését azóta is az akkor lefektetett esztétikai (szabad zenei) alapelvek határozzák meg. Négy triójának játékát rögzítik a felvételek: régi és új játszótársak – Hugh Ragin (trombita), Jaribu Shahid (bőgő), Tani Tabbal (dob), Craig Taborn (billentyűsök), Kikanju Baku és Tyshawn Sorey (ütő- és egyéb hangszerek) –, a záródarabban mind a kilencen szerepelnek a sorozatban. Mitchellt mindig a hangok egymáshoz és a csendhez fűződő viszonya foglalkoztatta, amibe a fúvós és ütős hangszereken kívül immár az elektronikus hanghullámok is beletartoznak. Tizenegy rövidebb-hosszabb, adott alapról induló, máskor teljesen szabad improvizációból építkező, a kortárs improvizatív zenéhez sorolható darab követi egymást, amelyekben a csendnek majdnem akkora szerepe van, mint a hangoknak. Formális szabályokat elvető, gyakran atonális, ismerős nyelvezet – mondhatnánk, ha a szabad játékmód fő jellemzője nem a rögtönzés volna. A 75 éves mester drámai hatású zenéje a létezés szorongató mélységeit nyitja meg a hallgató előtt. *Turi Gábor*

ECM Records – Hangvető
ECM ECM 2494/95

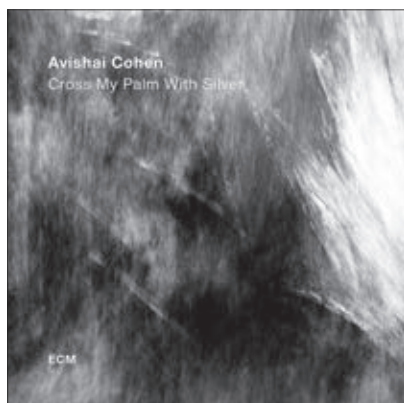

DEJOHNETTE, GRENADIER, MEDESKI, SCOFIELD: HUDSON

A lemezen szereplő all-star formáció – John Scofield gitáros, John Medeski billentyűs és Larry Grenadier bőgős – felvállaltan ad hoc, amely Jack DeJohnette dobos 75. születésnapjának apropóján készített felvételeket, majd indult turnéra. Mindannyian erősen kötődnek a Hudson-folyó völgyéhez, szülőföldjük vagy jelenlegi otthonuk ez a vidék. Az album címe azonban nemcsak ezért lett Hudson, hanem Woodstock közelsége miatt is. Az 1970-es évek ikonjai – Bob Dylan, Joni Mitchell és Jimi Hendrix – repertoárjából válogatták az elhangzó dalok jó részét. A többi darabot a kvartett tagjai jegyzi, akik szervesen illeszkednek a feldolgozásokhoz. Mégsem tekinteném ezt a zenét jazz-rocknak. Sőt a névsor láttán talán meglepően alacsony értékelési pontszámot is az indokolja, hogy mennyire nem progresszív ez az album az olyan előzményekhez képest, mint mondjuk Miles Davis Bitches Brew-ja. Nem véletlenül említettem Davist, hiszen a lemezen szereplő zenészek nemcsak egymással játszottak már számos alkalommal, de DeJohnette és Scofield Davis zenekarából indultak a világhír felé. Ők ketten 1996-ban tagjai voltak Herbie Hancock együttesének is, ami az első volt, ahol a funk- és a rock-slágerekből új jazz-standardek születtek. Az a frissesség és izgalom, ami ezeket a formációkat jellemezte, hiányzik a mostani albumról. Számomra a legkedvesebb pillanatok Medeskinek köszönhetőek, aki nem csupán érdekes effektusokkal járul hozzá az egyébként tökéletes összhangzáshoz, de a tőle sajátos ritkán hallható akusztikus zongorázása is magával ragadó. A kis dobbal és furulyával kísért zárószám egy indián ének, mely hangzásában és mélységében is eltér a CD többi darabjától. Johnette hosszú évek óta kutatja az észak-amerikai indián zenei hagyományt. *Párniczky András*

Motéma Music
MTM 0228

**AVISHAI COHEN:
CROSS MY PALM WITH SILVER**

●●●●○

Jellegzetes ECM-lemez: összetett témák, gazdag textúrák, lassú építkezés, elégikus hangvétel, levegős hangzás, artisztikus előadásmód, kiváló hangszeres teljesítmények. Az izraeli születésű, New York-ba költözött Avishai Cohen trombitás – nem tévesztendő bőgős névrokonával – 2016-ban Into the Silence című lemezével debütált a német kiadónál. Azt trombita-szaxofon-zongora-bőgődob felállású kvintettel, újabb albumát kvarttettel készítette: a zongora mögött most is Yonathan Avishai ül, a dobokat is Nasheet Waits kezeli, míg bőgőn új tagként Barak Mori játszik. Olyan muzsikuskok, akik nemcsak értik, hanem érzik is egymást, ami az ilyen, kölcsönhatásokra épülő, intim zene létrehozásának elemi feltétele. Öt darab, mindegyik a zenekarvezető szerzeménye, feltűnően rövid, 38 percnyi játékidőben. Megkomponált, mégis a spontaneitás, a rögtönzött játék hatását keltő, lírai, alapvetően tonális anyag, amelyben a témák felvezetéséhez, kibontásához képest a ritmus visszafogott szerepet játszik. Mármint hagyományos, egyenletes lüktetést szolgáltató funkciójában. Mint a modern jazzben gyakran, a bőgő és a dob szerepe reflektív; feladatuk elsődlegesen a trombita és a zongora játékaértelmezése, alátámasztása, kiegészítése, amiben különösen Waits jeleskedik. A négy hangszer olykor külön szólal meg, gyakoriak a kiállások, a szóló, duó, trió társítások, mint a Shoot Me in the Leg című számban, amelyik a trombita és a bőgő kettségével, majd utóbbi magányos hangjaival zárul. A modern felfogású Cohen ezúttal visszafogta kísérletező, avantgárd hajlamait, de trombitájára nem tett kompromisszumot: hangja nyíltan, tisztán, vibrato nélkül szól, játéka kerüli a kilengéseket. Intellektus vagy érzelem? Is-is.

Turi Gábor

ECM Records – Hangvető
ECM 572 9057

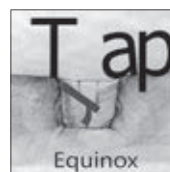
**NILS LANDGREN FUNK UNIT:
UNBREAKABLE**

●●●●○

A hiperaktív svéd harsonás sokoldalúságára jellemző, hogy még a berlini jazzfesztivál művészeti vezetőjeként is nevet szerzett, és nagy figyelmet keltettek az afrikai nyomor enyhítéséért tett erőfeszítései is. Fiatalon játszott rockot, soult, de még népzenei ihletésű duólemezeket is készített Esbjörn Svenssonnal. Számtalan albumon szerepelt: egyrészt vendégként, másrészt pedig 1983-tól a saját neve alatt megjelent lemezein. Igazi jazz-kaméleon, hiszen a „komoly” jazzprojektek mellett a másfél évtized óta működő funky együttesével kifejezetten szórakoztató jellegű zenét szolgáltat, amely felúton van James Brown és a hard bop között. Nagy sikerrel szerepelt nálunk is vörös Yamaha hangszerével: először Budapesten George Samplel és a Crusadersszel, majd a VeszprémFestben a Funk Unittal. Ezúttal is blues-alapú, temperamentumos, profi darabokkal bűvöli a hallgatót, amelyek többsége – két kivétellel – az ő és zenésztársainak szerzeménye. A borítón olvasható pár soros írásból megtudhatjuk, hogy a cím éppen az NLFU „megtorhetetlenségére” utal. Fergegetes tempók, hibátlan funky groove-ok, óriási rutin, szlalomozás a stílusárnyalatok és hangulatok között. Jellemző, hogy a szextett fele Landgrennel az élen vokálozik is. Jellegzetes rekedtes hangszíne is karakterisztikus, viszont a hangszerét többet használhatta volna! További attrakciók: a számok felében a funky veteránja, Ray Parker Jr. gitározik (és a címadó dalban énekel is), valamint két amerikai trombitás: Randy Brecker és Tim Hagans is közreműködik egy-egy számban. Tökéletesen megtervezett és kivitelezett produkció, amelyben többé-kevésbé minden kiszámítható. Ez az, ami minden mesterségbeli tudás dacára kissé ellentmond az ortodox jazz által támasztott igényeknek.

Márton Attila

ACT – Hangvető
ACT 9039-2

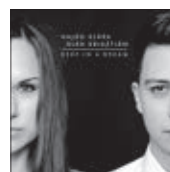
**EQUINOX:
TAP**

●●●●○

Márkus Tibor sokoldalú személyiség: zongoraművész, Erkel-díjas zeneszerző, oktató, elméleti munkák szerzője. Az Equinox új CD-jének tizenegy száma egy kivétellel az ő szerzeménye. Öt dalhoz Kanizsa Georgina írt szövegeket, amelyek Kovács Linda és Eszes Viktória énekével hangzanak fel. A zenészek régi, bevált társak: Zana Zoltán (szaxofon), Csuhaj Barna Tibor (bőgő), Jeszenszky György (dob). Néhány felvételen Borbély Mihály és Jász András (szaxofon), Kézdy Luca (hegedű), Gyulai Csaba (udu) is közreműködik. Márkus felfogásának középpontjában a zene megbonthatatlan egységébe vetett hite áll, ami felülírja a műfaji tagozódásokat. A jazzhagyományokhoz kapcsolódó, modern hangvételű, eredeti kompozíciós és hangzásbeli megoldásokkal élő, eklektikus anyag koncepciózus gondolkodásról tanúskodik, ami igényes kivitelezésben öltött formát.

TG

Binder Music Manufactory
BMM 5573

**HAJDU KLÁRA –
OLÁH KRISZTIÁN:
DEEP IN A DREAM**

●●●●○

Már a Balázs Elemér Groupban eltöltött majd' egy évtized is meggyőzően minket Hajdu Klára tehetségéről, énekesi erőnyeiről, zeneszerzői és szövegírói képességéről. Aztán elindult szólókarrierje, született két figyelemre méltó saját albuma: a Come with Me és a Plays Standards. Utóbbi Klára új felállású kvarttettjével készült, amelyben már az egyedi stílus képviselő zongorista, Oláh Krisztián játszott. Most pedig Klára és Krisztián duólemézet élvezhetjük: nyolc gyöngyszem kettőjüktől és néhány olyan hírességtől, mint Stevie Wonder, vagy Ambrose Akinmusire. Minden együtt van: a játék intimitása, a maximális egymásra figyelés, a kölcsönös inspirációk. Klára olykor népdalénekesi orgánáját is felvillantja, Krisztián pedig klasszikus zenei alapjaira utaló improvizációival jeleskedik. Az album kiállítása szép fotókkal és a dalok szövegeivel példaértékű.

Márton Attila

Szerzői kiadás
HK002

**RALPH TOWNER:
MY FOOLISH
HEART**

Idén megjelent szólólemezen Ralph Towner úgy gitározik, mint mindig. Csakhogy birtokában van a nagy titoknak, és az egész lemez olyan friss, mint ha most is 1973-at írnánk. Évtizedekkel fiatalabbak volnánk és a world jazz úttörői éppen kozmikus új távlatokat nyitnának. Towner akkor adott ki Manfred Eicheréknél először szólóalbumot, most is klasszikus és 12 húros hangszeren játszik. Azóta sok mindenki vált érdektelenné ebben a felfogásban, de itt a saját hang, a technika és fantázia ugyanolyan szenzációs, mint volt. Eszembe jut, de nem hiányzik, hogy az Oregon-beli társak daltamot, basszust, ritmust hozhatnának – mindezeket a gitáros biztosan kézben tartja. A korong éppen az egyetlen standardról kapta a címét, de ezt indokolja emlékezetes hangulata. A saját számok mellett akad itt még két Oregon-szám, és egy emlékezés Paul Bley zenéjére. **ZK**

ECM Records – Hangvető
ECM 2516

**DOMINIC MILLER:
SILENT LIGHT**

A müncheni label mágnesként vonzza a legjobb gitárosokat John Abercrombie-től Bill Frisellig, Wolfgang Muthspiel-től Dominic Millerig. Öröm látni ebben az illusztris névsorban Snétberger Ferenc és Boros Zsófia nevét is. Millernek ez a debütálása a nagynevű kiadónál. Az 57 éves amerikai gitáros munkássága olyan világhírességekhez köthető, mint Sting vagy Paul Simon – nem véletlen, hogy ők ketten írtak ajánló sorokat a lemezhez. Maga a művész négy oldalon szól a hallgatóhoz a lemez születéséről, az elhangzó zenéről. Miller pályájáról elmondható, hogy több mint hatvan lemezen játszott, és saját nevén ez a tizenkettedik albuma – ezúttal csupa saját szerzeménnyel. Elvileg duó emezről beszélünk, de Miles Bould inkább csak színezi a szólóprodukciót. Olyannyira, hogy mindössze a számok felében játszik: négyben ütőhangszereken, egy tételben pedig dobos. **MA**

ECM Records – Hangvető
ECM 2518

**PULCINELLA:
¾ D'ONCE**

A BMC Records újabb pompás kiadványa jóval hosszabb ismertetést is megérdemelne. A francia kvartett a 17. századi commedia dell' arte egyik híres-hírhedt figurájáról kapta a nevét, aki a nápolyi bábelőadásokban „a nép hangját” képviselte. A CD címe pedig Duncan McDougall haldoklókkal folytatott kísérleteire utal. 1907-ben McDougall kijelentette, hogy az emberi lélek ¾ uncia, azaz mintegy 21 grammot nyom: az amerikai orvos „páciensei” ennyit veszítettek tömegükből halálukkor. A szaxofon-tangóharmonika kettős (Ferdinand Doumerc, Florian Demonsant) meghatározta, igen változatos repertoárban megtalálható az 5/8-os balkáni ostinato és a változó ritmikájú, kissé nosztalgikus valcer (Devant ta porte). Mással a spontán improvizáció kerül előtérbe, vagy éppen egy repetitív 5/4-es tempó a stílusosan Mélatonine-nak elnevezett számban. **MJGy**

BMC Records – MG Records
BMC CD 248

Folyamatosan frissül a Gramofon internetes oldala:

www.gramofon.hu

GAZDAG TARTALOM, ÁTTEKINTHETŐ ROVATSRUKTÚRA

- Minden, amit a Gramofon folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjkiosztóról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes
- Hanglemezkritikák és koncertbeszámolók
- A folyóirat tartalmától eltérő, értékes zenei írások
- Cikkarchívum 2011–2016
- Letölthető korábbi lapszámok (PDF)
- A folyóirat terjesztési pontjainak listája

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Sorozatunkat 2017-ben is folytatjuk.

A Gramofon Könyvek 2001 és 2016 között megjelent kiadványairól bővebb információ, megrendelés: www.gramofon.hu

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Társművészeti vetítések az Urániában

A 2017/2018-as évad opera előadásai

METROPOLITAN OPERA

Bellini: **NORMA** | Mozart: **A VARÁZSFUVOLA** | Adès: **AZ ÖLDÖKLŐ ANGAL** | Puccini: **TOSCA** | Donizetti: **SZERELMI BÁJITAL**
Puccini: **BOHÉMÉLET** | Rossini: **SZEMIRAMISZ** | Mozart: **COSÌ FAN TUTTE** | Verdi: **LUISA MILLER** | Massenet: **HAMUPIPÓKE**

A 2017/2018-as évad balett repertoárja

BOLSOJ BALETT

Adam: **A KALÓZ**
Sosztakovics: **MAKRANCOS KATA**
Csajkovszkij: **A DIÓTÖRŐ**
Prokofjev: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA**
Chopin: **A KAMÉLIÁS HÖLGY**
Adam: **GISELLE**
Aszafjev: **PÁRIZS LÁNGJAI**
Delibes: **COPPÉLIA**

Színházi előadások

NATIONAL THEATRE LIVE

Shaffer: **AMADEUS**
Pinter: **SENKIFÖLDJE**
Stoppard: **ROSENCRANTZ ÉS GUILDENSTERN HALOTT**
Visconti: **MEGSZÁLLOTTSÁG**
Barrie: **PÁN PÉTER**
Shakespeare: **VÍZKERESZT, VAGY AMIT AKARTOK**
Ibsen: **HEDDA GABLER**
Albee: **NEM FÉLÜNK A FARKASTÓL**
Kushner: **ANGYALOK AMERIKÁBAN 1. rész**
Kushner: **ANGYALOK AMERIKÁBAN 2. rész**

STAGE RUSSIA

Csehov: **A SIRÁLY**
Csehov: **VÁNYA BÁCSI**
Csehov: **CSERESZNYÉSKERT**

Sztárkiállítások

EXHIBITION ON SCREEN

ÉN, CLAUDE MONET
MICHELANGELO – SZERELEM ÉS HALÁL
CANALETTO ÉS VELENCE MŰVÉSZETE
FESTŐI KERTEK – AMERIKAI IMPRESSZIONIZMUS
DAVID HOCKNEY A LONDONI KIRÁLYI MŰVÉSZETI AKADEMIÁN
CÉZANNE – EGY ÉLET PORTRÉI

BRITISH MUSEUM

HOKUSZAI – A NAGY HULLÁMON TÚL
VIKINGEK – ÉLET ÉS LEGENDA

National
Theatre
Live

The Met
ropolitan
Opera HD

STAGE
RUSSIA

The British
Museum

EXHIBITION
ON SCREEN

CIKÁNEK

PANNONIA
ENTERTAINMENT

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Chukvadze Iván és Ruth Wilson a Hedda Gabler c. előadásban. Fotó: Jan Versweyeld

Jegyárak: Metropolitan Opera 4100/3800 Ft, Bolsoj Balett, Színházi előadások, Exhibition On Screen és British Museum vetítéseire 3600/3200 Ft.
A kedvezményekről érdeklődjön jegypénztárunkban, vagy tájékozódjon a honlapunkon.

WWW.URANIA-NF.HU

Uránia Nemzeti Filmszínház

facebook.com/UraniaBudapest

1088 Budapest, Rákóczi út 21.

Kertesi Ingrid Bel Canto estje

In Memoriam Luciano Pavarotti

2017.09.20. 19:30

ZENEAKADÉMIA

Ingatlanbank Holding Zrt.

EUROPA CONGRESS CENTER
BUDAPEST

Jegyek kaphatók a jegy.hu oldalon, a helyszínen, valamint az ismert jegyirodákban.